

ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

วรากรณ์ ดวงแสง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร
โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2546

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
 โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้
 ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร

ชื่อเรื่อง

ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

โดย

วราภรณ์ ดวงแสง

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

.....
 (รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี)

วันที่ 25 เดือน มิ.ย พ.ศ. 2546

กรรมการที่ปรึกษา

.....
 (อาจารย์ ดร.วิรัชศักดิ์ ปรกดี)

วันที่ 25 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2546

กรรมการที่ปรึกษา

.....
 (อาจารย์ ดร.อภิชาติ ไตรแสง)

วันที่ 25 เดือน พ.ย. พ.ศ. 2546

หัวหน้าภาควิชาส่งเสริมการเกษตร

.....
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระพล ทองมา)

วันที่ 26 เดือน พ.ย. พ.ศ. 2546

โครงการบัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

.....
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงวุฒิ เพ็ชรประคับ)

รองประธานกรรมการโครงการบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติหน้าที่แทน

ประธานกรรมการโครงการบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 2 เดือน 5-10 พ.ศ. 46

ชื่อเรื่อง	ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน	นางสาววราภรณ์ ดวงแสง
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ หน่วยในการวิจัยครั้งนี้มีหน่วยเป็นกองทุน ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยคือ ประธานหรือคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตงจำนวน 88 กองทุน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมคือแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบความตรงของเนื้อหา (content validity) และความเชื่อมั่น (reliability) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาถอดรหัสและวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for Social Sciences: SPSS) ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง มีจำนวนสมาชิกสูงสุด 427 คน และต่ำสุด 46 คน โดยเฉลี่ยกองทุนมีสมาชิก 132 รายต่อกองทุน เก็บค่าธรรมเนียมแรกเข้าโดยเฉลี่ยรายละ 17 บาท ในส่วนของการเก็บเงินฝากค่าหุ้นนั้น กองทุนเก็บเงินฝากค่าหุ้นเฉลี่ยหุ้นละ 12 บาท นอกจากนั้นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนมีอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมโดยเฉลี่ย ร้อยละ 7.08 และปล่อยกู้ให้สมาชิกโดยเฉลี่ยกองทุนละ 98 ราย กองทุนมีปริมาณเงินอนุมัติเป็นจำนวนเงินโดยเฉลี่ย 1,294,428 บาทต่อกองทุน ในส่วนของการใช้เงินกู้ของสมาชิกตามวัตถุประสงค์พบว่า ส่วนใหญ่สมาชิกมีวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินเพื่อการเกษตร กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ร้อยละ 87.50 มีการเก็บเงินสะสมรายเดือนและมีความชัดเจนของระบบบัญชี โดยกองทุนเหล่านี้มีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี

2. ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง พิจารณาตามความเห็นของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอ

แม่แดง จากองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ การมีส่วนร่วมของผู้นำทางความคิดในชุมชน ระเบียบกฎเกณฑ์ โครงสร้างการบริหารงาน การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่ายและผลของกองทุนที่มีต่อสมาชิก ซึ่ง ผลการศึกษาในแต่ละองค์ประกอบมีดังนี้

2.1 การมีส่วนร่วมของผู้นำทางความคิดในชุมชน พบว่าโดยภาพรวมผู้นำทางความคิดในชุมชนจะมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนมาก เนื่องจากผู้นำทางความคิดในชุมชนส่วนใหญ่จะได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งประธานหรือคณะกรรมการกองทุน ผู้นำทางความคิดจึงมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนในระดับมาก

2.2 ระเบียบกฎเกณฑ์ โดยภาพรวมพบว่า กองทุนจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์ของกองทุนร่วมกันในชุมชน ระเบียบกฎเกณฑ์ที่คณะกรรมการกองทุนออกได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก การอนุมัติเงินกู้เป็นไปตามระเบียบกฎเกณฑ์ของกองทุน และการจัดทำบัญชีเป็นไปด้วยความถูกต้องรวมทั้งคณะกรรมการกองทุนได้รายงานผลการดำเนินงานตามข้อบังคับกองทุน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วพบว่า ระเบียบกฎเกณฑ์ของกองทุนมีความชัดเจนอยู่ในระดับมาก เนื่องจากระเบียบกฎเกณฑ์ของกองทุนจะต้องอยู่ภายใต้ระเบียบของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

2.3 โครงสร้างการบริหารงาน โดยภาพรวมพบว่า กองทุนมีความชัดเจนในโครงสร้างการบริหารงานและการแบ่งหน้าที่ของคณะกรรมการ กองทุนมีหลักฐานในการรับจ่ายเงินที่สามารถตรวจสอบได้ โดยคณะกรรมการกองทุนร่วมกันตรวจสอบและดูแลผลประโยชน์ของกองทุนในระดับมาก เนื่องจากระเบียบของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติได้กำหนดหน้าที่รับผิดชอบของคณะกรรมการ ตลอดจนกำหนดให้คณะกรรมการมีหน้าที่ตรวจสอบและกำกับดูแลผลประโยชน์ของกองทุน จึงส่งผลให้โครงสร้างการบริหารงานของกองทุนมีความชัดเจนในระดับมาก

2.4 การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย โดยภาพรวมพบว่า กองทุนมีการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกและมีการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกองทุน ตลอดจนมีการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการกองทุนมีการสร้างเครือข่าย และมีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพในระดับปานกลาง

2.5 ผลของกองทุนที่มีต่อสมาชิก โดยภาพรวมพบว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แดงแสดงความเห็นว่า กองทุนหมู่บ้านมีผลต่อการพัฒนาความเป็นอยู่ของสมาชิก โดยเฉพาะสมาชิกกองทุนนำเงินที่ได้รับอนุมัติไปใช้ในการพัฒนาอาชีพ มีการรวมกลุ่มกันของสมาชิกในชุมชนเกิดการสร้างงาน สมาชิกมีรายได้เพิ่มจากการนำเงินที่ได้รับอนุมัติไปใช้ในการลงทุน ฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิกดีขึ้น และผลผลิตทางการเกษตรมีปริมาณเพิ่มขึ้นในระดับมาก

เมื่อพิจารณาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตงโดยภาพรวมตามความคิดเห็นของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านแล้วพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง ส่วนใหญ่ ร้อยละ 56.80 มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการมากถึงมากที่สุด เนื่องจากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเป็นผู้ดูแล สนับสนุนให้การฝึกอบรมและแนะนำแนวทางการดำเนินงาน รวมทั้งมีการสร้างเครือข่ายระหว่างกองทุนในระดับอำเภอและจังหวัด จากการวิจัยพบว่าสมาชิกมีความเป็นอยู่ดีขึ้น เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้นและสมาชิกมีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพ ภายหลังจากการดำเนินงานกองทุนซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากองทุนให้ผลในทางที่ดีต่อสมาชิก ในกองทุนที่มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการน้อยถึงต้องปรับปรุง ร้อยละ 17.00 นั้น มีการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการกองทุนและผู้นำกองทุนน้อย การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่ายของสมาชิก การเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกองทุน การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพของสมาชิกกองทุน ตลอดจนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และศึกษาดูงานระหว่างกองทุนของคณะกรรมการยังอยู่ในระดับน้อยถึงต้องปรับปรุง กองทุนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะอยู่ห่างไกลจากตัวอำเภอ การเดินทางและการติดต่อเป็นไปด้วยความยากลำบาก ทำให้คณะกรรมการกองทุนขาดการติดต่อกับเครือข่ายและขาดการสนับสนุนฝึกอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การติดต่อก็ต้องติดต่อผ่านกำนันหรือผู้ที่มาติดต่อราชการกับทางอำเภอ ซึ่งทำให้การสื่อสารเกิดความคลาดเคลื่อน ส่งผลให้กองทุนมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการในระดับน้อยถึงต้องปรับปรุง

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตงจังหวัดเชียงใหม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเรียงจากมากไปหาน้อย จำนวนสมาชิกและการมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีตามลำดับ ทั้งนี้ปัจจัยทั้งหมดรวมกันอธิบายความผันแปรของความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ร้อยละ 26.40 ($R^2 = 0.264$; $P < 0.05$) ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง ที่มีสมาชิกจำนวนมากและมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีมีแนวโน้มที่จะมีความเข้มแข็งมากกว่ากองทุนที่มีจำนวนสมาชิกน้อยและไม่มีผู้รับผิดชอบบัญชี

Title	Strength in Management of Village and Urban Community Funds in Maetang District, Chiang Mai
Author	Miss Varaporn Doungsang
Degree of	Master of Science in Agricultural Extension
Advisory Committee Chairperson	Associate Professor Dr. Chalermchai Panyadee

ABSTRACT

This research was conducted to study 1) implementation of the village and urban community funds in Maetang district, Chiang Mai; 2) strength in management of such funds; and 3) factors related to strength in management of the funds. The respondents were 88 chairpersons and committee members of village and urban community funds in Maetang district. The data was collected by means of pre-tested questionnaires and analyzed by using the Statistical Package for the Social Sciences (SPSS). The research findings were as follows:

1. The members of village and urban community funds ranged in number from 46 to 427, or an average of 132 members per fund. The average initial membership fee was 17 baht while the average share was 12 baht per member. The average loan interest rate was 7.08 percent with 98 members being provided with loans at an average amount of 1,294,428 baht per fund. Savings were collected per month and the members attended an average of eight meetings per year. Most of the members used funds for agriculture. It was also found that 87.50% of the funds had monthly savings, clear accounting systems and officers in charge.

2. Management strength of village and urban community funds was considered, based on 5 components: participation of community leaders, rules and regulations, administrative structure, learning process, and effects of funds on the members. The study of the strength of each component was as follows:

- 2.1 Most community leaders played an important role in fund management since many of them were elected either chairpersons or committee members of the community funds.

- 2.2 The communities participated in the setting up of the rules and regulations for the community funds. Approval of loans followed the fund regulations and accounting

management was accurate as indicated in the committees' reports. Clarity of community funds' regulations was at a high level under the jurisdiction of the National Village and Urban Community Funds.

2.3 The organizational structure and the committees' responsibilities were quite clear. They had proper documents for payment and expenses that could be audited. The committees highly participated in the examination and maintenance of fund benefits mainly because these duties and responsibilities have already been stipulated by the National Village and Urban Community Funds, together with the monitoring and supervision of the fund benefits.

2.4 The fund members were able to learn together and a network was formed among community funds. This learning process all moved for development of networking and grouping for livelihood development at a moderate level.

2.5 The community funds affected the members' living standards. They could obtain loans to use for their job development. They also formed groups to perform income-generating activities, leading to better economy and higher agricultural yields.

In terms of overall strength in management of village and urban community funds in Maetang district, 56.80% were found to have a high to highest level of strength due to provision of training and supervision by the community development officer and a fund network at the district and provincial levels. The study showed that the members attained better living conditions, the economy in the communities improved and the members formed groups to improve their jobs. About 17.00% of the funds had a low level of strength and needed to be improved. Most of these funds had little improvement in potential of both the committees and leaders, learning process, network among fund committees, group formation to develop the members' job, exchange of experiences and study trips, long distances from district centers, inconvenient communications leading to lack of communication with the network but through village chiefs or district officers which might result in miscommunications.

3. The factors significantly correlated with management strength of village and urban community funds in Maetang included the number of members and availability of a person to be responsible for the accounting system respectively. These factors explained the strength in management of village and urban community funds at 26.40% ($R^2 = 0.264$; $P < 0.05$). This indicated that community funds with more members and with someone in charge of the

accounting system had higher management strength than those with fewer members and without a person in charge of the accounting system.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงจาก รองศาสตราจารย์ ดร. เฉลิมชัย ปิณฑุชาติ ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ คำปรึกษา ตลอดจนตรวจทานแก้ไขวิทยานิพนธ์ งานวิจัยเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.วีรศักดิ์ ปรกติ ดร.อภิชาติ ไตรแสง กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษาและคำแนะนำเป็นอย่างดี รองศาสตราจารย์ อารีย์ เชื้อเมืองพาน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้คำแนะนำในการแก้ไขจุดบกพร่องในงานวิจัยและคณาจารย์สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรทุกท่านที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้

ขอกราบขอบพระคุณ คุณตา คุณพ่อและคุณแม่ ที่เป็นกำลังใจและให้ทุนในการศึกษา ต่อครั้งนี้ คุณอินทร กาญจนวิศาล ประธานเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน ตำบลสบเปิง ที่กรุณาอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล คุณสามารถ ศรีนายก ประธานเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอำเภอแม่แตง ที่ได้กรุณาเอื้อเฟื้อข้อมูลเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในอำเภอแม่แตง

ขอขอบคุณ คุณวรพล อัฐวงศ์ ที่คอยให้กำลังใจและให้คำปรึกษาเป็นอย่างดี ขอขอบคุณ คุณฉัตรชัย จันทิมา น้องชายที่ช่วยขับรถในพื้นที่ที่การเดินทางยากลำบาก ขอขอบคุณประธานและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตงทุกท่านที่ได้กรุณาให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถาม

ท้ายที่สุดนี้ขอขอบคุณ โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ได้มอบทุนในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ ที่นี้เป็นอย่างสูง

วรากรณ์ ดวงแสง

พฤศจิกายน 2546

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(7)
กิตติกรรมประกาศ	(9)
สารบัญ	(10)
สารบัญตาราง	(12)
สารบัญภาพ	(13)
บทที่ 1 บทนำ	1
ปัญหาการวิจัย	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ	8
บทที่ 2 การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
รายละเอียดของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ	9
แนวคิดการพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามแนวทางของคณะกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ	26
แนวคิดความเข้มแข็งของชุมชน	36
ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชนและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	42
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	45
ภาคสรุป	53
สมมติฐาน	57
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	58
สถานที่ดำเนินการวิจัย	58
ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	58

	หน้า
เครื่องมือในการวิจัย	60
การทดสอบเครื่องมือ	61
การรวบรวมข้อมูล	62
การวิเคราะห์ข้อมูล	62
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	64
ตอนที่ 1 สภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขต อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่	64
ตอนที่ 2 ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่	77
ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัด เชียงใหม่	90
การสรุปสมมติฐาน	94
บทที่ 5 สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	95
สรุปผลการวิจัย	96
อภิปรายผลการวิจัย	99
ข้อเสนอแนะ	105
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	107
บรรณานุกรม	108
ภาคผนวก	114
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	115
ภาคผนวก ข ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่ง ชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมืองแห่งชาติพ.ศ. 2544	130
ภาคผนวก ค ประวัติผู้วิจัย	146

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	60
2	จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านจำแนกตามค่าธรรมเนียมแรกเข้า	65
3	จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านจำแนกตามการเก็บเงินฝากค่าหุ้น	66
4	จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านจำแนกตามอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืม	68
5	จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านจำแนกตามจำนวนสมาชิกกองทุน	70
6	จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านจำแนกตามจำนวนสมาชิกที่กู้ยืมเงิน	71
7	จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านจำแนกตามความชัดเจนของระบบบัญชี	72
8	จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านจำแนกตามเงินสะสมรายเดือน	73
9	จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านจำแนกตามปริมาณเงินอนุมัติกู้	74
10	จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านจำแนกตามความถี่ในการประชุมสมาชิก	75
11	จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านจำแนกตามการใช้เงินกู้ของสมาชิกตาม วัตถุประสงค์	76
12	จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามการมีส่วนร่วม ของผู้นำทางความคิด	79
13	จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามระเบียบกฎ เกณฑ์	81
14	จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามโครงสร้างการ บริหารงาน	83
15	จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามการเรียนรู้และ เชื่อมโยงเครือข่าย	85
16	จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามผลของกองทุน ที่มีต่อสมาชิก	87
17	จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามความเข้มแข็ง ในการบริหารจัดการ	88
18	ความสัมพันธ์รายคู่ระหว่างตัวแปรอิสระ	90
19	ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความ เข้มแข็งในการบริหาร จัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	92

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
1	โครงสร้างกลไกในการบริหารกองทุน	16
2	การผสมผสานระหว่างความรู้เชิงทฤษฎีและระเบียบวิธีของนักวิจัย เป้าหมาย และ วัตถุประสงค์ของนักพัฒนา และความต้องการกับความรอบรู้ของชาวบ้าน	27
3	กรอบแนวคิดในการวิจัย	56

บทที่ 1
บทนำ
(INTRODUCTION)

ปัจจุบันกองทุนในการพัฒนาหมู่บ้าน เช่น กองทุนกู้ยืมภายในหมู่บ้าน กองทุนสวัสดิการ นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ ซึ่งปกติแล้วกองทุนเหล่านี้เป็นกองทุนกู้ยืมเล็กน้อย ซึ่งต่อมารัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของกองทุนในการพัฒนาหมู่บ้าน รัฐบาลจึงมีนโยบายเร่งด่วนและได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งละหนึ่งล้านบาท เพื่อจัดสรรให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมืองทุกแห่ง แห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อให้ประชาชนบริหารจัดการตนเองภายใต้ปรัชญา การร่วมคิดและดำเนินการ โดยกระบวนการประชาสังคม และการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อเพิ่มศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง และบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียน ให้นำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิการแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนของตน ซึ่งจะนำไปสู่ผลแห่งการเป็นภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และการพัฒนาที่ยั่งยืน

เงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติได้เริ่มกระจายไปแล้วทั่วประเทศเป็นจำนวน 79,754 กองทุน คิดเป็นเงิน 79,754 ล้านบาท ซึ่งมีรูปแบบและวิธีการในการดำเนินการโดยให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแต่ละแห่งบริหารจัดการกองทุนด้วยตนเอง เพื่อให้หมู่บ้านและชุมชนมีเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้านอย่างยั่งยืน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติได้กำหนดให้มีการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนกันเองภายในหมู่บ้านและชุมชน โดยมีเงื่อนไขตามระเบียบข้อบังคับที่ชุมชนกำหนดขึ้น ซึ่งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะเป็นผู้ออกระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารกองทุน โดยไม่ให้ขัดแย้งกับระเบียบที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด ซึ่งระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารกองทุนจะต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก

ในด้านของการรับสมัครสมาชิก และจัดทำทะเบียนสมาชิก ให้คณะกรรมการในแต่ละหมู่บ้านและชุมชนเมืองจัดทำ ทั้งที่เป็นกลุ่ม องค์กรชุมชน หรือปัจเจกบุคคลในหมู่บ้าน รวมทั้งสำรวจ และจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ อุตสาหกรรมในครัวเรือน และวิสาหกิจชุมชนในเขตท้องที่ของตนเอง ซึ่งการสำรวจข้อมูลนั้น รวมไปถึงกองทุนอื่นภายในหมู่บ้านด้วย นอกจากนี้การจัดประชุมสมาชิกยังเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามที่ได้ตกลงกันไว้ หรือตามแต่สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของสมาชิกทั้งหมด ลงลายมือชื่อทำ

หนังสือร้องขอให้มีการประชุม ซึ่งจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน นับแต่วันที่รับคำร้องนั้น ในด้านกฎหมาย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีหน้าที่ทำนิติกรรม สัญญา หรือดำเนินการกำหนดเงื่อนไขที่เกี่ยวกับภาระผูกพันของกองทุน ตั้งแต่พิจารณาให้สมาชิกกู้เงิน ตามระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้กำหนดไว้แล้ว รวมทั้งจัดทำบัญชีและส่งมอบเงินที่ได้รับการจัดสรรดอกเบี้ย ผลตอบแทน หรือรายได้ที่เกิดขึ้นจากเงินที่ได้รับจากการจัดสรรมาแล้วภายในหมู่บ้าน คืนให้แก่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้ครบเต็มจำนวนที่ได้รับอนุมัติให้เบิกจ่าย หากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติมีหนังสือหรือคำสั่งระบุว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองไม่ปฏิบัติตามหรือไม่บริหารจัดการ ให้ดำเนินการตามระเบียบ ข้อบังคับที่กองทุนกำหนด และคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองยังต้องปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด หรือมอบหมาย

ในด้านของการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น ให้สมาชิกกองทุนที่มีความประสงค์จะขอกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ต้องจัดทำคำขอกู้โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน แล้วยื่นคำขอกู้ดังกล่าวต่อคณะกรรมการกองทุน เพื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด ซึ่งคณะกรรมการกองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกิน 20,000 บาท หากมีกรณีที่คณะกรรมการเห็นควรอนุมัติเงินกู้เกินกว่า 20,000 บาท ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป แต่ทั้งนี้จะต้องไม่เกินรายละ 50,000 บาท ในส่วนของการอนุมัติเงินกู้ฉุกเฉิน ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสม และความจำเป็นในการอนุมัติเงินกู้ยืมของคณะกรรมการกองทุนแก่สมาชิกกองทุนนั้น อาจมี 2 ประเภท คือ

1. คณะกรรมการมีมติอนุมัติเงินกู้ยืมตามคำขอทั้งหมด
2. คณะกรรมการมีมติอนุมัติเงินกู้ยืมตามคำขอบางส่วน

การดำเนินการทั้ง 2 ประเภทดังกล่าว ให้คณะกรรมการกองทุน ทำบันทึกความเห็นในแบบคำขอกู้ยืมเงิน พร้อมส่งสำเนาแบบคำขอกู้ยืมเงิน ตลอดจนเงื่อนไขและรายละเอียดในการอนุมัติเงินกู้ แจ้งให้ผู้ขอกู้ และธนาคารรับทราบอย่างรวดเร็ว แล้วแต่งตั้งผู้แทนกรรมการกองทุนอย่างน้อย 2 คน ทำสัญญากู้ยืมเงินกับผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ นั้น ในขณะที่ผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ให้ไปเปิดบัญชีออมทรัพย์กับธนาคาร แล้วมาแจ้งหมายเลขบัญชีออมทรัพย์นั้นให้คณะกรรมการกองทุนรับทราบโดยเร็วเช่นกัน หลังจากนั้นธนาคารจะเป็นผู้ทำหน้าที่โอนเงินเข้าบัญชีผู้กู้ที่ผ่านการพิจารณาอนุมัติตามคำสั่งและเงื่อนไขของคณะกรรมการกองทุน

คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเงินกู้ ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลค้ำประกัน หรือหลักประกันประเภททรัพย์สิน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด ส่วนอัตราดอกเบี้ย หรือค่าตอบแทนเงินฝากและเงินกู้ ให้คณะกรรมการกองทุนกำหนดเป็นอัตราที่แน่นอนตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก โดยคำนึงถึงจารีต ประเพณี สภาพเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นหลักและให้ปีคประกาศอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนนั้น โดยเปิดเผย

ในส่วนของการชำระคืนเงินกู้ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณากำหนดระยะเวลาตามความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย ซึ่งในการชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนให้ผู้กู้ชำระให้แล้วเสร็จ ภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันทำสัญญาและให้ผู้กู้หรือผู้นำเงินไปลงทุนจะต้องนำเงินไปส่งคืนที่ธนาคาร แล้วนำหลักฐานการส่งชำระคืนเงินกู้หรือเงินลงทุนไปมอบให้คณะกรรมการกองทุน เพื่อเป็นหลักฐานในการจัดทำบัญชีหรือดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

ในกรณีผู้กู้ผิดสัญญา ไม่ชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย หรือค่าตอบแทนตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญากู้ยืมเงิน ผู้กู้จะต้องเสียเบี้ยปรับตามจำนวนที่ระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนดไว้อย่างแน่นอน สำหรับจำนวนที่ขาดหรือค้างชำระหนี้ อย่างไรก็ตามคณะกรรมการกองทุนอาจพิจารณายกเลิกหรือปรับลดเบี้ยปรับให้แก่ผู้กู้รายหนึ่งรายใดก็ได้ เมื่อมีเหตุผลสมควรและด้วยความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกด้วยเสียงเกินกึ่งหนึ่ง หรือดำเนินการด้านอื่นตามระเบียบที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด

หากผู้กู้ไม่ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในการขอกู้ยืมเงิน หรือมีหลักฐานอันน่าเชื่อถือว่าผู้กู้ นำเงินไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์โดยปราศจากเหตุผลอันควร คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจยกเลิกสัญญาและเรียกเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนที่ค้างชำระคืนเต็มจำนวนได้ทันที แล้วให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อลงมติให้ผู้กู้ซึ่งนำเงินไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในคำขอกู้ยืมเงิน พ้นจากสมาชิกภาพภายใน 30 วัน หลังจากวันยกเลิกสัญญา และห้ามสมาชิกผู้นั้นสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนเป็นระยะเวลา 2 ปี

สมาชิกกองทุนประกอบด้วยบุคคลธรรมดาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองนั้น ที่มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อบังคับตามที่กองทุนแต่ละแห่งจะกำหนดขึ้น การรับสมัครสมาชิกและการขาดจากสมาชิกภาพให้เป็นไปตามเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการที่กองทุนกำหนด โดยคำนึงถึงความต้องการและการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเป็นหลัก

คณะกรรมการกองทุนสามารถกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกถือหุ้นของกองทุนหรือมีเงินฝากจะไว้ที่กองทุนได้ ซึ่งการชำระค่าหุ้นสมาชิกอาจชำระเป็นเงิน ทรัพย์สิน หรือแรงงานตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนดแล้วให้ผู้ถือหุ้นเข้า

ประชุมใหญ่สามัญประจำปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ภายในกำหนดระยะเวลา 15 วันนับจากวันที่กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งตามวาระ เพื่อพิจารณาผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนและรับรองคณะกรรมการกองทุนที่ได้รับเลือกใหม่ ซึ่งวิธีการเรียกประชุมให้เป็นไปตามที่กองทุนกำหนด โดยคำนึงถึงจารีตประเพณีของแต่ละหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

นอกจากการประชุมใหญ่สามัญประจำปีแล้ว คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกประชุมวิสามัญเมื่อใดก็ได้ การออกเสียงลงคะแนนให้สมาชิก 1 คน มีเสียง 1 เสียง ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีก 1 เสียง เป็นเสียงชี้ขาดและการวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก ในด้านการทำบัญชีและรายงาน ให้จัดทำบัญชีและรายงานแยกเป็น 2 ชุด ตามกิจกรรมของกองทุน คือ กิจกรรมกองทุน 1 ล้านบาท และกิจกรรมเงินออมสมาชิกกองทุนทุกครั้งที่มีการรับจ่ายเงินให้บันทึกบัญชีควบคุมให้ถูกต้องครบถ้วน

การจะทำให้เงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีประโยชน์และยั่งยืนจะต้องมีองค์ประกอบหลายส่วน คือ การเตรียมความพร้อมของชุมชน ประกอบไปด้วย การเตรียมกรรมการเตรียมระเบียบ เตรียมสมาชิก และเตรียมแผนงาน การติดตามตรวจสอบเพื่อให้รู้ความเคลื่อนไหวของเงินที่เข้าและเงินที่ออกจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การขยายผลเป็นการทำให้ดอกผลที่มีอยู่เกิดการหมุนเวียนได้หลายรอบ และสุดท้ายคือการสรุปบทเรียน ทำให้เรารู้จุดอ่อน จุดแข็ง ทำให้มองเห็นศักยภาพของตนเอง เกิดความเชื่อมั่นในแนวทางและสามารถพึ่งตนเองได้

ปัญหาการวิจัย

(Research Problem)

นับตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมาประเทศไทยได้ประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ก่อเกิดปัญหาตามมามากมายไม่ว่าจะเป็นปัญหาการอพยพย้ายถิ่นฐาน ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคระบาด ตลอดจนปัญหาความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ในการจัดสรรทรัพยากร สิ่งเหล่านี้ทำให้ชุมชนขาดความเข้มแข็ง จึงเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศทำให้การพัฒนาประเทศหยุดชะงักลง ด้วยเหตุผลที่ว่าชุมชนเป็นรากฐานของประเทศ เป็นโครงสร้างพื้นฐานของสังคมในการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประเทศ ดังนั้นในการพัฒนาประเทศจึงต้องให้ความสำคัญกับชุมชนเป็นหลัก เมื่อชุมชนเกิดความเข้มแข็งประเทศก็สามารถก้าวพ้นภาวะวิกฤตเศรษฐกิจไปสู่การพัฒนาและมีความยั่งยืน แนวทางการพัฒนาประเทศในปัจจุบันรัฐบาลได้กำหนดคยุทธศาสตร์การพัฒนา

โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ สร้างฐานรากของสังคมให้เข้มแข็ง ปฏิรูประบบบริหารจัดการธรรมาภิบาล ปรับตัวสู่เศรษฐกิจยุคใหม่รู้เท่าทันโลก พึ่งตนเองได้

ในด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งนั้นมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องและนำมาประยุกต์ใช้เป็น กลยุทธ์การสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ

1. การลงทุนทางสังคม
2. กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม
3. การสร้างเครือข่ายชุมชน
4. องค์การประชาสังคม
5. เศรษฐกิจชุมชน
6. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
7. ธนาคารประชาชน

ในปัจจุบันรัฐบาลได้มีนโยบายและแผนการกระจายอำนาจรัฐไปสู่ท้องถิ่นและมีนโยบายสนับสนุนให้ชุมชนสามารถพัฒนาชุมชนของตนเองด้วยความคิดและความต้องการของชุมชนเอง หน่วยงานภาครัฐจะทำหน้าที่เพียงเป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำในการจัดทำโครงการพัฒนาชุมชน รัฐตระหนักถึงปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน จึงได้กำหนดโครงการเร่งด่วนอีกหนึ่งโครงการ คือ โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เพื่อเป็นการจูงใจให้ประชาชนได้ร่วมกันพัฒนาชุมชนของตนเป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุนสร้างอาชีพเสริมและรายได้ให้แก่ ประชาชนในชุมชนและวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็ก เพื่อจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและเกิดความยั่งยืนต่อไป

ในด้านภาคเกษตรกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองยังเป็นแหล่งทุนกู้ยืมแก่เกษตรกร เมื่อเกิดกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทำให้เกษตรกรมีแหล่งเงินกู้ยืม โดยมีอัตราดอกเบี้ยต่ำ เกษตรกรสามารถกู้ยืมเงินมาซื้อปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ตลอดจนปัจจัยการผลิตได้ เมื่อมีปัจจัยการผลิตเพียงพอ ผลผลิตที่ได้ย่อมมีปริมาณและคุณภาพสูง เกษตรกรสามารถขายผลผลิตได้ในราคาสูงและสามารถชำระหนี้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้ ทำให้เงินทุนไม่สูญหาย เกิดการหมุนเวียนเงินทุนของกองทุน เกษตรกรมีรายได้มีอาชีพและกองทุนก็จะมีคามยั่งยืนชุมชนก็จะมีคามยั่งยืนต่อไปนอกจากนั้นผลการวิจัยสามารถใช้เป็นพื้นฐานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตรโดยเฉพาะกรมส่งเสริมการเกษตรและศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล สำหรับการดำเนินโครงการส่งเสริมการเกษตรแก่เกษตรกรในชนบท

อย่างไรก็ตามเนื่องจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเพิ่งจะเริ่มเกิดขึ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ การขาดการจัดระบบที่ดี ประชาชนในชนบทโดยเฉพาะเกษตรกรไม่มีส่วนร่วม

อย่างแท้จริง ทั้งในด้านการจัดตั้ง การบริหารจัดการและการประเมินผลการดำเนินงาน ดังนั้นการดำเนินงานของกองทุนจึงไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร แนวทางแก้ปัญหาดังกล่าวคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติได้จัดโครงการหลายรูปแบบ เช่น โครงการเพิ่มประสิทธิภาพทางการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หรือโครงการบัณฑิตกองทุนหมู่บ้าน การประเมินผลโครงการ การจัดเวทีประชาคม ตลอดจนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งโครงการเหล่านี้ได้ใช้งบประมาณกระตุ้นเศรษฐกิจจำนวน 5,077 ล้านบาท (ประจักษ์ เข้มมุกด์ และคณะ, 2545) ซึ่งนับว่าเป็นเงินจำนวนมหาศาล อย่างไรก็ตามแม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้กำหนดมาตรการในการแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย แต่ก็ยังไม่มียางงานการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการมากน้อยเพียงใด อะไรเป็นปัจจัยหรือเงื่อนไขที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาถึงสถานการณ์การดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ความเข้มแข็งในการดำเนินงาน ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการบริหารจัดการให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีความเข้มแข็ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(Objective of the Study)

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย (Scope and Limitation of the Study)

1. การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเกี่ยวกับ ความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นด้านการเป็นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีความเข้มแข็งและด้านการจัดการในกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2. หน่วยในการวิเคราะห์ (unit of analysis) ครั้งนี้เป็นหน่วยกองทุน ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลคือ ประธานหรือคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดทั่วไปของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในแต่ละหมู่บ้านและชุมชนของอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมถึงสามารถระบุถึงปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้ในปัจจุบัน ในพื้นที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 88 กองทุน จากจำนวนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทั้งหมด 113 กองทุน โดยใช้วิธีการสังเกตและการสอบถาม

3. การวิจัยในครั้งนี้จะศึกษาเกี่ยวกับ ความเข้มแข็งในการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในทัศนะของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองประจำกองทุนเท่านั้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Expected Results)

ผลการวิจัยคาดว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลหรือหน่วยงานต่อไปนี้

1. ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน สำหรับเจ้าหน้าที่ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถใช้ผลการวิจัยครั้งนี้ไปปรับใช้ในการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ให้เกิดความเข้มแข็งต่อไป

2. เจ้าหน้าที่ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สามารถใช้ผลการวิจัยครั้งนี้ไปปรับใช้เป็นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการติดตามและประเมินผลกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่อไป

3. ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางสร้างความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในอำเภอ และจังหวัดอื่นต่อไป

4. ผู้ที่สนใจในการศึกษาด้านนี้สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้และขยายขอบเขตการวิจัยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

(Operational Definition of Terms)

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หมายถึง กองทุนที่เกิดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล ได้จัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่หมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านและชุมชนเมืองแต่ละชุมชนทั่วประเทศ เพื่อทำหน้าที่เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายใน หมู่บ้านหรือที่เรียกกันว่ากองทุนหนึ่งล้านบาท

ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หมายถึง การเป็นกองทุนของประชาชนที่เป็นแหล่งเงินทุนที่มีศักยภาพในการบริหารจัดการ เป็นที่พึ่งทางด้านเงินทุนของประชาชนทั่วไป โดยมีการมีส่วนร่วมของผู้นำทางความคิดในชุมชน มีระเบียบกฎเกณฑ์ มีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน มีการเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย ตลอดจนผลของกองทุนที่มีต่อสมาชิก

สมาชิกกองทุน หมายถึง สมาชิกของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทั้งที่เป็นกลุ่มองค์กรชุมชน หรือปัจเจกบุคคลในหมู่บ้าน ซึ่งมีสิทธิที่จะขอกู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ระยะเวลาในการคืนเงินกู้กองทุน หมายถึง ระยะเวลาที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองพิจารณาตามความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละรายให้ชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย ให้ผู้กู้ชำระให้แล้วเสร็จ ภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันทำสัญญา

ความถี่ในการประชุมสมาชิก หมายถึง ระยะเวลาในการประชุมแต่ละครั้งของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ความชัดเจนของระบบบัญชี หมายถึง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีผู้รับผิดชอบ และมีการจัดทำรายละเอียดในบัญชีของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างเป็นระบบ มีความถูกต้อง และสามารถตรวจสอบได้ทุกเวลา

ปริมาณเงินอนุมัติ หมายถึง จำนวนเงินทั้งหมดที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอนุมัติให้สมาชิกกู้ยืม

เงินสะสมรายเดือน หมายถึง จำนวนเงินสะสมทั้งหมดในแต่ละเดือนของกองทุน

บทที่ 2

การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (REVIEW OF RELATED LITERATURE)

ในการวิจัยเรื่อง ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครอบคลุมในแต่ละหัวข้อเป็นพื้นฐานในการศึกษา ได้แก่

1. รายละเอียดของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
2. แนวคิดการพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามแนวทางของคณะกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
3. แนวคิดความเข้มแข็งของชุมชน
4. ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชนและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รายละเอียดของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ความเป็นมาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

วิถีชีวิตของคนไทยในอดีตเป็นการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง เป็นระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพอยู่กับธรรมชาติพึ่งพาธรรมชาติที่เอื้ออำนวย ลักษณะเด่นของสังคมเป็นแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมาประเทศไทยได้กำหนดแนวทางพัฒนาประเทศให้ไปสู่ความทันสมัย โดยในปี พ.ศ. 2504 ได้ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติและในปี พ.ศ. 2510 ได้รวมเอาแผนพัฒนาสังคมเข้าด้วยกันเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ขึ้นมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ ผลจากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้น ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างรวดเร็ว แม้ว่าจะประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่ก็ก่อให้เกิดผลกระทบในด้านอื่นตามมาอีกมากมาย สังคมไทยกลายเป็นสังคมบริโภคนิยม เกิดปัญหาสังคมไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชญากรรม สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม อาชญากรรม สภาพครอบครัวแตกแยก สังคมเกิดความอ่อนแอ เพราะการอพยพแรงงานหนีจากชนบทเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม

จากปัญหาดังกล่าวพบว่าแนวคิดในการพัฒนามุ่งเฉพาะด้านเศรษฐกิจด้านเดียวนั้นไม่เพียงพอจำเป็นต้องพัฒนาสังคมแบบบูรณาการโดยพัฒนา ด้านสังคม การเมือง การศึกษา วัฒนธรรมและที่สำคัญ คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้ประชาชนคิดเป็น ทำเป็น รู้จักการตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาได้ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ได้ปรับเป้าหมายการพัฒนาเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน

รัฐบาลยุคปัจจุบันได้เห็นความจำเป็นของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะการเรียนรู้ที่จะพึ่งตนเองของชุมชนหมู่บ้านจนเกิดความเข้มแข็งในชุมชนหมู่บ้าน จึงมีนโยบายเร่งด่วน และได้แถลงต่อรัฐสภาถึงการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งละหนึ่งล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุนสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนและวิสาหกิจขนาดเล็กรวมถึงครัวเรือน

ความหมายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คือ กองทุนที่เกิดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล ได้จัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อทำหน้าที่เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับกองทุน คือ

1. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นกองทุนรวมในระดับชาติเพื่อจัดสรรให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. กองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง คือ กองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อเริ่มก่อตั้งจะได้รับเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ หมู่บ้านและชุมชนเมืองละประมาณ 1 ล้านบาท เพื่อให้ประชาชนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบริหารจัดการกันเอง

ปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1. เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
2. ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง
3. เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน

4. เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชนและประชาสังคม กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติประกอบด้วยหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ

1. ความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทั้งความพร้อมของคนและครัวเรือน การควบคุมดูแลตนเองในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประสบการณ์ในการบริหารจัดการกองทุนสังคมของหมู่บ้านและชุมชนเมืองเอง เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน กองทุนอาชีพ
2. การบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนของหมู่บ้าน ทั้งในส่วนของเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกับกองทุนทางสังคมของชุมชน และกองทุนที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้น เพื่อให้กองทุนดังกล่าวมีการบริหารจัดการที่สอดคล้องและเกื้อกูลกัน
3. การปฏิรูประบบราชการแผ่นดินตามแนวทางให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา การพัฒนาเป็นของหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยส่วนราชการเป็นผู้สนับสนุนในด้านวิชาการและด้านการจัดการกองทุน
4. การติดตามและประเมินผล โดยมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพของกองทุน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพึ่งพาตนเอง เพื่อความโปร่งใสและประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน
2. ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง
3. เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

4. กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

5. เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

พื้นที่เป้าหมายในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านตามประกาศของกระทรวงมหาดไทย ตามพระราชบัญญัติการปกครองท้องถิ่น ซึ่งมีทั้งหมด 70,865 หมู่บ้าน

2. ชุมชนเมืองทั่วประเทศ 8,889 ชุมชน โดยแยกเป็นชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเขตชุมชนเมือง มีลักษณะพิเศษดังนี้

2.1 ชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาลนคร เทศบาลเมืองและเทศบาลตำบล จำนวน 7,277 ชุมชน

2.2 ชุมชนที่อยู่ในเมืองพัทยา 16 ชุมชน

2.3 ชุมชนที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร 1,596 ชุมชน รวมทั้งสิ้น 79,754 หมู่บ้านและชุมชน

กระบวนการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน

หมู่บ้านหรือชุมชนซึ่งได้รับการประเมิน และได้รับการจัดสรรเงินทุนอุดหนุนกองทุนหมู่บ้านแล้ว จะต้องมีการบวนการของการกู้ยืมกับกองทุน ซึ่งรายละเอียดที่สมาชิกกองทุนจะขอกู้ยืม ดังนี้

1. ผู้มีสิทธิกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้แก่ บุคคลต่อไปนี้

1.1 สมาชิกกลุ่มหรือองค์กรที่ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1.2 บัณฑิตบุคคล ซึ่งเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1.3 ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์/เงื่อนไข และแบบฟอร์มที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนดภายใต้กรอบหลักเกณฑ์เงื่อนไขของคณะกรรมการ

2. ประเภทการให้กู้ยืม การกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำแนกประเภทได้ ดังนี้

- 2.1 พัฒนาอาชีพ
- 2.2 สร้างงาน
- 2.3 สร้าง และ/หรือ เพิ่มรายได้
- 2.4 ลดรายจ่าย
- 2.5 อุตสาหกรรม และ/หรือ วิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือน
- 2.6 เพื่อการฉุกเฉิน

3. ลักษณะการกู้ยืม มี 2 ลักษณะ คือ
  - 3.1 กู้ยืมภายในหมู่บ้าน
  - 3.2 กู้ยืมภายในเครือข่ายระหว่างหมู่บ้าน

4. สัดส่วนวงเงินกู้ยืม

เพื่อการฉุกเฉินไม่ควรเกินร้อยละ 10 ส่วนประเภทอื่น ๆ ให้เป็นไปตามระเบียบที่

คณะกรรมการกำหนด

5. ขั้นตอนในการให้กู้ยืมในการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีขั้นตอนโดยสรุป ดังนี้

- 5.1 ยื่นคำขอกู้ยืม ต่อคณะกรรมการกองทุน
- 5.2 คณะกรรมการกองทุนดำเนินการพิจารณา
- 5.3 อนุมัติ
- 5.4 ทำสัญญา
- 5.5 เปิดบัญชีออมทรัพย์
- 5.6 โอนเงินเข้าบัญชี

แหล่งที่มาของงบประมาณกองทุน

แหล่งที่มาของงบประมาณกองทุนประกอบด้วยเงินและทรัพย์สินดังนี้

1. เงินที่ได้รับจัดสรรจากรัฐบาล จำนวน 1 ล้านบาท
2. เงินรายได้จากสมาชิกซึ่งมีหลายลักษณะ คือ
  - 2.1 ค่าธรรมเนียมแรกเข้าคนละ 5 บาท
  - 2.2 การถือครองหุ้น ๆ ละ 10 บาท
  - 2.3 เงินฝากสัจจะทุกเดือน ๆ ละเท่า ๆ กันในวงเงินไม่ต่ำกว่า 10 บาท และสูงสุดไม่เกิน 500 บาท ต่อเดือน และสามารถเพิ่มยอดเงินฝากสัจจะได้ ปีละครั้ง

2.4 เงินรับฝากจากสมาชิกในวงเงินสูงสุด ไม่เกินรายละ 5,000 บาท สามารถฝากได้ไม่จำกัดจำนวนในหนึ่งเดือน

2.5 ดอกผลที่ได้จากการกู้ยืม

2.6 ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากเงินกองทุน

2.7 เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้โดยปราศจากภาระผูกพัน

2.8 เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก

2.9 เงินกู้จากแหล่งเงินกู้ต่างประเทศ เช่น กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) เงินกู้เพื่อปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ (SAL)

กลไกการบริหารกองทุน

คณะกรรมการมีนโยบายเร่งด่วน ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยกำหนดกลไกในการบริหารกองทุน ไว้ดังนี้

1. กำหนดให้มีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 เป็นคณะกรรมการสูงสุด

2. ให้มีสำนักงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ในสำนักงานให้มีคณะอนุกรรมการต่าง ๆ 5 ชุด คือ

2.1 ชุดเตรียมการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน

2.2 ชุดกำหนดชุมชนเมือง

2.3 ชุดจัดหาเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.4 ชุดงานประชาสัมพันธ์

2.5 ชุดติดตามประเมินผล

3. กำหนดให้มีกลไกในการสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยให้มีคณะอนุกรรมการรวม 3 คณะ คือ

1) คณะอนุกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับชาติ ประกอบด้วยผู้แทนกระทรวงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน และตัวแทนประชาชน

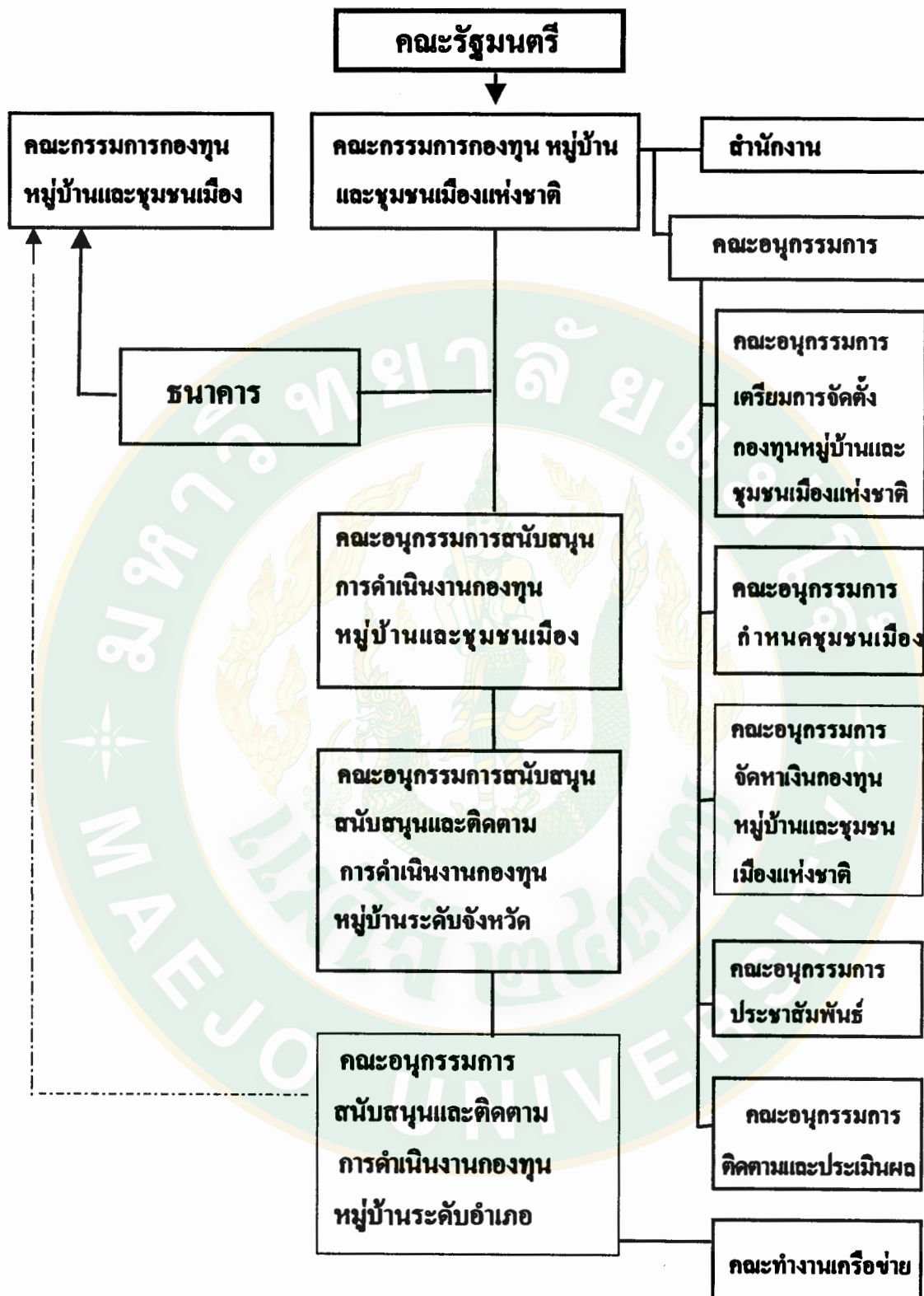
2) คณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ระดับจังหวัด ประกอบด้วย ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในจังหวัด สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนและตัวแทนประชาชน

3) คณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับอำเภอ/เขต ประกอบด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน และประชาชน

ทั้งนี้ คณะอนุกรรมการสนับสนุนจะประสานกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ให้ความช่วยเหลือคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ส่วนคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จะติดต่อสั่งการจาก 2 หน่วยงานโดยตรง คือ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและธนาคาร

ภาพ 1 โครงสร้างกลไกในการบริหารกองทุน

ที่มา: ประจักษ์ เข็มมุกต์ และคณะ (2545)

การพิจารณาอนุมัติการใช้เงินกองทุน จะพิจารณาจากโครงการต่าง ๆ ที่สมาชิกรับเสนอเพื่อขอกู้ยืมจากเงินกองทุน คณะกรรมการกองทุนจะมีการประชุมร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยมีผู้ปฏิบัติงานที่ต้องเตรียมการล่วงหน้าก่อนการประชุม คือ

1. เลขานุการ รวบรวมโครงการและเอกสารคำร้องต่าง ๆ เพื่อนำมาจัดทำเป็นระเบียบวาระการประชุม ในกรณีที่มีโครงการขอกู้ยืมกองทุนเป็นจำนวนมาก ต้องเรียงลำดับชื่อโครงการและเอกสาร เพื่อนำเสนอให้คณะกรรมการพิจารณาตามลำดับ จัดเตรียมแฟ้มเอกสารและออกจดหมายเชิญคณะกรรมการกองทุน

2. เสร็จบัญชี จะต้องเตรียมจัดทำบัญชี รายรับ-รายจ่าย จัดทำงบดุลในแต่ละเดือน เพื่อแจ้งให้ที่ประชุมได้ทราบสถานะการเงินของเงินกองทุนและรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินและรายรับที่ได้มา

3. ประธานกรรมการกองทุนจะต้องเตรียมอ่านเอกสารต่าง ๆ ที่ฝ่ายเลขานุการและเสร็จบัญชี จัดทำเพื่อจะได้ชี้แจงและแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในระหว่างที่มีการประชุม

รายละเอียดที่เป็นความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่กล่าวมานี้ จะเป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้ที่ปฏิบัติงานร่วมกับประชาชน ได้มีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งจะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของหมู่บ้านและส่งเสริมภาวะการว่างงานของบัณฑิตที่เป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ การดำเนินงานในพื้นที่ต่าง ๆ ของแต่ละจังหวัดที่มีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแล้วนั้น จำเป็นจะต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ เข้าไปช่วยส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดกระบวนการตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งจำเป็นต้องมีพื้นฐานความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองดังที่กล่าวมานี้

การจัดทำระเบียบข้อบังคับกองทุน

จากวัตถุประสงค์ในการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทำให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองแต่ละแห่งต้องบริหารจัดการกองทุนด้วยตนเอง เพื่อให้หมู่บ้านและชุมชนสามารถมีเงินหมุนเวียนภายในหมู่บ้านอย่างยั่งยืน ชุมชนและหมู่บ้านจึงต้องจัดทำระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ โดยมีเกณฑ์ที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนดขึ้น

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแต่ละแห่ง มีคณะกรรมการกองทุน จำนวน 15 คน ซึ่งได้คัดเลือกกันเองระหว่างสมาชิกภายในหมู่บ้านและชุมชน ให้เข้ามาเป็นคณะผู้ดำเนินการต่าง ๆ ในชุมชนตามระเบียบข้อบังคับที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดขึ้น แต่การจัดการหมู่บ้านและชุมชน รวมทั้ง

การกำหนดขนาดของชุมชนให้เป็นไปโดยคุณค่าและภูมิปัญญาของหมู่บ้านและชุมชนของตนเอง และเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันทุกหมู่บ้านและชุมชน ตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จึงได้ กำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุน ดังนี้

1. มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้น ไม่น้อยกว่า 2 ปี ก่อนวันที่ได้รับ คัดเลือกเป็นกรรมการกองทุน
2. มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์
3. มีความรับผิดชอบ เสียสละ มีส่วนร่วมในกิจการชุมชน ไม่ติดการพนัน ไม่ เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดและไม่มีประวัติเสียทางด้านการทำงาน รวมทั้งยึดมั่นในการปกครองตาม ระบอบประชาธิปไตย
4. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย ไร้ความสามารถ หรือเสมือนคนไร้ความสามารถ
5. ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับ ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท
6. ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิด แต่รอการกำหนดโทษ หรือรอการ ลงโทษในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือความผิดพลาดเกี่ยวกับทรัพย์ ยกเว้นความผิดฐานทำให้ เสียทรัพย์และความผิดฐานบุกรุก
7. ไม่เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย หน่วยงานรัฐวิสาหกิจเพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือสร้างความเสียหายอย่าง ร้ายแรงแก่ทางราชการ องค์กร หรือหน่วยงานที่สังกัด
8. ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่เสียสิทธิตามมาตรา 68 วรรคสองของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
9. ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุน โดยคณะกรรมการกองทุนมี มติให้ออกด้วยคะแนนเสียงเกินกว่า 2 ใน 3 ของจำนวนกรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีหน้าที่ดำเนินการบริหารจัดการ กองทุน รวมทั้ง ตรวจสอบ กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุน เพื่อให้สอดคล้องและ เกื้อกูลกับกองทุนอื่น ๆ ซึ่งในหมู่บ้านบางแห่งอาจมีอยู่ก่อนที่เงินกองทุน 1 ล้านบาทจะเกิดขึ้นแล้ว หลังจากนั้นให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองออกระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์ หรือวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุน ไม่ให้ขัดแย้งกับระเบียบที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด ซึ่งจะต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก

การรับสมัครสมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิก ให้คณะกรรมการในแต่ละหมู่บ้าน และชุมชนเมืองจัดทำ ทั้งที่เป็นกลุ่ม องค์กรชุมชน หรือปัจเจกบุคคลในหมู่บ้าน รวมทั้งสำรวจ และจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ อุตสาหกรรมในครัวเรือน และวิสาหกิจชุมชนในเขตท้องที่ ของตนเอง ซึ่งการสำรวจข้อมูลนั้น รวมไปถึงกองทุนอื่น ๆ ภายในหมู่บ้านด้วย นอกจากนี้การจัด ประชุมสมาชิกยังเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามที่ได้ตกลงกัน ไว้ หรือตามแต่สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของสมาชิกทั้งหมด ลงลายมือชื่อทำหนังสือร้อง ขอให้มีการประชุม ซึ่งจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน นับแต่วันที่รับคำร้องนั้น

ด้านกฎหมาย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีหน้าที่ทำนิติกรรม สัญญา หรือ ดำเนินการกำหนดเงื่อนไขที่เกี่ยวกับภาระผูกพันของกองทุน ตั้งแต่พิจารณาให้สมาชิกกู้เงินตาม ระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการตามที่กองทุนได้กำหนดไว้แล้ว รวมทั้งจัดทำบัญชีและส่งมอบเงินที่ ได้รับการจัดสรรดอกเบี้ย ผลตอบแทน หรือรายได้ที่เกิดขึ้นจากเงินที่ได้รับการจัดสรรมาแล้วภายใน หมู่บ้าน คืนให้แก่กองทุนให้ครบเต็มจำนวนที่ได้รับอนุมัติให้เบิกจ่าย หากคณะกรรมการกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีหนังสือหรือคำสั่ง ระบุว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมืองไม่ปฏิบัติตามหรือไม่บริหารจัดการ ให้ดำเนินการตามระเบียบข้อบังคับที่กองทุน กำหนดและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองยังคงปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนดหรือมอบหมายด้วย

กรรมการกองทุนมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี เมื่อพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ให้กรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่และคณะกรรมการกองทุน จัดให้มีการคัดเลือกบุคคลเข้า ดำรงตำแหน่ง แทนกรรมการกองทุนซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้น ภายในระยะเวลา 30 วัน ซึ่งผู้ ได้รับคัดเลือกอาจเป็นคนเดิมก็ได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกิน 2 วาระติดต่อกันไม่ได้ ส่วนกรรมการที่ พ้นจากตำแหน่งในกรณีอื่น ๆ คือ

1. ตาย
2. ลาออก
3. คณะกรรมการกองทุนมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงเกินกว่า 2 ใน 3 ของจำนวน กรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่
4. ที่ประชุมสมาชิกมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงเกินกว่า 2 ใน 3 ของจำนวนสมาชิก ทั้งหมด
5. มีลักษณะต้องห้าม คือ
  - เป็นบุคคลล้มละลาย
  - ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาของศาล

- ต้องคำพิพากษาว่ามีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน
- ให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กรอิสระ รัฐวิสาหกิจเพราะทุจริต

ต่อหน้าที่ หรือสร้างความเสียหายร้ายแรงแก่หน่วยงานที่สังกัด

6. คณะกรรมการให้ออกเนื่องจากมีหลักฐานที่เชื่อได้ว่า เป็นผู้ขาดคุณสมบัติของ กรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

คณะกรรมการกองทุนอาจแต่งตั้งบุคคลจากสมาชิกเข้าดำรงตำแหน่งกรรมการกองทุน แทนได้ และผู้ที่ได้รับแต่งตั้งแทนนั้นอยู่ในตำแหน่งได้เท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ที่ตนแทน

เมื่อได้คณะกรรมการกองทุนครบตามจำนวนแล้ว ให้กรรมการกองทุนเลือกกรรมการด้วยกันเป็นประธานกรรมการกองทุน รองกรรมการกองทุน เหนรัญญิกกองทุน และเลขานุการกองทุน โดยประธานกรรมการกองทุนทำหน้าที่ประธานในที่ประชุม หากประธานไม่มาประชุม หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานทำหน้าที่แทน และถ้ารองประธานไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม ซึ่งการวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มี 1 เสียงในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีก 1 เสียง เป็นเสียงชี้ขาด หากกรรมการกองทุนผู้ใดมีส่วนได้ส่วนเสียเป็นส่วนตัวในเรื่องที่มีการเสนอในที่ประชุม ห้ามกรรมการผู้นั้นเข้าประชุมในเรื่องนั้น และในการประชุมแต่ละครั้งต้องมีกรรมการมาประชุมเกินกึ่งหนึ่งของจำนวน กรรมการกองทุนทั้งหมด เท่าที่มีอยู่ในขณะนั้น จึงจะเป็นองค์ประชุม

สำหรับเงินและทรัพย์สินของกองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมืองนั้น อาจประกอบ ด้วย

1. เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
2. เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้โดยปราศจากภาระผูกพัน
3. เงินกู้ยืม
4. ดอกผล หรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกองทุน
5. เงินฝากสัจจะและเงินรับฝาก
6. เงินค่าหุ้น
7. เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก
8. เงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด

การกู้ยืมเงินกองทุนนั้น ให้สมาชิกกองทุนที่มีความประสงค์จะขอกู้เงินจากกองทุน ต้องจัดทำคำขอกู้โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน แล้วยื่นคำขอกู้ดังกล่าวต่อ คณะกรรมการกองทุน เพื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด ซึ่งคณะกรรมการ

กองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกิน 20,000 บาท หากมีกรณีที่คณะกรรมการเห็นควรอนุมัติเงินกู้ เกินกว่า 20,000 บาท ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป แต่ทั้งนี้จะต้องไม่เกินรายละ 50,000 บาท ส่วนการอนุมัติเงินกู้ฉุกเฉินให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณา ตามความเหมาะสมและความจำเป็น

ในการอนุมัติเงินกู้ยืมของคณะกรรมการกองทุนแก่สมาชิกกองทุนนั้น อาจมี 2 ประเภท คือ

1. คณะกรรมการมีมติอนุมัติเงินกู้ยืมตามคำขอทั้งหมด
2. คณะกรรมการมีมติอนุมัติเงินกู้ยืมตามคำขอบางส่วน

ซึ่งทั้ง 2 ประเภทนั้น ให้คณะกรรมการกองทุน ทำบันทึกความเห็นในแบบคำขอกู้ยืมเงิน พร้อมส่งสำเนาแบบคำขอกู้ยืมเงิน ตลอดจนเงื่อนไขและรายละเอียดในการอนุมัติเงินกู้ แจ้งให้ผู้ขอกู้และธนาคารรับทราบอย่างรวดเร็ว แล้วแต่งตั้งผู้แทนกรรมการกองทุนอย่างน้อย 2 คน ทำสัญญากู้ยืมเงินกับผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ นั้น ในขณะที่ผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ให้ไปเปิดบัญชีออมทรัพย์กับธนาคาร แล้วมาแจ้งหมายเลขบัญชีออมทรัพย์นั้นให้คณะกรรมการกองทุนรับทราบโดยเร็วเช่นกัน หลังจากนั้นธนาคารจะเป็นผู้ทำหน้าที่โอนเงินเข้าบัญชีผู้กู้ที่ผ่านการพิจารณาอนุมัติตามคำสั่งและเงื่อนไขของคณะกรรมการกองทุน

คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเงินกู้ ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลค้ำประกัน หรือหลักประกันประเภททรัพย์สิน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด ส่วนอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนเงินฝาก และเงินกู้ให้คณะกรรมการกองทุนกำหนดเป็นอัตราที่แน่นอน ตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก โดยคำนึงถึงจารีต ประเพณี สภาพเศรษฐกิจ และสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นหลักและปิดประกาศอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนนั้นโดยเปิดเผย

การชำระคืนเงินกู้ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณากำหนดระยะเวลาตามความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย ซึ่งการชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนให้ผู้กู้ชำระให้แล้วเสร็จ ภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันทำสัญญา และให้ผู้กู้หรือผู้นำเงินไปลงทุนจะต้องนำเงินไปส่งคืนที่ธนาคาร แล้วนำหลักฐานการส่งชำระคืนเงินกู้หรือเงินลงทุนไปมอบให้คณะกรรมการกองทุน เพื่อเป็นหลักฐานในการจัดทำบัญชีหรือดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

กรณีผู้กู้ผิดสัญญา ไม่ชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย หรือค่าตอบแทนตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญากู้ยืมเงิน ให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับตามจำนวนที่ระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนดไว้ สำหรับจำนวนที่ขาดหรือค้างชำระหนี้ อย่างไรก็ตามคณะกรรมการกองทุนอาจพิจารณายกเลิก

หรือปรับลดเบี้ยปรับให้แก่ผู้ร้ายหนึ่งรายใดก็ได้เมื่อมีเหตุผลสมควรและด้วย ความเห็นชอบจาก ที่ประชุมสมาชิกด้วยเสียงเกินกึ่งหนึ่งหรือดำเนินการอื่น ๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด

หากผู้กู้ไม่ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในการขอกู้ยืมเงิน หรือมีหลักฐานอัน นำมาเชื่อได้ว่าผู้กู้นำเงิน ไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์โดยปราศจากเหตุผลอันควร คณะกรรมการ กองทุนมีอำนาจยกเลิกสัญญาและเรียกเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนที่ค้างชำระคืนเต็ม จำนวนได้ทันที แล้วให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อลงมติให้ผู้กู้ซึ่งนำเงินไปใช้ นอกกรอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในคำขอกู้ยืมเงิน พ้นจากสมาชิกภาพภายใน 30 วัน หลังจากวัน ยกเลิกสัญญา และห้ามสมาชิกผู้นั้นสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนเป็นระยะเวลา 2 ปี

สมาชิกกองทุนประกอบด้วยบุคคลธรรมดาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้น ที่มีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อบังคับตามที่กองทุนแต่ละแห่งจะกำหนดขึ้น การรับสมัครสมาชิก และการขาดจากสมาชิกภาพให้เป็นไปตามเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการที่กองทุนกำหนด โดยคำนึง ถึงความต้องการและการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองเป็นหลัก

คณะกรรมการกองทุนสามารถกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนให้ สมาชิกถือหุ้นของกองทุน หรือมีเงินฝากตั้งจะไว้ที่กองทุนได้ ซึ่งการชำระค่าหุ้น สมาชิกอาจชำระ เป็นเงิน ทรัพย์สิน หรือแรงงานตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด แล้วให้ผู้ถือหุ้นเข้า ประชุมใหญ่สามัญประจำปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ภายในกำหนดระยะเวลา 15 วัน นับจากวันที่ กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งตามวาระเพื่อพิจารณาผลการดำเนินงานของคณะกรรมการ กองทุน และรับรองคณะกรรมการกองทุนที่ได้รับเลือกใหม่ ซึ่งวิธีการเรียกประชุมให้เป็นไปตามที่ กองทุนกำหนด โดยคำนึงถึงจารีตประเพณีของแต่ละหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

นอกจากการประชุมใหญ่สามัญประจำปีแล้ว คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกประชุม วิสามัญเมื่อใดก็ได้ เช่น

1. มีเหตุที่ต้องขอมติหรือขอความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก
  2. คณะกรรมการกองทุนเห็นสมควร
  3. สมาชิกเข้าชื่อกันจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด
- สำหรับกรณีที่ 3 ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมภายในระยะเวลา 15 วัน

ในการประชุมสมาชิกต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิก ทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม หากสมาชิกมอบอำนาจเป็นหนังสือให้ผู้อื่นมาประชุมแทนตนเองก็ ได้ แต่ผู้รับมอบอำนาจนั้นจะรับมอบอำนาจจากสมาชิกเกินกว่า 1 รายไม่ได้ ถ้าการประชุมคราวใด มีสมาชิกเข้าประชุมไม่ครบองค์ประชุม ให้นำประชุมใหม่อีกครั้งภายใน 15 วัน นับจากวันนัด

ประชุมครั้งแรก ซึ่งการประชุมครั้งหลังนี้ถ้าไม่ใช่งานการประชุมใหญ่สามัญประจำปี เมื่อสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดก็ให้ถือเป็นองค์ประชุมได้

การออกเสียงลงคะแนน ให้สมาชิก 1 คน มีเสียง 1 เสียง ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีก 1 เสียง เป็นเสียงชี้ขาด และการวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก (ประจักษ์ เข้มมุกต์ และคณะ, 2545)

การติดตามผล ตรวจสอบ และประเมินโครงการ

ความหมายและคำจำกัดความ

การติดตาม (monitoring) หรือเรียกกันโดยทั่วไปว่าการติดตามผล และการประเมินผล (evaluation) เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการควบคู่กันไป

การติดตามผล การติดตามงาน มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การดำเนินงานของโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การติดตามงานเป็นกิจกรรมเชิงการบริหาร ซึ่งฝ่ายบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะต้องได้รับข้อมูลทั้งข้อดีและข้อเสีย เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงการดำเนินงานและแก้ไขข้อผิดพลาดจากการดำเนินงานได้ทันเวลา ซึ่งจำเป็นต้องมีระบบข้อมูลที่สามารรถสะท้อนให้เห็นสถานะ ความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานและเป็นปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามต้องเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้มีส่วนร่วมในการติดตามงาน เช่น การให้สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการวัดผล บันทึกเก็บและรวบรวมข้อมูล ซึ่งการติดตามผลงานจะต้องทำอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มต้น โครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ

การตรวจสอบ เป็นการเฝ้าระวังเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนได้มากที่สุด ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าที่สุด ซึ่งจะก่อให้เกิดการทบทวนงานในแต่ละกิจกรรม เพื่อให้แน่ใจว่าได้ผ่านขั้นตอนของการดำเนินงาน ประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้

1. ปัจจัยต่าง ๆ ได้รับการเตรียมความพร้อมตรงตามเวลาที่วางไว้อย่างใกล้ชิดที่สุด
2. การทำงานทุกขั้นตอนเป็นไปตามแผนที่วางไว้
3. มีการปรับแผนการดำเนินงานแก้ไขการปฏิบัติการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ความ

ความจำเป็น

4. แก้ไขปัญหาได้ทันเวลา
5. ใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างประหยัด คุ้มค่า

การประเมินโครงการ (evaluation)

เป็นการศึกษาหรือตรวจสอบโครงการในระหว่างโครงการกำลังดำเนินการอยู่ หรือ ภายหลังจากที่โครงการได้สำเร็จเสร็จสิ้นไปแล้ว การประเมินผลโครงการจะต้องมีการวางแผนการประเมินอย่างมีระบบ ให้สอดคล้องกับแผนโครงการและได้ดำเนินการตั้งแต่เริ่มกำหนดโครงการ จนถึงสิ้นสุดโครงการ ซึ่งสามารถแบ่งมิติของการประเมินแผนงานและโครงการได้ 3 มิติ คือ

1. การประเมินก่อนการดำเนินโครงการ
2. การประเมินระหว่างดำเนินโครงการ
3. การประเมินหลังการดำเนินโครงการ

การประเมินก่อนการดำเนินโครงการ

อำพล ทิมามสาร (2538: 14-17) ได้กล่าวถึงการประเมินก่อนเริ่มโครงการว่ามี รายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำโครงการ โดยจะต้องประเมินข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ศึกษาสภาพแวดล้อมเพื่อค้นหาปัญหาถึง สภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกองค์กร

1.2 การกำหนดสภาพแห่งการหาคำตอบ เพื่อผลของการปฏิบัติจะได้สอดคล้องกับความต้องการในเชิงปฏิบัติมากขึ้น

1.3 การกำหนดแนวทางแก้ไขเพื่อกำหนดแผนงาน และวัตถุประสงค์

2 การประเมินรายละเอียดโครงการ

2.1 ประเมินความสอดคล้องและสมบูรณ์ของโครงการ ได้แก่ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน ค่าใช้จ่าย เป็นต้น

2.2 ประเมินความเหมาะสมและประโยชน์ของโครงการ ได้แก่ เหตุผลและความจำเป็น จังหวะและระยะเวลาที่ดำเนินงาน ความสมประโยชน์เชิงเศรษฐกิจและสังคม ความสอดคล้องระหว่างค่าใช้จ่ายและผลตอบแทน

2.3 ประเมินความเป็นไปได้ของโครงการด้านเศรษฐกิจ ด้านการเงิน ด้านเทคนิค ความพร้อมและความสามารถของหน่วยงาน รวมทั้งข้อจำกัดอื่น ๆ

นิตา ชูโต (2532: 38) กล่าวถึง งานที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน ได้แก่ การเสนอเค้าโครงแรกเริ่มและการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ ตั้งแต่ด้านเทคนิค เครื่องมือเครื่องใช้ ทุนที่หาได้ ความต้องการบริการ ความพร้อมทางสิ่งแวดล้อมและสังคม ระบบบริหารงานทั้งของ

โครงการ และระดับท้องถิ่น ความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจรวมทั้งผลตอบแทนต่อหน่วยค่าใช้จ่าย
ผลตอบแทนสุทธิที่คาดว่าจะเกิดต่อสังคม

การประเมินผลระหว่างดำเนินโครงการ

การประเมินผลระหว่างการดำเนินงาน เป็นเรื่องของการประเมินความก้าวหน้าติดตามงานและควบคุมให้งานดำเนินไปตามแผน การประเมินผลระหว่างดำเนินโครงการจำเป็นต้องกระทำ เพื่อตรวจสอบว่าโครงการดำเนินไปอย่างถูกต้องครบถ้วนตามขั้นตอนและระยะเวลาที่กำหนด การประเมินผลระหว่างดำเนินโครงการทำให้สามารถตรวจสอบประสิทธิภาพของการทำงานและสามารถแก้ปัญหาข้อผิดพลาดได้ทัน่วงที

นอกจากนี้ การพิจารณาประเมินผลระหว่างการดำเนินงาน มีวิธีการและลักษณะเหมือนกับการติดตามงาน (monitoring) กล่าวคือ เป็นการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้แล้ววิเคราะห์ข้อมูล เพื่อใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ผลงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีประสิทธิภาพสูงสุด

การประเมินผลหลังการดำเนินงาน

นิศา ชูโต (2532: 39-40) กล่าวว่า การประเมินผลหลังการดำเนินงานเป็นเรื่องชี้วัดว่าผลของโครงการสามารถทำได้ถึงระดับที่วางไว้หรือไม่ หรือมีปัญหาอะไรเกิดขึ้นที่ทำให้โครงการไม่ประสบผลเท่าที่ควรเมื่อเปรียบเทียบกับทุนที่ใช้ไป การประเมินผลนี้ เป็นการรวบรวมผลต่าง ๆ ที่ประเมินไว้ตั้งแต่แรกเริ่มของโครงการ เป็นผลรวมของการวิเคราะห์โครงการทั้งหมด

ในการติดตามผล ตรวจสอบ และประเมินโครงการ โดยภาพรวมนั้นผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่จะต้องมีข้อมูลต่าง ๆ ในเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งการจะได้ข้อมูลมานั้น ผู้เก็บรวบรวมข้อมูลจะต้องติดตามศึกษาและมีส่วนร่วมกับประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ มีการสังเกต สัมภาษณ์ และฝึกปฏิบัติงานตามกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีกำหนดระยะเวลา ซึ่งจะได้อข้อมูลที่สมบูรณ์ที่จะนำมาเป็นข้อสรุปและรายงานผลการปฏิบัติการที่สรุปข้อมูลต่าง ๆ ในภาพรวมเป็นรูปเล่ม ซึ่งจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานเรื่องกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้วิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อปฏิบัติงานโครงการอื่น ๆ ที่มีผลต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาหมู่บ้านในโอกาสต่อไป

**แนวความคิดพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน
และชุมชนเมืองตามแนวทางของคณะกรรมการบริหาร
กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ**

ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตลอดจนการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามแนวทางของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติได้ กำหนดให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ประสงค์รับเงินอุดหนุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) และแนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (people participatory) เป็นเครื่องมือในการดำเนินการหรือขับเคลื่อนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งแนวความคิดวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีดังนี้

ความหมาย และความสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

สุภางค์ จันทวานิช (2540: 67-73) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง วิธีการที่ให้ผู้ถูกวิจัย (ชาวบ้าน) เข้ามามีส่วนร่วมวิจัยเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่การระบุปัญหาการดำเนินการ การช่วยให้ข้อมูล และช่วยวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนช่วยหาวิธีแก้ไขปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรมนั้น

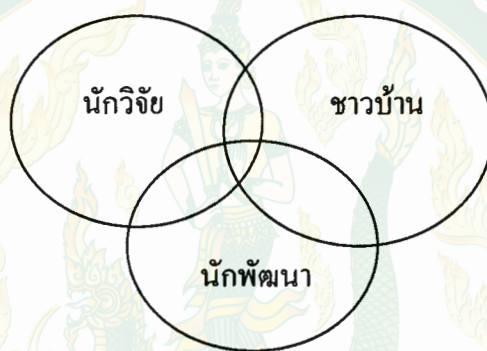
ในการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลจากการวิจัยทุกขั้นตอนเป็นสิ่งที่ชุมชนหรือชาวบ้านร่วมรับรู้และใช้ประโยชน์ด้วย ชาวบ้านเป็นผู้ร่วมกำหนดปัญหาของชุมชนและหาช่องทางแก้ไข ปัญหา ชาวบ้านเป็นผู้ตัดสินใจและยืนยันเจตนาารมณ์ที่จะแก้ไขปัญหานั้น กระบวนการวิจัยดำเนินไปในลักษณะการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นขั้น ๆ อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการสังเคราะห์ข้อสรุปมีลักษณะเชิงวิพากษ์วิธี (dialectic) ชาวบ้านจะค่อย ๆ เรียนรู้ด้วยตนเองด้วยวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วมนี้ ข้อมูลที่ได้จะมีความชัดเจน สะท้อนความคิดอ่านของชาวบ้าน ตลอดจนนิสัยใจคอ ความต้องการ และแบบแผนการดำเนินชีวิตของเขา

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เน้นการยอมรับหรือความเห็นพ้องจากฝ่ายชาวบ้าน ในการวิจัยชนิดนี้นักวิจัยจะต้อง

1. ประเมินความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับชาวบ้านอยู่ตลอดเวลา

2. ทบทวนวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งแรกเพื่อให้สอดคล้องกับความเห็นของชาวบ้านอันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ผู้วิจัยถือว่าชาวบ้านเป็นผู้รู้ดีเท่า ๆ กับนักวิจัยหรือนักพัฒนาในการกำหนดปัญหาและการเลือกปฏิบัติการใด ๆ ก็ตามที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ปัญหาของการวิจัยเริ่มจากชาวบ้านด้วย ไม่ใช่จากสมมติฐานของผู้วิจัยหรือนักพัฒนาแต่ฝ่ายเดียว จะเห็นว่าทั้ง 3 ฝ่าย คือ ชาวบ้าน นักวิจัย และนักพัฒนาต่างก็มีบทบาทเท่าเทียมกันในการร่วมกำหนดปัญหาและเลือกแนวทางปฏิบัติการ การวิจัยนี้จะเป็นผสมผสานระหว่างความรู้เชิงทฤษฎีและระเบียบวิธีของนักวิจัย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของนักพัฒนา และความต้องการกับความรอบรู้ของชาวบ้าน ดังภาพ 2

ภาพ 2 การผสมผสานระหว่างความรู้เชิงทฤษฎีและระเบียบวิธีของนักวิจัย เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนักพัฒนา และความต้องการกับความรอบรู้ของชาวบ้าน

ที่มา: สุภางค์ จันทวานิช (2540: 73)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ใช้วิธีการเช่นเดียวกับการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นส่วนใหญ่ เริ่มตั้งแต่การเข้าสนามและสร้างความสัมพันธ์ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ ซึ่งจะเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน แต่มีขั้นตอนมากกว่าการวิจัยเชิงคุณภาพเพราะต้องมีการปฏิบัติหรือกิจกรรมเพิ่มเข้ามา ตลอดจนการติดตามและปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมนั้น

อมรา พงศาพิชญ์ (2537: 19-21) ได้ให้คำนิยามของการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยประชาชนมีส่วนร่วม คือ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชุมชน โดยนักวิจัยและชาวบ้านร่วมกันศึกษา ชาวบ้านตั้งคำถาม ช่วยให้ข้อมูลและอยู่ในทีมวิจัยด้วย เน้นการให้ความสำคัญกับข้อมูลและความคิดชาวบ้าน การเก็บข้อมูลเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสารแบบ two-way communication และการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน นักวิจัยและชาวบ้านศึกษาสภาพชุมชนร่วมกัน

รวมทั้งแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหา ในการศึกษาชุมชนจึงศึกษาชุมชนโดยเน้นการศึกษาปัญหา และศึกษาทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อช่วยแก้ปัญหา

อุทัย ดุลยเกษม (2536) อ้างใน ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543: 390) กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยประชาชนมีส่วนร่วม ว่าเป็นรูปแบบของการวิจัยที่ประชาชนผู้เคยเป็นประชากรที่ถูกรวบรวม เปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ร่วมในการทำวิจัยนั่นเอง โดยการมีส่วนร่วมนี้จะต้องมีตลอดกระบวนการวิจัย นับแต่การตัดสินใจว่า ควรจะมีการริเริ่มศึกษาวิจัยในชุมชนนั้นหรือไม่ การประมวลเหตุการณ์ หลักสูตรและข้อมูลเพื่อกำหนดปัญหาวิจัย การเลือกกระบวนการแก้ปัญหา การสร้างเครื่องมือ การเก็บข้อมูล วิเคราะห์และเสนอสิ่งที่ค้นพบ จนกระทั่งถึงการกระจายความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปสู่การลงปฏิบัติ

ขนิษฐา กาญจนรังษินนท์ (2541) อ้างใน ประจักษ์ เข้มมุก และคณะ (2545) ได้สรุปว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการรวมทั้งการวิจัยเชิงปฏิบัติการและการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเข้าด้วยกัน กล่าวคือ เป็นการวิจัยที่พยายามศึกษาชุมชน โดยเน้นการวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาแนวทางแก้ปัญหาวางแผนดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหา ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผล โดยทุกขั้นตอนมีสมาชิกในชุมชนเข้าร่วมด้วย มีผู้ให้คำนิยามการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ 3 ประการ คือ

1. การศึกษาอย่างเป็นระบบที่มีการเก็บข้อมูล ร่วมมือดำเนินการสะท้อนภาพประเมินตนเอง วิเคราะห์และรับผิดชอบ โดยผู้มีส่วนร่วมในการศึกษา
2. รูปแบบของการศึกษาที่รับผิดชอบโดยผู้มีส่วนร่วมในสถานการณ์ทางสังคมเพื่อปรับเหตุผลและความถูกต้องของการจัดทำแผนปฏิบัติงานด้านสังคมหรือด้านการศึกษาของชุมชนของตนเองพร้อม ๆ กับทำความเข้าใจกับการดำเนินงานและสถานการณ์ของชุมชนในการปฏิบัติงานตามแผนนั้น
3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดทั้งการมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อประชาชนในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาและเกิดความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทางสังคมของนักวิจัยด้วยการร่วมมือกันในรอบปฏิบัติที่ยอมรับได้ของทั้งสองฝ่าย

จากคำนิยามทั้ง 3 ข้างต้น มีประเด็นสำคัญ 4 เรื่อง คือ การเสริมสร้างพลังอำนาจของผู้มีส่วนร่วม (empowerment of participants) ความร่วมมือผ่านการมีส่วนร่วม (collaboration through participation) การได้มาซึ่งความรู้ (acquisition of knowledge) และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (social change) กระบวนการที่นักวิจัยใช้ดำเนินการเพื่อให้บรรลุประเด็นทั้ง 4 ข้างต้น คือ ขั้นตอนในการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องใน 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การกระทำ การสังเกต และการสะท้อน

Grundy and Kemmis (1981) อ้างใน ประจักษ์ เจ็มมุก และคณะ (2545) ระบุว่าในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คนที่ร่วมวิจัยต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ และลักษณะการดำเนินงานในการวิจัยอย่างเหมาะสม โดยมีการร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ วางแผน การกระทำตามแผน และประเมินผลทุกกิจกรรมอย่างเป็นระบบ มีการประเมินตัวเองไปพร้อมกับการรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงาน เมื่อเวลาที่ดำเนินงานอาจขยายแวงดวงของผู้ร่วมวิจัยในโครงการไปอีก แต่ก็ต้องมีกระบวนการที่พยายามรักษาการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันระหว่างทีมงานทุกคนไว้ให้ได้

แนวคิดพื้นฐานและวัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

ขนิษฐา กาญจนรังษิณนธ์ (2541) อ้างใน ประจักษ์ เจ็มมุก และคณะ (2545) ได้เสนอแนวคิดพื้นฐานในการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ การวิจัยเริ่มต้นจากสถานการณ์ที่เป็นจริงในขณะหนึ่ง เคลื่อนที่ไปยังสถานการณ์ที่ควรจะเป็นอนาคตซึ่งไม่อาจทำนายได้ โดยการเคลื่อนที่ดังกล่าวเกิดขึ้นได้ทั้งจากการเปลี่ยนแปลงเองในสถานการณ์นั้น ถูกกระทบจากเหตุการณ์แวดล้อมนอกกระบวนการวิจัย และเกิดจากกระบวนการวิจัยรวมทั้งผู้ร่วมในการวิจัยเอง การเกิดขึ้นของการเปลี่ยนแปลงจะต้องถูกเก็บมาเป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ และตัดสินใจในการเคลื่อนไหวของกิจกรรมต่อ ๆ มาในกระบวนการวิจัยเสมอ ดังนั้น กระบวนการวิจัยจึงต้องมีลักษณะยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ กำหนดเวลาอาจคลาดเคลื่อนไม่มีความแน่นอน สภาพปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหา และกิจกรรมแก้ไขปัญหาก็ไม่สามารถกำหนดไว้ล่วงหน้าได้

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะประสบความสำเร็จได้ เมื่อนักวิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีความเชื่อว่าคนทุกคนมีศักยภาพและความสามารถในการคิดและการทำงานร่วมกัน เพื่อชุมชนที่ดีขึ้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญเช่นเดียวกับภูมิปัญญาของนักวิจัย นักวิชาการ หรือ นักพัฒนา และทุกสิ่งทุกอย่างในชุมชน ทั้งเรื่องของความรู้ ความชำนาญ ทรัพยากรที่มีอยู่และจะหาได้ในอนาคตจะต้องได้รับการจัดสรรอย่างเท่าเทียมกัน

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะต้องเริ่มจากความรู้สึกรู้สึกของคนที่มีปัญหาหรือความต้องการของชุมชน แล้วเคลื่อนสู่การสร้างความเข้าใจและการกระทำที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตนเองและชุมชน ทั้งในมิติของปัญญา จิตใจ และกายภาพ

4. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและไม่สิ้นสุดในวงจร แต่เป็นการเริ่มเพื่อนำไปสู่วงจรใหม่ ซึ่งเป็นวงจรของการ

แสวงหาความรู้และการกระทำ โดยวงจรนี้จะดำรงอยู่และดำเนินต่อไปได้ครบเท่าที่คนในชุมชนยังสามารถมีส่วนร่วมกันวิจัยอยู่ได้

การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมนี้มีเป้าหมาย การส่งเสริมให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ ได้พัฒนาตนเองในการนำไปสู่การพัฒนาชุมชนและสังคมทุกท่าน ซึ่งสามารถจำแนกวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. เพื่อปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนได้ตระหนักในปัญหาของตนเอง และเกิดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตน มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาของตนเองและชุมชน
2. เพื่อดำเนินการวิจัยโดยเน้นการวิเคราะห์ การเก็บรวบรวม การวิเคราะห์อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ เพื่อช่วยในการตัดสินใจ กำหนดปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหารวมทั้งดำเนินการแก้ไขปัญหาคด้วยตนเอง โดยอาจร่วมกับองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องนั้น ๆ
3. เพื่อร่วมกับชุมชนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
4. เพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มและการทำงานร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชน อีกทั้งผลักดันให้กิจกรรมทั้งหมดดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง

การประเมินสถานะชนบทแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal – PRA)

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2543: 77-80) ได้อธิบายแนวคิด PRA ว่า คือการศึกษาชุมชนที่ควรกระทำ เพราะยังมีเรื่องราวอีกหลายอย่างที่ในชุมชนเดียวกันไม่รู้ ไม่ได้นึกคิด หรือมองข้าม หรือยังมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง เช่น ไม่ได้ตระหนักถึงปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ ปัญหาบางอย่างที่เผชิญอยู่ หรือบางครั้งอาจสัมผัส รับรู้ปัญหา แต่ไม่รู้ว่ามิสาเหตุมาจากอะไรทำให้ไม่สามารถหาช่องทางป้องกัน หรือแก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้ และลักษณะสำคัญของเทคนิค PRA มีดังนี้ คือ

1. เป็นการศึกษาชุมชนที่คนภายในชุมชนเป็นผู้ศึกษาวิเคราะห์เอง โดยผ่านกระบวนการเสวนากลุ่ม
2. นักพัฒนาจะมีบทบาทเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในกระบวนการเสวนา เรียนรู้ (facilitator) มากกว่าเป็นประธาน หรือผู้นำและต้องอยู่ร่วมในกระบวนการตั้งแต่ต้นจนจบ
3. วัตถุประสงค์ของการศึกษา จะเน้นที่ผลประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นและตัวคนที่เข้าร่วมในกระบวนการ ให้มีความสามารถในการวิเคราะห์ การตัดสินใจ และพัฒนาศักยภาพในการแก้ไขปัญหของชุมชนได้มากยิ่งขึ้น

4. การทำเทคนิค PRA ไม่ตั้งต้นที่ความรู้สาขาใดสาขาหนึ่ง หากแต่จะเริ่มสิ่งที่ชาวบ้านรู้ ชาวบ้านคิด รู้สึกและเชื่อเช่นนั้น แล้วค่อย ๆ จัดกระบวนการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ข้อมูลระหว่างกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของการใช้เครื่องมือ PRA

1. คนในชุมชนที่เข้าร่วมในกระบวนการ ควรจะเป็นคนที่มาจากทุกกลุ่มทุกเพศ ทุกสถานภาพ โดยเฉพาะผู้หญิง คนยากจน คนด้อยการศึกษา และคนด้อยโอกาส
2. ทักษะคติที่ดีของทีมงาน สมาชิกในทีมงานต้องวิเคราะห์วิพากษ์ตัวเองว่ามีความพร้อมเพียงใดในการทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมทีมและชาวบ้าน ทั้งนี้รวมไปถึงการปรับทัศนคติและพฤติกรรมของตนให้รู้จักการยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น พร้อมทั้งจะแก้ไขตัวเองและปลอบทบาทผู้เชี่ยวชาญออกจากตัวเองก่อนเข้าไปในชุมชน
3. ทีมงานที่เหมาะสมควรมีผู้ประสานงานที่มีประสบการณ์เพียงพอในการประสานการทำงานของทีม สมาชิกทุกคนต้องมีความยินดีที่จะทุ่มเททักษะ และความรู้ให้กับการทำงานร่วมกัน รวมทั้งต้องมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน
4. มีการเตรียมการที่ดีจำเป็นต้องมีการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาทักษะและทัศนคติของทีมงาน รวมทั้งต้องการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ และทบทวนหน้าที่ของแต่ละคนให้ชัดเจนก่อนที่จะเข้าไปทำงานในชุมชน นอกจากนี้ควรมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ที่จะเข้าไปทำงานด้วยก่อนทำการศึกษาชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านมีความคุ้นเคย ไว้เนื้อเชื่อใจและต้องการเข้าร่วมในกระบวนการศึกษาชุมชนด้วยความยินดี
5. เลือกใช้วิธีการที่เหมาะสม วิธีการที่ใช้ในการศึกษาชุมชน ต้องเหมาะกับ ทีมงาน และคนในชุมชน ในแง่ของวัฒนธรรม ประสบการณ์ ระดับการศึกษา เป็นต้น เครื่องมือและวิธีการที่ดีต้องเป็นสิ่งที่ทำให้ชาวบ้านและทีมงานมีความเพลิดเพลินในขณะที่เรียนรู้ชุมชน สามารถก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ไม่สร้างปัญหาเสียเอง
6. การพัฒนาสถาบันของชุมชน ศักยภาพของชาวบ้านขึ้นอยู่กับสถาบันในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ การวางแผนและทำงานในสนามจึงควรทำร่วมกับองค์กรท้องถิ่น และพัฒนาศักยภาพขององค์กรท้องถิ่นจากการเรียนรู้การทำงานของนักพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน

หลักการและเทคนิคของ PRA เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพที่จะช่วยให้ชุมชนและประชาชนในชนบทสามารถร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ของตนเอง หาและกำหนดทางเลือกเพื่อการปรับปรุงพัฒนา รวมทั้งจัดลำดับกิจกรรมและแบ่งหน้าที่ โดยมีบุคคลภายนอกชุมชนเป็นผู้

เอื้ออำนวยความสะดวกในกระบวนการดังกล่าว นอกจากนี้ PRA ยังมีเครื่องมือหลากหลายที่สามารถใช้ได้ตั้งแต่เริ่มศึกษาชนบท ต่อเนื่องไปจนถึงการทำงานและประเมินผลที่เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างคนในชุมชนและคนนอกชุมชน

จะเห็นได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมดังกล่าวมาแล้วนั้น เป็นการช่วยส่งเสริมให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ปัญหา แนวทางแก้ปัญหาการพัฒนาตนเอง และความต้องการของคน โดยมีนักวิจัย นักพัฒนา หรือผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ร่วมกันศึกษาและกำหนดปัญหา เพื่อตัดสินใจและหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ทำให้เกิดกิจกรรมชุมชนที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ไม่ชะงักงัน ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนและเกิดการนำทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติร่วมกันระหว่างนักวิชาการและคนในชุมชนอย่างแท้จริง

แนวคิดการมีส่วนร่วม

United National (1978: 4) อ้างใน เอ็มเดือน โกศลวิทย์ (2541: 20) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ ว่าเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการตัดสินใจและการกระทำ ในกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งการตัดสินใจจะเกี่ยวกับจุดประสงค์ทางสังคมและการจัดสรรทรัพยากร ส่วนการกระทำจะเป็นการกระทำโดยความสมัครใจต่อกิจกรรมและโครงการ

Stavenhagen (1970: 74) อ้างใน ปรัชญา เวสารัชช์ (2528: 3) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในแง่ของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมว่าเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้น โดยกลุ่มสังคมที่มีฐานะค่าแสดงความต้องการหรือเสนอข้อเรียกร้อง เพื่อปกป้องผลประโยชน์ร่วมของกลุ่ม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์บางประการทางสังคม เศรษฐกิจหรือการเมือง

Cohen and Uphoff (1980: 213-235) ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอนคือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจปฏิบัติการณ์
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (implementation) ประกอบด้วยการสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็ผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

Erwin (1976) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามผลการปฏิบัติขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527: 2) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตน ในการจัดการควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม ในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527: 183) ได้ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้มีการกระทำให้การบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นและทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าว

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531: 10-11) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการเข้าร่วมอย่างแข็งขันและเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของโครงการ หรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบของการเข้าร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการมากที่สุด จะได้รับการตอบสนองและทำให้มีความเป็นไปได้มากขึ้นว่าผู้เข้าร่วมทุกคน จะได้รับประโยชน์อย่างเสมอภาคกัน

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2533: 20) ได้แปลความหมายการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. หมายถึง การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ การให้ประชาชนเข้าเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจและกระบวนการดำเนินการของโครงการตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ

2. หมายถึง การที่จะให้ประชาชนมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่ความพยายามและความเป็นตัวเองเข้าดำเนินการและควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา เกิดจากแนวความคิด 3 ประการ คือ

- 2.1 ความสนใจและความหวังกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดความสนใจและความหวังกังวลส่วนบุคคล ซึ่งบังเอิญพ้องต้องกันกลายเป็นความสนใจและความหวังกังวลร่วมกันของส่วนรวม

- 2.2 ความเคียดแค้นและความไม่พอใจร่วมกัน ที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผนและลงมือกระทำการร่วมกัน

2.3 การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนา

สุพรรณดี ไชยอำพร และ สนิท สมัครการ (2538: 37-38) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมที่แท้จริง (genuine-participation) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) ซึ่งองค์การสหประชาชาติได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วม คือ กิจกรรมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการดำเนินการ ตั้งแต่การวางแผนดำเนินการ ประเมินผล และบำรุงรักษา ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ

1. ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับผลจากการพัฒนา
2. ประชาชนร่วมปรึกษาหรือเข้ามามีส่วนร่วม
3. ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

เฉลียว บุรีภักดี และคณะ (2545: 113-114) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของโครงการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วมต้องเป็นไปในรูปที่ได้รับการพัฒนา เข้ามามีส่วนกระทำให้เกิดการพัฒนา มิใช่เป็นผู้รับการพัฒนาตลอดไป ทั้งนี้เป็นการเกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาที่แท้จริงและถาวร

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2542: 138-139) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมใน 2 ลักษณะคือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผนการตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

- 2.1 การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกถึงความสามารถของตน และรับผลประโยชน์จากการพัฒนา

- 2.2 การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหารมีอำนาจต่อการจัดการจัดสรร

ทรัพยากรอยู่ในมาตรฐานเดียวกันโดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืนอำนาจ ในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

แก้วสรร อติโพธิ (2537: 42) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน จะต้องมีการบวนการที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการปกครองของรัฐ ตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่นที่สามารถยอมรับสิทธิตามกฎหมาย ในกระบวนการได้สวนสาธารณะมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและต้องมีการกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากร

ไพรัตน์ เคะรินทร์ (2527: 6-7) ได้ให้ความหมายและหลักการสำคัญเรื่องนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลส่งเสริมชักนำและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งรูปส่วนบุคคล กลุ่มชน ชมรม สมาคม มูลนิธิและองค์กรอาสาสมัคร เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องรวมกัน

อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง (2522: 19) ได้อธิบายเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงที่ความเห็นพ้องต้องกันนั้น จะต้องมีมากพอจนเกิดความริเริ่มโครงการเพื่อการนั้น ๆ คนเราสามารถรวมกันได้โดยผ่านองค์กร ดังนั้นองค์กรต้องเปรียบเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526: 20) ได้ให้ความหมายและหลักการของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจการร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตัวเอง

อำนาจ อนันตชัย (2527: 138) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นการพัฒนาที่จะช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานให้ดียิ่งขึ้น ประสิทธิภาพเกี่ยวกับหน่วยงานที่มีโครงสร้าง นโยบาย การดำเนินการและใช้วิชาการให้บรรลุเป้าหมาย

แนวคิดความเข้มแข็งของชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน (2541: 44) ได้กล่าวว่า การพัฒนาแบบองค์รวมจำเป็นต้องเพิ่มศักยภาพของชุมชน โดยมุ่งส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งที่สามารถกำหนดทิศทาง คุณค่า วิธีการ ดำเนินชีวิตเพียงพอและมีเอกลักษณ์ของตนเอง ในขณะที่เดียวกันสามารถปรับตัวรับรู้เท่าทันกับสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ ภายนอกชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป โดยกระบวนการเพิ่มศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนประกอบด้วย

1. การทำให้องค์กรชุมชนเข้มแข็งมีเครือข่ายเชื่อมโยงกัน เพื่อเกื้อกูล ส่งเสริม ประชาสังคมและความเข้มแข็งของชุมชน
2. การดำรงรักษาแบบแผน ความคิด คุณค่า จิตสำนึกที่ดีงามของชุมชน
3. การเสริมสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงกับเครือข่ายองค์การ หน่วยงานภายนอก
4. องค์กรชุมชนท้องถิ่น อาทิ สภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล เปิดโอกาสให้ ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาของตนเอง ชุมชนควรเป็นผู้เลือก หรือ กำหนดผู้นำชุมชน ผู้นำการเปลี่ยนแปลงและผู้แทนชุมชนด้วยตนเอง
5. การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน อันเนื่องมาจากวิกฤตเศรษฐกิจ สามารถวางแผนการแก้ปัญหา ผลกระทบจากวิกฤต และ ดำเนินการ ตามแผนด้วยตนเอง

นอกจากนี้กรมพัฒนาชุมชนยังได้กล่าวถึงลักษณะชุมชนเข้มแข็งว่า

1. สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชน ที่จะแก้ไขปัญหา และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง
2. สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการปัญหาของตนเองและชุมชน
3. มีกระบวนการที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง จนเป็นวิถีชุมชนซึ่งขับเคลื่อนโดย ผู้นำองค์กรชุมชน ในลักษณะเปิดโอกาสให้สมาชิกทั้งหมดเข้ามีส่วนร่วม โปร่งใสและพร้อมรับการ ตรวจสอบ
4. สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ ร่วมคิด ตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตาม ประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชน ผ่านกระบวนการของชุมชน
5. สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการชุมชน

6. มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วย การพัฒนาทุกด้านของชุมชน ที่มุ่งการพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คนและหวังผลการพัฒนาที่ยั่งยืน

7. การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอกเป็นการพึ่งพา เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเอง ได้ในที่สุดไม่ใช่ว่าพึ่งพาตลอดไป

8. มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคการพัฒนา อาจจะเป็นหมู่บ้าน ชุมชนอื่น ท้องถิ่น ภาคราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการและอื่น ๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

วิเชียร แสงโชติ (2540: 118) ได้ให้ความหมายของคำว่า องค์กรที่มีความเข้มแข็ง หมายถึง องค์กรที่มีความสามารถบริหารจัดการได้อย่างต่อเนื่องและสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและปัญหาอื่น ๆ รวมทั้งยังสามารถเผชิญกับสภาวะวิกฤตต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

กองพัฒนาอาสาสมัครฯ กรมการพัฒนาชุมชน (2544) กล่าวว่า ความเข้มแข็งของชุมชน คือ

1. ชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองและพึ่งกันเองได้อย่างยั่งยืน
2. ชุมชนที่สามารถตัดสินใจ แก้ไขปัญหาและจัดการพัฒนาได้ด้วยพลังของคนในชุมชน

ความจำเป็นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เนื่องจากชุมชนเป็นรากฐานสำคัญของประเทศชาติ เปรียบเสมือนรากแก้วของต้นไม้หรือรากฐานของตึก หากชุมชนแต่ละชุมชนเข้มแข็ง ประเทศชาติก็จะเข้มแข็งพันวิฤตในที่สุด

หัวใจของการสร้างความเข้มแข็งชุมชน อยู่ที่การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน

เงื่อนไข สถานการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างความเข้มแข็งชุมชน

1. รัฐธรรมนูญ 2540 ได้กำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม มีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น ในหลายเรื่องเช่น มาตรา 45, 58, 76 เป็นต้น

มาตรา 45 บุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์กรเอกชน หรือหมู่คณะอื่น

มาตรา 58 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบข้อมูล หรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูล

นั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐความปลอดภัยของประชาชนหรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 76 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองรวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจจากรัฐทุกระดับ

2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบองค์รวมที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ด้วยเหตุผลที่คนเป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของการพัฒนาทุกเรื่อง

3. กระแสธรรมรัฐ (good governance) ได้เรียกร้อง ผลักดันให้การบริหารทุกระดับ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระบบรัฐสภาพ กลไกรรฐบาล รวมไปถึงกลไกทางธุรกิจ มีความบริสุทธิ์ ยุติธรรมและทำกิจการมใด ๆ ด้วยความโปร่งใส พร้อมทั้งจะได้รับการตรวจสอบจากสาธารณะ

4. กระแสประชาคม คือ การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อปัญหาสาธารณะของชุมชนด้วยจิตสำนึก ซึ่งฝ่ายประชาชนต้องตื่นตัว พัฒนาตนเองให้พร้อมที่จะเข้ารับผิดชอบต่อปัญหาในชุมชนของตน โดยไม่รอให้รัฐหรือผู้อื่นขึ้นมาช่วยเหลือตลอดเวลา

แนวทางการทำงานเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนจากสถานการณ์ดังกล่าว กระทรวงมหาดไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของชุมชนในการเป็นกำลังและรากฐานที่เข้มแข็ง ที่จะช่วยให้ประเทศชาติพ้นภัยและก้าวต่อไปอย่างมั่นคง จึงได้กำหนดแนวทางการทำงาน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อย่างเป็นทางการ ซึ่งจะกล่าวเฉพาะบางเรื่อง ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจดำเนินการแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูเศรษฐกิจ ในระดับฐานล่างของประเทศที่สำคัญ ได้แก่

1.1 รากฐานของเศรษฐกิจ อยู่ที่ชนบท ถ้าชนบทพึ่งตนเองได้ ปัญหาเศรษฐกิจจะหมดไป โดยเน้นเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงเน้น “ความพออยู่พอกิน อุ่มชูตัวเองได้ให้มีพอเพียงกับตัวเอง โดยต้องกลับไปทำกิจการที่อาจจะไม่ค่อยซับซ้อนนัก ใช้เครื่องมือที่ไม่หรูหราและจำเป็นต้องถอยหลัง เพื่อที่จะก้าวหน้าต่อไป” และดำเนินการตามแนวคิดทฤษฎีใหม่ โดยเริ่มจากการสร้างความพอมีพอกินของแต่ละครอบครัว การสร้างความร่วมมือของคนในชุมชน ในรูปกลุ่มองค์กร เช่น กลุ่มอาชีพต่าง ๆ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เพื่อให้ชุมชนอยู่ดีกินดีและร่วมมือกันทั้งภายในและภายนอกชุมชน ดำเนินธุรกิจชุมชน เพื่อความมั่งมีศรีสุขของคนในชุมชน ซึ่งได้ดำเนินการมาโดยตลอดและอย่างต่อเนื่อง

1.2 การแก้ไขปัญหาความยากจนตามโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข.คจ.) เป็นอีกโครงการหนึ่งที่ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2536 รวม 18,634 หมู่บ้าน ในปีนี้จะดำเนินการอีก

10,600 หมู่บ้าน รวม 29,234 หมู่บ้าน ซึ่งน่าจะช่วยเหลือคนที่ยากจนที่สุดในหมู่บ้านได้อีกโครงการหนึ่ง

1.3 การสนับสนุนการดำเนินงาน หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย จะดำเนินการร่วมกับพหุภาคี โดยสนับสนุนให้ชุมชนได้พิจารณาผลิตภัณฑ์ที่สำคัญของชุมชน ซึ่งอาจจะแตกต่างกันหลาย เช่น ผลผลิตทางการเกษตร อุตสาหกรรม หัตถกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือแหล่งท่องเที่ยว โดยจะต้องเน้นที่กระบวนการเรียนรู้และพัฒนาาร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชน ไม่ใช่การเข้าไปดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่หรือรัฐ ซึ่งถือเป็นการพัฒนาแบบเก่าและสร้างความอ่อนแอแก่ชุมชน

1.4 การสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต้องดำเนินการเชื่อมโยงกับนโยบายการพักรักษาหนี้และโครงการอินเตอร์เน็ตตำบล ในฐานะที่กระทรวงมหาดไทยเป็นกระทรวงที่เข้าไปดูแลทุกข์สุขของประชาชนและทำงานร่วมกับชุมชนมานาน มีประสบการณ์จากการสนับสนุนการพัฒนาเงินทุน ในรูปของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและกองทุนอื่นอีกมากมาย ก็จะได้สนับสนุนให้เครือข่ายองค์กรชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมสนับสนุนการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยเฉพาะการเข้าไปเป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้สามารถดำเนินการเพื่อประโยชน์สูงสุดของหมู่บ้านและชุมชนเมือง และเกิดความยั่งยืนตลอดไป

2. ด้านสังคมดำเนินการพัฒนา เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและสังคมที่น่าอยู่ที่สำคัญ ได้แก่

2.1 การสนับสนุนกระบวนการประชาคม ซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคม ที่ทำให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเอง ปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชุมชน หากชุมชนไม่สนใจ ไม่เข้ามามีส่วนร่วม จะไม่สามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ในเรื่องนี้กระทรวงมหาดไทยได้สนับสนุนให้ชุมชนทุกระดับตั้งแต่หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ได้ดำเนินการพัฒนาประชาคมขึ้นเป็นประชาคมหมู่บ้าน ประชาคมตำบล ประชาคมอำเภอ และประชาคมจังหวัด ประกอบด้วยผู้นำกลุ่ม องค์กรชุมชนและส่วนท้องถิ่น มาช่วยกันคิดตัดสินใจ และดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะของชุมชนโดยมีกลุ่มแกน ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่และผู้นำชุมชนเป็นผู้สนับสนุนหรือเอื้ออำนวยการพัฒนาประชาคม เพื่อให้ประชาคมมีความเข้มแข็ง และมีการประสานการทำงานเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน เช่น การแก้ไขปัญหาสุขภาพ เสพติด ความยากจน สิ่งแวดล้อม

2.2 การส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานในการเป็นภูมิคุ้มกันปัญหาสังคมให้แก่สมาชิกในครอบครัว กระทรวงมหาดไทยตระหนักถึงความสำคัญของครอบครัว

ซึ่งเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดของสังคม หากทุกครอบครัวมีความเข้มแข็ง ชุมชนก็ย่อมจะเข้มแข็ง โดยจะสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวเพื่อเป็นแกนในการประสานการสร้างสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมกับชุมชน ในการป้องกันแก้ไขปัญหาสังคมดังกล่าว

3. ด้านการเมืองการปกครอง ดำเนินการพัฒนาการบริหาร เพื่อส่งเสริมให้เกิดระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ที่สำคัญได้แก่

3.1 การสนับสนุนความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรชุมชน ในฐานะองค์กรภาคประชาชนให้สามารถดำเนินงานควบคู่ไปกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชนได้สนับสนุนการพัฒนาในลักษณะของศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการประสานการทำงานของผู้นำชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนและเครือข่ายการจัดทำระบบข้อมูลของชุมชนและองค์กรชุมชน โดยใช้กระบวนการประชาคมเป็นกระบวนการทำงาน และที่สำคัญศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน ซึ่งสมาชิกประกอบด้วยผู้นำชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน จะเป็นแกนสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการประชาคม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการทำงานทุกเรื่องของชุมชน เช่น การแก้ไขปัญหาสุขภาพ การสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

3.2 การสนับสนุนการเลือกตั้งทุกระดับ เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม ปราศจากการซื้อสิทธิ ขายเสียง โดยใช้กระบวนการชุมชน ด้วยการสนับสนุนให้ชุมชนเข้าไปรับผิดชอบการเลือกตั้งทุกระดับและทุกขั้นตอน ตั้งแต่การรณรงค์การเลือกตั้ง การซื้อสิทธิ ขายเสียง การตรวจสอบการเลือกตั้ง เช่น การสนับสนุนให้สมาคมสตรี สมาคมผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนไทยเป็นองค์กรตรวจสอบการเลือกตั้ง หรือการจัดทำโครงการการเมืองไทยใสสะอาด โดยกระบวนการชุมชน มีการเลือกตั้ง อส.ปต.

การดำเนินการตามแนวทางดังกล่าว กระทรวงมหาดไทย ได้เน้นบทบาทของชุมชนเป็นหลักและใช้กระบวนการมีส่วนร่วม กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน โดยเจ้าหน้าที่ทุกหน่วยงานให้การสนับสนุนตามความจำเป็นและตามที่ชุมชนต้องการ

เฉลียว บุรีภักดี และคณะ (2545: 76) ได้กล่าวว่าลักษณะชุมชนเข้มแข็ง คือ

1. สมาชิกชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง
2. สมาชิกชุมชนมีจิตสำนึกการพึ่งตนเอง เอื้ออาทร รักและห่วงใยซึ่งกันและกัน อีกทั้งพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนเองและชุมชน

3. สมาชิกชุมชนเลือกกำหนดผู้นำชุมชน ผู้นำการเปลี่ยนแปลงและผู้แทนชุมชนที่หลากหลายด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

4. มีกระบวนการชุมชนที่มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชนซึ่งขับเคลื่อนโดยผู้นำองค์กรชุมชนในลักษณะเปิดกว้าง โปร่งใสและมีการแสดงความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้สำหรับสมาชิกทั้งหมด

5. สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตามและประเมินผล การแก้ปัญหาและการพัฒนาของ ชุมชน ผ่านกระบวนการของชุมชน

6. สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน

7. มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วย การพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชน ที่มุ่งการพึ่งตนเองเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คนและหวังผลการพัฒนาที่ยั่งยืน

8. การพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุดมิใช่การพึ่งพาตลอดไป

9. มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคี การพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้าน ชุมชนอื่น ท้องถิ่น ภาคราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจและนักวิชาการ ในลักษณะการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541: 14-17) ได้กล่าวถึงลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง 4 ประการคือ

1. เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (learning organization) ทุกคนในชุมชนร่วมเรียนรู้ ชุมชนนั้นจะมีความตื่นตัวตลอดเวลาไวต่อการรับรู้ความเป็นไปของโลก รู้ทันข่าวทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ

2. เป็นชุมชนที่รู้จักจัดการตัวเอง (community management) ซึ่งประกอบไปด้วยกิจกรรมสำคัญ 4 ประการคือ มีการวางแผน การจัดการกระบวนการองค์กรของตนเองและการลงมือดำเนินการตามแผน

3. เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (spirituality) สมาชิกมีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน อาจแสดงถึงความภักดีต่อชุมชน ความรู้สึกห่วงหาพัน ความผูกพัน เสียสละเพื่อชุมชน มีที่ยึดเหนี่ยวร่วมกัน

4. เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (peaceful) เป็นลักษณะของความสมดุลในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อมสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ ประชาชนในชุมชนสมัครสมานสามัคคีกัน คนมีคุณภาพและคุณธรรมสงบสุขจิตใจเยือกเย็น

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชนและ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในส่วนใหญ่มักจะเป็นทฤษฎีทางจิตวิทยาและสังคมวิทยา เนื่องจากการมีส่วนร่วมและการเสริมสร้างความเข้มแข็งนั้นมันจะมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับตัวบุคคลและสังคม โดยทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชน มีดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (Active Participation Theory) อังใน สนธยา พลศรี (2533: 163) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทำให้เกิดขึ้นได้ โดยการสร้างสถานการณ์ให้เกิดการมีส่วนร่วมในกลุ่มบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ Lewin ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์เรียนรู้ทั้ง 2 อย่าง คือ การอภิปรายกลุ่มและการบรรยาย พบว่า

1. ในกลุ่มที่ใช้การบรรยาย ผู้ฟังเพียงแต่รับฟัง ไม่มีส่วนร่วม ในกลุ่มที่ใช้การอภิปรายกลุ่มสมาชิกมีส่วนร่วมมากทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น

2. ในการบรรยายนั้นผู้ฟังได้มีความรู้สึกผูกมัดว่าจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ในการประชุมความพยายามที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะมีอยู่ในตัวสมาชิกไม่มากนัก

3. วิธีบรรยายจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลในส่วนของพุทธิปัญญาเท่านั้น แต่ในการประชุมกลุ่มจะมีผลต่อองค์ประกอบของทัศนคติทั้งในพุทธิปัญญาและพฤติกรรมด้วย

2. ทฤษฎีการวิเคราะห์การกระทำ (The Analysis of Action Theory) Fritz Heider อังใน เอ็มเตือน โกศลวิทย์ (2541: 16) ได้อธิบายความคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์พฤติกรรมว่า การรับรู้ พฤติกรรมนั้น จะต้องสังเกตพฤติกรรมและอนุมานพฤติกรรมนี้จะเกิดขึ้นมาได้ ต้องอาศัยปัจจัยบางอย่าง Fritz Heider ได้แบ่งประเภทของสาเหตุดังกล่าวเป็น 2 อย่างคือ สาเหตุที่มาจากส่วนบุคคลและสาเหตุที่มาจากเงื่อนไขสิ่งแวดล้อมโดยสาเหตุ 2 ประเภทนั้น อยู่ในความสัมพันธ์ลักษณะเพิ่มหรือลด แบบการบวกลบ กล่าวคือ ถ้าจะกระทำสิ่งใด ๆ ด้วยความต้องการงานของบุคคลจะกระทำได้ง่ายขึ้น เมื่อสิ่งแวดล้อมอำนวยให้ แต่จะยากขึ้นเมื่อสิ่งแวดล้อมเป็นตัวขัดขวาง สาเหตุที่มาจากส่วนบุคคล ยังถูกแยกออกเป็นสาเหตุย่อย คือ สาเหตุที่เป็นแรงจูงใจให้พยายามทำ และที่เป็นความสามารถช่วยให้พ้นพฤติกรรมอันได้แก่ ทักษะและกำลังที่จะทำโดย สาเหตุย่อยทั้งสองส่วนนี้จะต้องสัมพันธ์กัน หากอันใดอันหนึ่งไปไม่ได้ หมายความว่า บุคคลจะไม่เข้าทำหรือแสดงพฤติกรรมออกมาถ้าหากไม่มีแรงจูงใจอันได้แก่ ความต้องการที่จะกระทำ ทฤษฎีการวิเคราะห์การกระทำนี้ เป็นทฤษฎีทางจิตวิทยาที่ระบุถึงสาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์

3. ทฤษฎีการกระทำทางสังคม (The Theory of Social Action) Max Weber อธิบายใน เอ็มเม็ล โกล์ลวิทซ์ (2541: 16) ได้อธิบายการกระทำของมนุษย์ว่าเป็นพฤติกรรมทั้งที่เป็นแบบเปิดเผยและลึกลับ ซึ่งบุคคลผู้ทำได้กำหนดให้มีความหมายเป็นส่วนตัวตามธรรมชาติของ Max Weber ความเข้าใจในระบบความหมายที่เกิดขึ้นได้ 2 ประการ คือ สังเกตโดยตรงกับการกระทำของบุคคล และสังเกตจากสิ่งเร้าที่เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการกระทำ Max Weber ได้แบ่งแบบอย่างการกระทำทางสังคมออกเป็น 4 ชั้น เพื่อศึกษาและวางกฎเกณฑ์ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ คือ

- 1) การกระทำที่มีเหตุผล เป็นการกระทำที่ใช้วิธีการอันเหมาะสมในอันที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่เลือกไว้อย่างมีเหตุผล การกระทำดังกล่าวมุ่งไปในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม
- 2) การกระทำเกี่ยวกับค่านิยม เป็นการกระทำที่เหมาะสมเช่นกัน เพื่อที่จะทำให้ค่านิยมสูงสุดในชีวิตมีความสมบูรณ์พร้อม การกระทำเช่นนี้มุ่งไปในด้านจริยธรรมเพื่อดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบในชีวิตทางสังคม
- 3) การกระทำตามประเพณีเป็นการกระทำที่ไม่เปลี่ยนแปลง โดยยึดเอาแบบอย่างที่ทำกันมาตั้งแต่อดีตเป็นหลักในพฤติกรรมกระทำตามประเพณี ไม่คำนึงถึงเหตุผล
- 4) การกระทำที่แฝงด้วยความเสนาห์ การกระทำที่คำนึงถึงอารมณ์และความผูกพันทางจิตระหว่างผู้กระทำกับวัตถุที่เป็นจุดมุ่งหมายของการกระทำ การกระทำเช่นนั้น ไม่ได้คำนึงถึงเหตุผลอย่างอื่นใดทั้งสิ้น นอกจากเรื่องส่วนตัว

เอ็มเม็ล โกล์ลวิทซ์ (2541: 17) ได้กล่าวว่า เมื่อนำทฤษฎีการวิเคราะห์การกระทำ (The Analysis of Action Theory) และทฤษฎีการกระทำทางสังคม (The Theory of Social Action) มาพิจารณาถึงพฤติกรรมที่มีส่วนร่วมของบุคคลในทฤษฎีการวิเคราะห์การกระทำนั้น บุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมถ้าหากมีแรงจูงใจและความสามารถรวมทั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ ส่วนในด้านของทฤษฎีการกระทำทางสังคมจะเห็นได้ว่าในการทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมมนุษย์นั้น จะต้องมีความเข้าใจในวิถีชีวิต จารีตประเพณี ทัศนคติ และค่านิยมของบุคคล

ในส่วนของ อคิน รพีพัฒน์ (2527: 107-111) ได้กล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion Theory) เป็นการใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อจะทำให้ผู้ถูกเกลี้ยกล่อมเกิดความเชื่อถือ และถ้าให้เกิดผลดี ผู้เกลี้ยกล่อมเพื่อกระตุ้นให้ผู้ถูกเกลี้ยกล่อมสนใจ เกิดศรัทธาและตรงกับความต้องการของตนเอง การเกลี้ยกล่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกิดความพึงพอใจขั้นพื้นฐานของมนุษย์ แล้วขอมจะส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมได้ในที่สุด

2. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale Theory) มนุษย์เรามีความต้องการทั้งทางกายและจิตใจ ขวัญเป็นสถานการณ์ทางจิตใจที่แสดงออกมาในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ การสร้างขวัญที่ดีต้องคำนึงถึงการสร้างทัศนคติที่ดี การให้ข้อเท็จจริง การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น การมีความยุติธรรม ถ้าคนมีขวัญดีจะเกิดสำนึกในการรับผิดชอบและยอมเป็นปัจจัยนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้

3. ทฤษฎีการสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยม (National Theory) การสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยมให้เกิดขึ้น มนุษย์จะมีความรู้สึกเป็นตัวเองที่จะอุทิศหรือเป็นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์รวมของชาติเกิดความรักความผูกพันต่อท้องถิ่น

4. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership Theory) ผู้นำเป็นปัจจัยของการรวมกลุ่มคนประกอบกิจกรรม เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ผลของการใช้ทฤษฎีการสร้างผู้นำจะทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และร่วมกันรับผิดชอบ

5. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administrative and Method Theory) การใช้ระบบในการระดมความร่วมมือ เป็นการใช้อุบาย ระเบียบแบบแผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่ผลที่ได้อาจไม่สมบูรณ์ เพราะธรรมชาติของคนต้องการทำงานตามความสมัครใจ ไม่มีการบังคับ แต่ถ้าไม่มีการควบคุมเลย ก็อาจไม่เป็นไปตามนโยบาย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบัน ได้มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับความเข้มแข็งและงานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมากมาย ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง มีรายละเอียดดังนี้

ความเข้มแข็ง

ปติดา กำคำ (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความเข้มแข็งของศูนย์ส่งเสริมราษฎรประจำหมู่บ้าน ในอำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษา พบว่า การศึกษาความเข้มแข็งของศูนย์ส่งเสริมราษฎรประจำหมู่บ้าน ในอำเภอพญาเม็งราย ในองค์ประกอบ 3 ด้านคือ ด้านการเป็นองค์กรของประชาชน ด้านการบริการในด้านแรงงานและสวัสดิการสังคม ด้านการเป็นที่พึ่งของประชาชน พบว่าราษฎรประจำหมู่บ้านมีความเข้มแข็งด้านการเป็นที่พึ่งของประชาชนมากที่สุด ด้านการบริการในด้านแรงงานและสวัสดิการสังคมเป็นลำดับต่อมาและด้านการเป็นองค์กรของประชาชนพบว่ามีความเข้มแข็งน้อยที่สุด

อโนชา วิบุลากร (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการมูลฝอยภายใต้แนวคิดประชาสังคม: กรณีศึกษาชุมชนกำแพงเมือง เทศบาลนครลำปาง จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่าองค์ประกอบของการเป็นประชาสังคม ได้แก่ ความหลากหลายของกลุ่มคนที่มารวมตัวกัน ความเป็นชุมชนที่ผู้คนได้แสดงความรู้สึกร่วมกันว่าเป็นพวกเดียวกัน ความเอื้ออาทรต่อกัน ความเห็นใจและเห็นผลประโยชน์ของชุมชนร่วมกัน จิตสำนึกสาธารณะโดยการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในการจัดการมูลฝอยชุมชน ความรับผิดชอบต่อทรัพย์สินสาธารณะร่วมกัน รวมทั้งมีความห่วงใยต่อสวัสดิภาพของสาธารณะร่วมกัน เกิดเป็นกิจกรรมการจัดการมูลฝอยที่มีความต่อเนื่อง ตลอดจนมีเครือข่ายความร่วมมือและการติดต่อสื่อสารระหว่างกันและกัน ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเป็นประชาสังคมในการจัดการมูลฝอย คือ ความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน รวมถึงความร่วมมือจากเทศบาลนครลำปาง โครงการความช่วยเหลือจากสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ที่ร่วมกันสนับสนุนชุมชนในด้านงบประมาณ วัสดุและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่าง ๆ การยกเว้นค่าธรรมเนียมในการจัดการมูลฝอย ตลอดจนการอบรมให้ความรู้และพัฒนาทักษะของชุมชนในการจัดการมูลฝอย ตลอดจนการอบรมให้ความรู้และพัฒนาทักษะของชุมชนในการจัดการมูลฝอยล้วนเป็นมูลเหตุสำคัญ ที่ทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาตนเองไปสู่ความเข้มแข็งในการจัดการมูลฝอยได้

บัณฑิตุ ประดิษฐสุวรรณ (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคม ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของประชาสังคมและจะต้องมีการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเห็นความสำคัญในการร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการเกิดจากการที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ในเรื่องประชาสังคมและการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมในอนาคตเป็นสิ่งที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

วันทนีษฐ์ จันทร์เอี่ยม (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความเข้มแข็งของชุมชนในการแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติดของชาวม้งในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนในการแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติดของชาวม้งในจังหวัดเชียงใหม่มีลักษณะต่อไปนี้

1. มีภูมิปัญญาท้องถิ่นและประยุกต์ภูมิปัญญามาใช้ในการแก้ไขปัญหา
2. มีการจัดองค์กรชุมชนด้วยตนเอง
3. มีเครือข่ายและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติด
4. ผลการดำเนินงานขององค์กรชุมชนเกิดประโยชน์ต่อประชาชนและคนในชุมชน

ส่วนองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติดของชาวม้งในจังหวัดเชียงใหม่ประกอบไปด้วย

1. องค์ประกอบด้านบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน
2. องค์ประกอบด้านองค์กรชุมชน

ณัฐชัย ชีวะศิริ (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน: กรณีศึกษาบ้านท่าโป่ง ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่า องค์ประกอบของความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าโป่งคือ การพึ่งตนเองของชุมชน ในเรื่องของการดำเนินการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นในชุมชน และศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรโดยคนในชุมชน โดยปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เกิดจากการรวมตัวกันของชุมชนในการแก้ไขปัญหา บทบาทผู้นำชุมชน และจิตสำนึกของชุมชน

การมีส่วนร่วม

ธวัช เบญจาทิกุล (2529) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของ ชาวเขาในการพัฒนา กรณีศึกษา: หมู่บ้านชาวเขาระยะเลิศตัวอย่างของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ ชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ ประจำปี 2527 ผลการศึกษายืนยันพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

1. ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ
2. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้ การครอบครองปัจจัยการผลิต
3. ปัจจัยทางด้านการเมือง ได้แก่ สถานภาพทางสังคม ความเชื่อในตัวผู้นำ
4. ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ภาษาถิ่นภาคเหนือ การรับข่าวสารจากภายนอก
5. ปัจจัยด้านจิตวิทยาสังคม ได้แก่ การยอมรับแบบอย่าง ความต้องการรางวัล

อนุภาพ ภิระลาภ (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เชิงสมมุติฐานการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการพัฒนาชนบท: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษายืนยันพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยทั่วไปนั้นประกอบด้วย

1. ความเกรงใจต่อผู้มีสถานภาพสูงกว่า
2. ความต้องการเป็นกลุ่มพวก
3. ความเชื่อถือในตัวผู้นำ
4. ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ
5. การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน
6. การยอมรับแบบอย่าง
7. ความไม่พอใจต่อสภาพแวดล้อม
8. ฐานะทางเศรษฐกิจ

แต่ปัจจัยที่มีผลกระทบและกระตุ้นก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ พัฒนาชนบทที่สำคัญมีเพียง 4 ปัจจัย คือ

1. ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ
2. การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน
3. การยอมรับแบบอย่าง
4. ความเชื่อถือในตัวผู้นำ

จิรพรรณ มุกระ (2537) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด: กรณีศึกษาบ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติด คือ ความเกรงใจผู้มีสถานภาพสูงกว่า ความเชื่อถือในตัวผู้นำ ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ไพรัช เคะชรินทร์ (2532) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ชนบทไทย: การแปรผันในอนาคต ภายหลังการพัฒนา เอกสารสรุปเสนอ วปอ. 2532 สรุปได้ว่าการปกครองท้องถิ่นและหน่วยการบริหารงานพัฒนาระดับชาวบ้าน ควรให้ความรู้แก่ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทที่สำคัญต่อการควบคุมบริหาร มิใช่ปล่อยให้เป็นเรื่องของระบบราชการเพียงฝ่ายเดียว สำหรับองค์กรระดับตำบล หมู่บ้าน จำเป็นที่รัฐจะต้องสร้างองค์กรเหล่านี้ให้พร้อมสำหรับการพัฒนาตนเอง ต้องปรับเปลี่ยน การบริหารโดยประชาชนระดับหมู่บ้าน ซึ่งถือว่าการวางรากฐานประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านไปสู่ความมั่นคงของชาติโดยส่วนรวม

วีรวรรณ สีเขียว (2542) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ กรณีศึกษา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ ในตำบลสวนเขื่อนมีส่วนร่วมในโครงการในระดับต่ำ ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการของประชาชนคือ

1. การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ จากแหล่งต่าง ๆ มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการที่ต่างกัน
2. สถานภาพทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในโครงการที่ต่างกัน
3. ลักษณะกลุ่มอาชีพของกลุ่มตัวอย่างไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างในโครงการ
4. สถานภาพทางการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วม ในโครงการที่ต่างกัน
5. สถานภาพทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่างที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในโครงการที่ต่างกัน

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ ที่พบคือ ความล่าช้าของงบประมาณ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยและการปฏิบัติงานต้องยึดหลักแผนงานจากกรมป่าไม้ ทำให้การปฏิบัติงานไม่สอดคล้องกับความต้องการในท้องถิ่น

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. จำนวนสมาชิก

ตีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2539: 251) ได้กล่าวว่า กลุ่มที่เข้มแข็งจะต้องคำนึงถึงสมาชิกทั้งในด้านจำนวน (ปริมาณ) และคุณภาพ ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนถึงความเอาใจใส่ ความพร้อมเพียงในการทำกิจกรรมร่วมกันและทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ การวัดอาจวัดได้จากจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรม ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนลักษณะที่หลากหลายของสมาชิก ดังเหตุผลที่ว่า กลุ่มที่เข้มแข็งย่อมคำนึงถึงสมาชิกทั้งจำนวนและคุณภาพ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าจำนวนสมาชิกจะมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

2. ระยะเวลาคืนเงินกู้

ระยะเวลาคืนเงินกู้ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น วงเงินกู้ วัตถุประสงค์ในการกู้ยืม อัตราดอกเบี้ย ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าระยะเวลาคืนเงินกู้จะมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

3. จำนวนเงินทุน

ชาติ รัตนาวังเจริญ (2545: 10) กล่าวว่า ความเข้มแข็งทางการเงินอาจดูได้จากเงินทุนของกิจการ ตามที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติได้กำหนดให้รายได้จากสมาชิกเป็นแหล่งที่มาของงบประมาณกองทุนอีกแห่งหนึ่งนอกเหนือจากเงินจัดสรรจากรัฐบาล ซึ่ง ระวี แก้วสุกใส (2545: 30) ได้กล่าวว่า ความสามารถในการระดมทุนของคนภายในชุมชนนับเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพและความเข้มแข็งของกลุ่มได้เป็นอย่างดี แสดงให้เห็นว่าจำนวนเงินทุนในกองทุนมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าจำนวนเงินทุนจะมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

4. ความชัดเจนของระบบบัญชี

ระบบบัญชี คือ ระบบการจัดเก็บข้อมูลทางการเงินอันประกอบด้วยแบบฟอร์ม หรือเอกสารต่าง ๆ บันทึกทางการบัญชี รายงาน ตลอดจนวิธีการและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ได้นำมาใช้ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงาน และการเงินของกิจการแห่งหนึ่งแห่งใดให้กับฝ่ายจัดการ เพื่อช่วยให้ฝ่ายจัดการสามารถปฏิบัติหน้าที่อันอยู่ในความรับผิดชอบของตนให้ลุล่วงไปด้วยดีและเพื่อเสนอข้อมูลแก่บุคคลภายนอกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของกิจการนั้น ธุรกิจจำเป็นที่จะต้องมียระบบบัญชีที่ดี

เพื่อที่จะใช้เป็นเครื่องมือของฝ่ายบริหาร ในด้านการควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ระบบบัญชีมีความสำคัญเพราะนอกจากจะเป็นแหล่งที่จัดหาข้อมูลต่าง ๆ แล้วข้อมูลที่ได้จากระบบบัญชียังอาจเป็นข้อมูลที่แสดงถึงผลการดำเนินงานในรอบระยะเวลาหนึ่ง (วิลโลวรีปริย และจงจิตต์ หลีกภัย, 2540: 1) จะเห็นได้ว่าระบบบัญชีมีความสำคัญในการการบริหารจัดการ การมีความชัดเจนในระบบบัญชีย่อมทำให้การบริหารจัดการกองทุนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าความชัดเจนในระบบบัญชีจะมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

5. ความดีในการประชุมสมาชิก

การประชุมกลุ่มจะมีผลต่อองค์ประกอบของทัศนคติทั้งในพุทธิปัญญาและพฤติกรรม (สนธยา พลศรี, 2533: 163) ซึ่งจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าความดีในการประชุมสมาชิกจะมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

6. เงินสะสมรายเดือน

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติได้กำหนดให้เงินสะสมรายเดือนเป็นรายได้จากสมาชิกซึ่งเป็นแหล่งที่มาของงบประมาณกองทุนอีกแห่งหนึ่งนอกเหนือจากเงินจัดสรรจากรัฐบาล ระเบียบ ก้าวสู่ทศวรรษ (2545: 30) กล่าวว่า ความสามารถในการระดมทุนของคนภายในชุมชนนับเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพและความเข้มแข็งของกลุ่มได้เป็นอย่างดี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการมีเงินสะสมรายเดือนในกองทุนมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าจำนวนเงินทุนจะมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

7. ปริมาณเงินอนุมัติกู้

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติได้กำหนดให้กองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกิน 20,000 บาท หากมีกรณีที่คณะกรรมการเห็นควรอนุมัติเงินกู้เกินกว่า 20,000 บาท ก็ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป แต่ทั้งนี้จะต้องไม่เกินรายละ 50,000 บาท (ประจักษ์ เข้มมุกด์ และคณะ, 2545) ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าปริมาณเงินอนุมัติกู้จะมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

8. การใช้เงินกู้ของสมาชิกตามวัตถุประสงค์

ในการกู้ยืมเงินกองทุนนั้นสมาชิกจะต้องระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมแก่คณะกรรมการกองทุน ซึ่ง ซาตี รัตนวังเจริญ (2545: 12) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินว่า ธนาคารจำเป็นต้องทราบวัตถุประสงค์ในการกู้ยืม เพื่อตรวจสอบว่าจำนวนเงินที่ผู้กู้ขอนั้นจะพอเอาไปดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ได้หรือไม่ ในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองก็เช่นกัน สมาชิกจะต้องระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมในแบบฟอร์มขอกู้เพื่อที่จะเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจอนุมัติเงินกู้ของคณะกรรมการกองทุนและเพื่อติดตามการใช้เงินกู้ของสมาชิกซึ่งการอนุมัติเงินกู้ของคณะกรรมการกองทุนให้แก่สมาชิกนั้น จะส่งผลต่อการดำเนินการตลอดจนสถานะการเงินของกองทุน ดังนั้นการใช้เงินกู้ของสมาชิกตามวัตถุประสงค์จึงมีผลต่อสถานะการเงินของกองทุนในอนาคต หากสมาชิกนำเงินกู้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ สมาชิกก็จะมีศักยภาพในการชำระคืนเงินกองทุน ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาคาดว่า การใช้เงินกู้ของสมาชิกตามวัตถุประสงค์จะมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. การมีส่วนร่วมของผู้นำทางความคิดในชุมชน

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2539: 247) ได้กล่าวว่า ผู้นำทางความคิดมีได้หมายถึงผู้นำที่เป็นทางการมีอำนาจด้านการบริหารจัดการหมู่บ้าน แต่หมายถึงผู้นำด้านความคิดของสมาชิกในชุมชนเป็นผู้ที่เชื่อมโยง สืบทอดภูมิปัญญาไปสู่พิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงมาถึงพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมืองของสมาชิกในชุมชน ชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะต้องคำนึงถึง จำนวนผู้นำ ความรู้และทักษะของผู้นำ การมีผู้นำที่หลากหลาย ทั้งหลายคนและหลายด้าน เป็นเครื่องประกันความมั่นคงและการพึ่งตนเองได้ของชุมชน อเนก นาคบุตร (2536) อ้างใน สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2539: 254) ได้กล่าวว่า การแสวงหาหรือพัฒนาระบบคุณค่าใหม่ของปัจเจกบุคคลหรือผู้นำชุมชนโดยผ่านกระบวนการเสวนา ศึกษาดูงาน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลใหม่ แล้วนำมาทดลองปฏิบัติจนเห็นผลและได้รับบทเรียนที่เป็นรูปธรรม จนสรุปเป็นระบบคุณค่าใหม่ ที่สอดคล้องกับตนเองและสมาชิกและการเชื่อมโยงผู้นำชุมชนที่มีระบบคุณค่าใหม่ โดยการเปิดเวทีแลกเปลี่ยน ตลอดจน การเชื่อมโยงองค์กรชุมชนและผู้นำแต่ละชุมชนนั้น เป็นหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นหัวใจสำคัญของชุมชนเข้มแข็ง ดังนั้นการมีส่วนร่วมของผู้นำทางความคิดในชุมชนจึง

เป็นตัวชี้วัดความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

2. ระเบียบกฎเกณฑ์

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2539: 251) ได้กล่าวว่า กลุ่มที่เข้มแข็งจะมีการกำหนดระเบียบและกติกาเพื่อควบคุมพฤติกรรมสมาชิก การวัดความเข้มแข็งของการจัดการกลุ่มจากประเด็นกติกา อาจวัดได้จาก ชุมชนมีการออกกฎระเบียบและกติกาเพื่อใช้บังคับกับสมาชิกในชุมชน กระบวนการออกกฎระเบียบและกติกา เป็นการลงมติร่วมกันของสมาชิก การปฏิบัติตามกฎระเบียบและกติกาของสมาชิก ดังนั้นระเบียบกฎเกณฑ์จึงเป็น ตัวชี้วัดความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

3. โครงสร้างการบริหารงาน

โครงสร้างการบริหารงานของกองทุนเป็นสิ่งกำหนดหน้าที่รับผิดชอบของคณะกรรมการ การมีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจนจะทำให้การบริหารจัดการเป็นไปด้วยความถูกต้องและมีประสิทธิภาพซึ่งจะส่งผลต่อความเข้มแข็ง ดังนั้นโครงสร้างการบริหารงานจึงเป็นตัวชี้วัดความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

4. การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2539: 253-254) ได้กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนนับเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง กระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยยกระดับสติปัญญาของปัจเจกบุคคลและชุมชนมีขั้นตอนหลัก 3 ขั้นตอน คือ การศึกษาดูงานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลใหม่ อันจะนำมาซึ่งการสร้าภูมิปัญญา การเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อันเป็นเครื่องมือในการระดมสมองของชาวบ้าน ในการวิเคราะห์ข้อมูลใหม่ร่วมกันและในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มเติมจากกันและกันทั้งในระดับชุมชนและระหว่างชุมชน ตลอดจนการเชื่อมโยงองค์กรชุมชนและผู้นำแต่ละชุมชน แต่ละท้องถิ่นที่มีปัญหาร่วมกัน โดยการเปิดเวทีชาวบ้านให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลซึ่งกันและกัน พัฒนาขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชนและพัฒนาเป็นเครือข่ายการเรียนรู้และความร่วมมือระหว่างองค์กรที่มีความสนใจหรือปัญหาร่วมกัน ขณิษฐา กาญจนรังษินนท์ (2545) ได้ให้ความหมายของเครือข่ายว่า เครือข่าย คือ กลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดรูปหรือจัดระเบียบ โครงสร้างที่คน หรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระ กิจกรรมที่ทำใน เครือข่ายต้องมีลักษณะเท่าเทียมกันหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันและการเป็นสมาชิกเครือข่ายไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระ หรือความเป็นตัวของตัวเองของคน หรือองค์กรนั้น ๆ ในขณะที่กรมการพัฒนาชุมชน (2541: 44) ได้กล่าวว่า การ

เสริมสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงกับเครือข่ายองค์กร หน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกันเป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ดังนั้นการเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่ายจึงเป็นตัวชี้วัดความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

5. ผลของกองทุนที่มีต่อสมาชิก

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงานสร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็น เร่งด่วน ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ ตลอดจนส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคตและเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง (ประจักษ์ เข้มมุกต์ และคณะ, 2545) กองทุนที่ให้ผลในทางบวกแก่สมาชิกจึงเป็นกองทุนที่มีความเข้มแข็ง ดังนั้นผลของกองทุนที่มีต่อสมาชิกจึงเป็นตัวชี้วัดความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ภาคสรุป

(Overview)

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นกองทุนระดับชุมชนที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุนสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนและวิสาหกิจขนาดเล็กรวมถึงครัวเรือน เพื่อเสริมสร้างความเป็นชุมชนและท้องถิ่นให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และบริหารจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชนตลอดจนเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน ประชาสังคมและกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะสามารถเป็นกองทุนของประชาชนในการบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งมากน้อยเพียงใดนั้น ไม่ใช่เรื่องที่สามารถทำได้ง่ายนัก แต่หากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแต่ละกองทุนมีการบริหารจัดการที่มีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพใน

การบริหารจัดการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้นก็สามารถเป็นกองทุนที่เป็นที่พึ่งของประชาชนได้เป็นอย่างดี กองทุนที่เข้มแข็งนั้นจะต้องเป็นกองทุนที่มีการรวมตัวกันของสมาชิก มีการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความต่อเนื่อง มีความสามารถในการพัฒนาศักยภาพของตนเองเพิ่มขึ้นตลอดเวลา มีการเล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีการนำภูมิปัญญา มาใช้ในการดำเนินชีวิต มีความรู้และเจตคติที่ดีต่อกองทุน มีระบบคิดที่ดี ตลอดจนการเรียนรู้และ เชื่อมโยงเครือข่าย ระเบียบกฎเกณฑ์ และโครงสร้างการบริหารงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมือง

ลักษณะการเป็นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ ได้มีเครื่องชี้วัดดังนี้

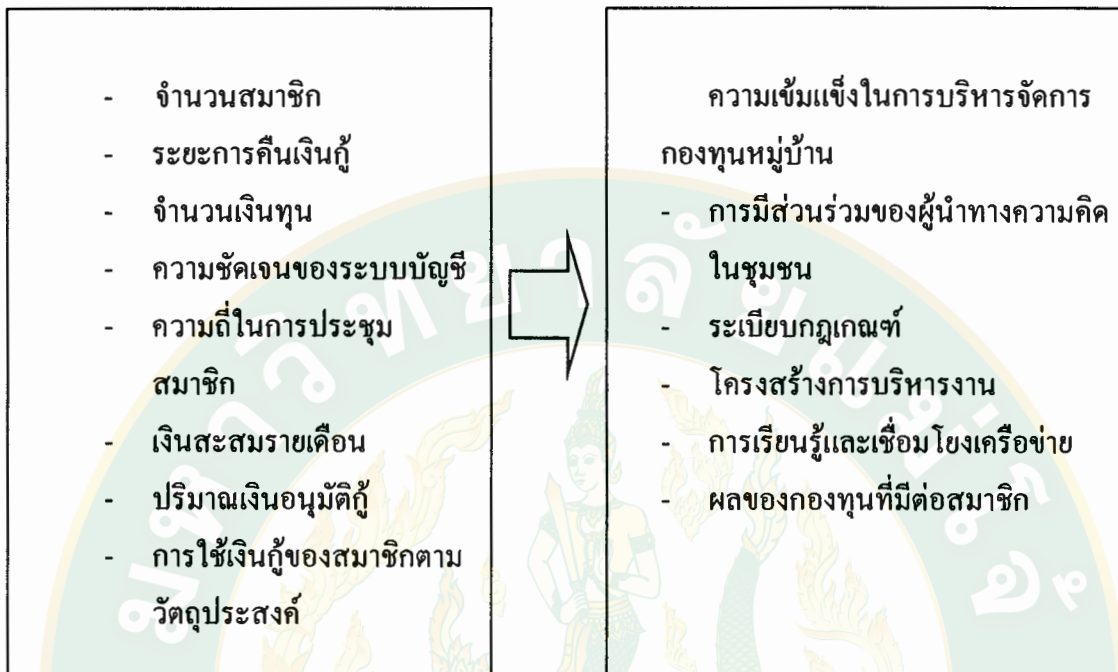
1. การมีส่วนร่วมของผู้นำทางความคิดในชุมชน ผู้นำทางความคิดในชุมชนเป็นผู้หนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความคิด พฤติกรรม การกระทำตลอดจนชักจูงสมาชิกในชุมชนให้มีความเห็น เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การมีส่วนร่วมของผู้นำทางความคิดจึงเป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งในการวัดความ เข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. ระเบียบกฎเกณฑ์ ระเบียบกฎเกณฑ์ของกองทุนเป็นตัวกำหนดทิศทางการดำเนินงานของกองทุน ระเบียบกฎเกณฑ์จึงเป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งในการวัดความเข้มแข็งในการบริหาร จัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
3. โครงสร้างการบริหารงาน โครงสร้างการบริหารงานของกองทุนเป็นส่วนสำคัญใน การบริหารจัดการกองทุน กองทุนที่เข้มแข็งต้องมีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน โครงสร้างการ บริหารงานจึงเป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งในการวัดความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมือง
4. การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย เมื่อกองทุนเกิดขึ้นและดำเนินงานไปในระยะ หนึ่งแล้ว คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนย่อมทราบถึงปัญหา อุปสรรค แนวทางแก้ไขปัญหา ตลอดจนจุดอ่อน จุดแข็ง ของสิ่งที่เกิดขึ้นในกองทุน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นประสบการณ์ของแต่ละ กองทุน การเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกองทุนเพื่อการเรียนรู้ในประสบการณ์ของแต่ละกองทุนทำ ให้คณะกรรมการและสมาชิกสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาปรับใช้และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในกองทุน การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย จึงเป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งในการวัดความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
5. ผลของกองทุนที่มีต่อสมาชิก กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจัดตั้งขึ้นมาเพื่อเป็น แหล่งเงินทุนหมุนเวียน สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้

ผลของกองทุนที่มีต่อสมาชิก จึงเป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งในการวัดความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาถึงความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในมิติที่ครอบคลุมด้านการเป็นกองทุนของประชาชน ในประเด็นการมีส่วนร่วมของผู้นำทางความคิดในชุมชน จำนวนสมาชิก ความถี่ในการประชุมสมาชิก ความชัดเจนในระบบบัญชี เงินสะสมรายเดือน ปริมาณเงินอนุมัติ การใช้จ่ายเงินกู้ของสมาชิกตามวัตถุประสงค์การกู้โดยเฉพาะทางด้านเกษตร ผลของกองทุนที่มีต่อสมาชิกที่เป็นเกษตรกร มิติด้านการเป็นกองทุนหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ โครงสร้างการบริหารงาน ระเบียบกฎเกณฑ์ ตลอดจนการเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย

จากมิติที่ครอบคลุมทั้งสองด้านนี้ ผู้วิจัยมีความประสงค์จะทราบว่ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งจนถึงปัจจุบัน สามารถเป็นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการอยู่ในระดับใด มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ในการปรับใช้เป็นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เกิดความเข้มแข็ง ตลอดจนนำผลการวิจัยมาใช้ในการพัฒนากองทุนให้เป็นแหล่งทุนสำหรับเกษตรกรในการผลิต การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและการจัดการด้านการตลาดซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรเกิดรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอื่นต่อไป

จากแนวทางในการตรวจเอกสาร ผู้วิจัยได้สรุปตัวแปรต่าง ๆ ในการวิจัยดังกล่าว
แนวคิดในการวิจัยต่อไปนี้

ภาพ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐาน

(Research Hypotheses)

จากกรอบแนวคิดและการศึกษาเอกสารการวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แสดงให้เห็นว่า ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองถูกกำหนดโดยชุดของตัวแปรสำคัญ (proxy variable) คือ จำนวนสมาชิก ระยะการคืนเงินกู้ จำนวนเงินทุน ความชัดเจนของระบบบัญชี ความถี่ในการประชุมสมาชิก เงินสะสมรายเดือน ปริมาณเงินอนุมัติกู้และการใช้เงินกู้ของสมาชิกตามวัตถุประสงค์ ซึ่งระบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรดังกล่าวสามารถนำมากำหนดเป็นสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

จำนวนสมาชิก ระยะการคืนเงินกู้ จำนวนเงินทุน ความชัดเจนของระบบบัญชี ความถี่ในการประชุมสมาชิก เงินสะสมรายเดือน ปริมาณเงินอนุมัติกู้และการใช้เงินกู้ของสมาชิกตามวัตถุประสงค์ มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

บทที่ 3
วิธีการวิจัย
(RESEARCH METHODOLOGY)

การวิจัยเรื่อง ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขต
อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ได้กำหนดวิธีการวิจัยดังนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย
(Locale of the Study)

การวิจัยครั้งนี้ทำในพื้นที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้คือ

1. อำเภอแม่แตงเป็นอำเภอที่มีประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ ในขณะเดียวกันก็มีความหลากหลาย บางพื้นที่เป็นเขตที่มีเศรษฐกิจดี บางพื้นที่ยากจน นอกจากนี้มีกิจกรรมเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ทั้งในด้านการเกษตรและกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกองทุนสวัสดิการชุมชนนั้นได้
2. ผู้วิจัยซึ่งได้มีความสนใจศึกษาในด้านศักยภาพในโครงการของรัฐที่มีความเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือประชาชน จึงได้ศึกษาถึงความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่เพื่อหาคำตอบในเชิงประจักษ์ว่ามีความเข้มแข็งหรือไม่

ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง
(The Population and Sampling Procedures)

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่จำนวน 113 กองทุน ครอบคลุมในพื้นที่ 13 ตำบล ได้แก่ ตำบลกุดช้าง ตำบลขี้เหล็ก ตำบลช่อแล ตำบลบ้านช้าง ตำบลบ้านเป้า ตำบลป่าเป๋ ตำบลเมืองเก่า ตำบลแม่แตง ตำบลแม่หอพระ ตำบลสบเปิง ตำบลสันป่ายาง ตำบลสันมหาพนและตำบลอินทจิล

การกำหนดขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม

ในการวิจัยครั้งนี้จึงได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการวิจัย โดยใช้การสุ่มตัวอย่างตามแบบ Taro Yamane (1973: 886-887) ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ให้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม 88 กองทุน โดยการคำนวณมีรายละเอียดดังนี้

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดย n คือ ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม

N คือ ขนาดประชากร

e คือ ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้

$$\text{จากสูตร } n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

$$n = \frac{113}{1 + 113(0.05)^2}$$

$$n = \frac{113}{1 + 0.2825}$$

$$n = 88 \text{ กองทุน}$$

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงกำหนดให้กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 88 กองทุน จากจำนวนประชากร คือ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทั้งหมดในเขตอำเภอแม่แตงจำนวน 113 กองทุน เมื่อ

ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้วจึงทำการสุ่มตัวอย่าง โดยสุ่มสมาชิกในแต่ละตำบลในสัดส่วนที่เท่า ๆ กัน ซึ่งรายละเอียดในการสุ่มตัวอย่างในแต่ละตำบลมีดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ตำบล	จำนวนกองทุนทั้งหมด (N)	กลุ่มตัวอย่าง (n)
กุดช้าง	7	5
จีเหล็ก	10	8
ช่อแล	5	4
บ้านช้าง	4	3
บ้านเป่า	7	5
ป่าเป็	13	10
เมืองกำย	5	4
แม่แดง	7	6
แม่หอพระ	9	7
สบเปิง	13	10
สันป่ายาง	5	4
สันมหาพน	11	9
อินทขิล	17	13
รวม	113	88

เครื่องมือในการวิจัย

(Instrument of the Study)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (questionnaire) ที่ได้สร้างขึ้นให้ครอบคลุมเนื้อหาตามแนววัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย แนวคำถามแบ่งเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 การสอบถามเกี่ยวกับสถานะทั่วไปเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมในประเด็น จำนวนสมาชิกกองทุน จำนวนเงินทุน ความชัดเจนของระบบบัญชี ความถี่ในการประชุมสมาชิก เงินสะสมรายเดือน ปริมาณเงินอนุมัติกู้และการใช้เงินกู้ของสมาชิกตามวัตถุประสงค์

ตอนที่ 2 แบบวัดความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ครอบคลุมในประเด็น การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ระเบียบกฎเกณฑ์ โครงสร้างการบริหารงาน การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่ายและผลของกองทุนที่มีต่อสมาชิก โดยจะใช้แบบประเมินค่า 5 ระดับ ประกอบด้วย มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด

การทดสอบเครื่องมือ (Pre-testing of the Instrument)

การทดสอบเครื่องมือ อันได้แก่ แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อนำไปทดสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหา (content validity) และความเชื่อมั่น (reliability)

1. ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามจากแนวทางตรวจสอบเอกสารและอาศัยแบบวัดความเข้มแข็งของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นพื้นฐานในการทำแบบสอบถามและนำเสนอประธานกรรมการที่ปรึกษาและคณะกรรมการที่ปรึกษา เพื่อทำการทดสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหา (content validity) ตรวจสอบ วิเคราะห์ ปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาที่จะวัดมากยิ่งขึ้น

2. นำแบบสอบถามมาทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) จากนั้นจึงนำไปทดสอบกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 23 กองทุน เนื่องจากอำเภอแม่ริมมีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ที่มีความคล้ายคลึงกับอำเภอแม่แตง ผลที่ได้มีความคงที่ (stability) มีความถูกต้อง (accuracy) และไม่เปลี่ยนแปลง (consistency) แล้วจึงนำผลมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น โดยวิธีการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นตามวิธีของ Cronbach's alpha โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่า (coefficient of alpha) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ค่าความเชื่อมั่นมีค่าเท่ากับ 0.90 แล้วนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลโดยนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยวิธีการสอบถามประชาชนหรือคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

1. ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์อำนาจความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ในการวิจัยแก่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสอบถามประชาชนหรือคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแล้วนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์ แปลผล สรุปผล และรายงานผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data)

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถาม นำมาจัดเตรียมเพื่อนำข้อมูลเข้ามาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Science หรือ SPSS/PC) ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

1. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
2. บันทึกคะแนนของแต่ละข้อลงในแบบลงรหัส (coding form)
3. นำข้อมูลจากแบบลงรหัสไปบันทึกเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรม SPSS/PC⁺ และดำเนินการวิเคราะห์ทางสถิติ ซึ่งสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

3.1 วิเคราะห์สภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistic) ซึ่งได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายเชิงพรรณนาข้อมูลด้านสถานะทั่วไปเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง ครอบคลุมในประเด็น สมาชิกกองทุน ความชัดเจนของระบบบัญชี ปริมาณเงินทุนสะสม ปริมาณเงินอนุมัติกู้ ความถี่ในการประชุมสมาชิก และการใช้เงินกู้ของสมาชิกตามวัตถุประสงค์

3.2 วิเคราะห์ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistic) ซึ่งได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายเชิงพรรณนาในด้านความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเกณฑ์การประเมินความเข้มแข็งดังนี้

ร้อยละ	หมายถึง	ระดับความเข้มแข็ง
80-100	หมายถึง	เข้มแข็งมากที่สุด
70-79	หมายถึง	เข้มแข็งมาก
60-69	หมายถึง	เข้มแข็งปานกลาง
50-59	หมายถึง	เข้มแข็งน้อย
ต่ำกว่า 50	หมายถึง	ไม่เข้มแข็ง ต้องปรับปรุง

3.3 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้การวิเคราะห์การ ถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

(RESULTS AND DISCUSSION)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ถึงความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ การนำเสนอผลการวิจัยจะนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 2 ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 1 สภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง ในประเด็น ค่าธรรมเนียมแรกเข้า การเก็บเงินฝากค่าหุ้น อัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมสมาชิก กองทุน จำนวนสมาชิกที่กู้ยืมเงิน ความชัดเจนของระบบบัญชี เงินสะสมรายเดือน ปริมาณเงินอนุมัติกู้ ความถี่ในการประชุมสมาชิกและการใช้เงินกู้ของสมาชิกตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยในแต่ละประเด็นมีดังนี้

ค่าธรรมเนียมแรกเข้า

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง ส่วนใหญ่ร้อยละ 37.50 มีการเก็บค่าธรรมเนียมแรกเข้ารายละ 20 บาท รองลงมาร้อยละ 30.70 เก็บค่าธรรมเนียมแรกเข้ารายละ 10 บาท ร้อยละ 6.80 ไม่มีการเก็บค่าธรรมเนียมแรกเข้า ร้อยละ 5.70 เก็บค่าธรรมเนียมแรกเข้ารายละ 5 บาท และร้อยละ 4.50 เก็บค่าธรรมเนียมรายละ 50 บาท โดยกองทุนมีการเก็บค่าธรรมเนียมแรกเข้าเฉลี่ยประมาณ 17 บาทต่อราย มีการเก็บค่าธรรมเนียมแรกเข้า สูงสุด 50 บาท และ ต่ำสุดไม่มีการเก็บค่าธรรมเนียมแรกเข้า ดังรายละเอียดในตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามค่าธรรมเนียมแรกเข้า

ค่าธรรมเนียมแรกเข้า	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (n = 88)	
	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีค่าธรรมเนียม	6	6.80
5	5	5.70
10	27	30.70
15	4	4.50
20	33	37.50
30	8	9.10
40	1	1.10
50	4	4.50
รวม	88	100.00
ค่าต่ำสุด 0 บาท	ค่าเฉลี่ย 16.99	
ค่าสูงสุด 50 บาท	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10.90	

จากผลการวิจัยพบว่า การเก็บค่าธรรมเนียมแรกเข้าของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง ส่วนใหญ่เก็บค่าธรรมเนียมแรกเข้ารายละ 20 บาท โดยเฉลี่ยรายละ 17 บาท ซึ่งแตกต่างจากเกณฑ์ในการจัดทำระเบียบข้อบังคับกองทุนของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ที่กำหนดให้มีการเก็บค่าธรรมเนียมแรกเข้ารายละ 5 บาท ทั้งนี้เนื่องจากค่าธรรมเนียมแรกเข้าเป็นแหล่งที่มาของเงินทุน ในกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง นอกเหนือจากเงินจัดสรรจากรัฐบาลจำนวนหนึ่งล้านบาท (ประจักษ์ เข้มมุกด์ และคณะ, 2545) เมื่อพิจารณาถึงเกณฑ์ในการจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้านตามแนวทางของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติและจำนวนสมาชิกของกองทุน พบว่า กองทุนแต่ละกองทุนมีจำนวนสมาชิกโดยเฉลี่ย 132 คนต่อกองทุน หากมีการเก็บค่าธรรมเนียมตามเกณฑ์ในการจัดทำระเบียบข้อบังคับกองทุนของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จำนวน รายละ 5 บาท กองทุนก็จะได้รับเงินค่าธรรมเนียมโดยเฉลี่ยกองทุนละ 660

บาท โดยส่วนใหญ่คณะกรรมการกองทุนจะนำเงินค่าธรรมเนียมแรกเข้าไปใช้ในการดำเนินงานของกองทุนซึ่งไม่เพียงพอที่จะใช้เป็นเงินทุนในการซื้ออุปกรณ์ในการดำเนินงาน กองทุน เช่น สมุดฝากเงินรายเดือน ใบเสร็จรับเงิน ตลอดจนบัญชีในการใช้ฉบับที่รายละเอียดการดำเนินงาน ดังนั้นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จึงเก็บค่าธรรมเนียมแรกเข้าเป็นจำนวนเงินที่สูงกว่าเกณฑ์ในการจัดทำระเบียบข้อบังคับกองทุนของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

การเก็บเงินฝากค่าหุ้น

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง ส่วนใหญ่ ร้อยละ 77.30 เก็บเงินฝากค่าหุ้น ๆ ละ 10 บาท รองลงมาร้อยละ 10.20 เก็บเงินฝากค่าหุ้น ๆ ละ 20 บาท ร้อยละ 6.8 ไม่มีการเก็บเงินค่าหุ้น ร้อยละ 3.40 เก็บเงินฝากค่าหุ้น ๆ ละ 30 บาท ร้อยละ 2.30 เก็บเงินฝากค่าหุ้น ๆ ละ 50 บาท โดยเฉลี่ยแล้วกองทุนเก็บเงินฝากค่าหุ้น ๆ ละ 12 บาท ดังรายละเอียดในตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามการเก็บเงินฝากค่าหุ้น

การเก็บเงินฝากค่าหุ้น (หุ้นละ)	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (n = 88)	
	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีการเก็บเงินฝากค่าหุ้น	6	6.80
10	68	77.30
20	9	10.20
30	3	3.40
50	2	2.30
รวม	88	100.00

ค่าต่ำสุด 0 บาท

ค่าเฉลี่ย 11.93

ค่าสูงสุด 50 บาท

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.00

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตงส่วนใหญ่ เก็บเงินฝากค่าหุ้น ๆ ละ 10 บาท โดยเฉลี่ยหุ้นละ 12 บาท จากระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 กำหนดให้คณะกรรมการกองทุนสามารถกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน ให้สมาชิกถือหุ้นของกองทุนหรือมีเงินฝากสัจจะไว้ที่กองทุนได้ ซึ่งการชำระค่าหุ้น สมาชิกอาจชำระเป็นเงิน ทรัพย์สิน หรือแรงงานตามหลักเกณฑ์ (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) ทั้งนี้เนื่องจากเงินฝากค่าหุ้นก็เป็นอีกแหล่งที่มาของ เงินทุน ในกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง นอกเหนือจากเงินจัดสรรจากรัฐบาลจำนวนหนึ่งล้านบาท คณะกรรมการสามารถนำเงินที่ได้จากการฝากค่าหุ้นมาให้สมาชิกกู้ยืมได้ ซึ่งในการถือครองหุ้นนั้นส่วนใหญ่ กำหนดให้สมาชิกสามารถถือครองหุ้นได้มากกว่า 1 หุ้นและสมาชิกจะได้รับ ดอกเบี้ยจากเงินฝากค่าหุ้น ดังนั้นการกำหนดค่าหุ้นเป็นจำนวนเงินที่ไม่สูงนัก จึงเป็นการจูงใจให้สมาชิกฝากเงินค่าหุ้น หากสมาชิกฝากเงินค่าหุ้นมากกองทุนก็มีเงินทุนมากขึ้น

อัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืม

การศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตงส่วนใหญ่ ร้อยละ 62.50 มีอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมร้อยละ 6.00 – 10.00 บาทต่อปี รองลงมา ร้อยละ 22.70 มีอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมร้อยละ 0.50 – 5.00 บาทต่อปีและร้อยละ 14.80 มีอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมร้อยละ 11.00 – 15.00 บาทต่อปี กองทุนมีอัตราดอกเบี้ยกู้ยืมโดยเฉลี่ย ร้อยละ 7.08 บาทต่อปี ดังรายละเอียดในตาราง 4

ตาราง 4 จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืม

อัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืม (ร้อยละ/ต่อปี)	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (n = 88)	
	จำนวน	ร้อยละ
0.50 – 5.00	20	22.70
6.00 – 10.00	55	62.50
11.00 – 15.00	13	14.80
รวม	88	100.00

ค่าต่ำสุด 0.50

ค่าเฉลี่ย 7.08

ค่าสูงสุด 15.00

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.97

จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่กองทุนมีอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมร้อยละ 6.00 - 10.00 บาทต่อปี โดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 7 บาทต่อปี โดยระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ได้กำหนดให้คณะกรรมการกองทุนกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ โดยผ่านความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก โดยคำนึงถึงจารีตประเพณีและสภาพเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นหลักและปิดประกาศอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนดังกล่าวอย่างเปิดเผย (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) ดังนั้นอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมเงินของกองทุนจึงกำหนดโดยคณะกรรมการกองทุนโดยผ่านความเห็นชอบจากสมาชิกกองทุน จึงทำให้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ถูกควบคุมโดยสมาชิกกองทุน อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตงอยู่ระหว่าง ร้อยละ 0.50-15.00 เมื่อเปรียบเทียบกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตงกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของธนาคารพาณิชย์ ที่อยู่ระหว่าง ร้อยละ 5.75-15.00 (ไทยธนาคาร, 2546) พบว่า อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองส่วนใหญ่จะมีอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่น้อยกว่าอัตราที่ธนาคารพาณิชย์เรียกเก็บจากผู้กู้และในการ

ดำเนินการขอกู้ยืม กองทุนหมู่บ้านจะมีขั้นตอนและกระบวนการขอกู้ที่ไม่ยุ่งยากและไม่สลับซับซ้อน ตลอดจนใช้เวลาในการพิจารณาอนุมัติกู้ไม่นานมากนัก เนื่องจากผู้พิจารณาอนุมัติกู้ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองคือคณะกรรมการกองทุน ซึ่งตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ได้กำหนดให้คณะกรรมการเป็นผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสองปี ก่อนวันที่ได้รับคัดเลือกเป็นคณะกรรมการกองทุน (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) คณะกรรมการจึงรู้จักและทราบถึงศักยภาพและความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิกเป็นอย่างดี ดังนั้นการพิจารณาปล่อยเงินกู้ให้สมาชิกแต่ละรายนอกจากจะใช้หลักในการพิจารณาจากระเบียบกฎเกณฑ์ของกองทุนแล้ว คณะกรรมการก็สามารถพิจารณาศักยภาพและความสามารถในการชำระหนี้ตลอดจนประวัติต่าง ๆ ของสมาชิกประกอบการพิจารณาอนุมัติกู้ ทำให้การอนุมัติกู้เป็นไปอย่างรวดเร็วเมื่อเทียบกับการกู้ยืมกับทางธนาคารเพราะไม่ต้องเสียเวลาในการสืบประวัติ พิจารณาศักยภาพและความสามารถในการชำระหนี้

สมาชิกกองทุน

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง ส่วนใหญ่ ร้อยละ 53.40 มีจำนวนสมาชิก 101-200 คน รองลงมาร้อยละ 34.10 มีจำนวนสมาชิกไม่เกิน 100 คน ร้อยละ 4.50 มีจำนวนสมาชิก 201-300 และ 401-500 คน และร้อยละ 3.40 มีจำนวนสมาชิก 301-400 คน เฉลี่ยแล้วสมาชิกกองทุนจะมีจำนวน 132 คนต่อกองทุน ดังรายละเอียดในตาราง 5

ตาราง 5 จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามจำนวนสมาชิกกองทุน

จำนวนสมาชิกกองทุน	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (n = 88)	
	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 100 คน	30	34.10
101 – 200	47	53.40
201 – 300	4	4.50
301 – 400	3	3.40
401 – 500	4	4.50
รวม	88	100.00

ค่าต่ำสุด 46

ค่าเฉลี่ย 132

ค่าสูงสุด 427

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 67.10

จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จะมีสมาชิกจำนวน 101-200 คน กองทุนจะมีจำนวนสมาชิกโดยเฉลี่ยกองทุนละ 132 คน ทั้งนี้เนื่องจากระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 กำหนดให้สมาชิกกองทุน ประกอบด้วยบุคคลธรรมดาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้น ที่มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อบังคับตามที่กองทุนแต่ละแห่งจะกำหนดขึ้น (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) ดังนั้น หมู่บ้านหรือชุมชนเมืองที่มีสมาชิกในหมู่บ้านหรือชุมชนมาก กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้นก็จะมีสมาชิกมาก ในขณะที่หมู่บ้านหรือชุมชนเมืองที่มีสมาชิกในหมู่บ้านหรือชุมชนน้อยก็จะมีสมาชิกกองทุนน้อย

จำนวนสมาชิกที่กู้ยืมเงิน

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง ส่วนใหญ่ ร้อยละ 65.90 มีสมาชิกกู้ยืมเงินกองทุนจำนวน 51-150 คน รองลงมา ร้อยละ 15.90 มีสมาชิกที่กู้ยืมเงินกองทุน ไม่เกิน 50 ราย ร้อยละ 14.80 มีสมาชิกกู้ยืมเงินกองทุนจำนวน 151-250 ราย และร้อยละ 3.40 มีสมาชิกกู้ยืมเงินกองทุนจำนวน 351-450 ราย ตามลำดับ โดยเฉลี่ยแล้วสมาชิกกู้ยืมเงินกองทุน 98 รายต่อกองทุน ดังรายละเอียดในตาราง 6

ตาราง 6 จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามจำนวนสมาชิกที่กู้ยืมเงิน

จำนวนสมาชิกที่กู้ยืมเงิน	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (n = 88)	
	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 50 คน	14	15.90
51 – 150	58	65.90
151 – 250	13	14.80
251 – 350	0	0.00
351 – 450	2	1.30
รวม	88	100.00

ค่าต่ำสุด 21

ค่าเฉลี่ย 98.19

ค่าสูงสุด 430

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 59.22

จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตงจะมีสมาชิกกู้ยืมเงินกองทุนจำนวน 51-150 ราย โดยเฉลี่ยสมาชิกจะกู้ยืมเงินกองทุน 98 รายต่อกองทุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้กำหนดให้ผู้มีสิทธิกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้แก่ บุคคล สมาชิกกลุ่มหรือองค์กรที่ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ปึงเจกบุคคล ซึ่งเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมีลักษณะการกู้ยืม 2 ลักษณะ คือ กู้ยืมภายในหมู่บ้านและกู้ยืมภายในเครือข่ายระหว่างหมู่บ้าน (ประจักษ์ เข้มมุกด์ และคณะ, 2545) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีสิทธิกู้ยืมเงินกองทุนนอกจากสมาชิกกองทุนในหมู่บ้านแล้ว กองทุนยังมีการกู้ยืมระหว่างเครือข่ายกองทุนได้อีกด้วย แต่ปัจจุบันเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง ได้เกิดขึ้นก็จริงแต่ยังไม่มีการกู้ยืมระหว่างเครือข่าย ดังนั้นผู้กู้ยืมเงินจึงเป็นสมาชิกของกองทุนของหมู่บ้านหรือชุมชนนั้น ๆ จำนวนสมาชิกที่กู้ยืมเงินกองทุนจึงมีจำนวนไม่มากนัก

การมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง ส่วนใหญ่ร้อยละ 87.50 มีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี และร้อยละ 12.50 ไม่มีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี ดังรายละเอียดในตาราง 7

ตาราง 7 จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามความชัดเจนของระบบบัญชี

การมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (๓ = 88)	
	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี	11	12.50
มีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี	77	87.50
รวม	88	100.00

จากผลการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี ทั้งนี้เนื่องจากเกณฑ์ในการจัดทำระเบียบข้อบังคับกองทุนของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กำหนดให้ เภรัญญิกกองทุนมีหน้าที่ในการเตรียมจัดทำบัญชี รายรับ-รายจ่าย จัดทำงบดุลในแต่ละเดือน (ประจักษ์ เข้มมุกด์ และคณะ, 2545) ดังนั้น เมื่อกองทุนมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีก็จะส่งผลให้กองทุนมีความชัดเจนของระบบบัญชี เกิดความโปร่งใส สมาชิกกองทุนให้ความไว้วางใจและลดปัญหาความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้น

เงินสะสมรายเดือน

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง ส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.50 มีการสะสมเงินรายเดือนและร้อยละ 12.50 ไม่มีการสะสมเงินรายเดือน ดังรายละเอียดในตาราง 8

ตาราง 8 จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามเงินสะสมรายเดือน

เงินสะสมรายเดือน	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (n = 88)	
	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	11	12.50
มี	77	87.50
รวม	88	100.00

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติส่วนใหญ่มีการสะสมเงินรายเดือน ทั้งนี้เนื่องจากระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ได้กำหนดให้เงินสะสมรายเดือนเป็นหนึ่งในเงินรายได้จากสมาชิก (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองส่วนใหญ่จึงมีการเก็บเงินสะสมรายเดือน แต่ในบางกองทุนที่ยังไม่มีความพร้อมในการเก็บเงินสะสมรายเดือนก็จะไม่มีการเก็บเงินสะสมรายเดือน

ปริมาณเงินอนุมัติกู้

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง ส่วนใหญ่ร้อยละ 40.91 มีปริมาณเงินอนุมัติกู้ 200,001-1,000,000 บาท รองลงมาร้อยละ 32.95 มีปริมาณเงินอนุมัติกู้ 1,000,001-1,800,000 บาท ร้อยละ 23.87 มีปริมาณเงินอนุมัติกู้ 1,800,001-3,000,000 บาท และร้อยละ 2.27 มีปริมาณเงินอนุมัติกู้ ต่ำกว่า 200,000 บาท ตามลำดับ ดังรายละเอียดในตาราง 9

ตาราง 9 จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามปริมาณเงินอนุมัติกู้

ปริมาณเงินอนุมัติกู้ (บาท)	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (n = 88)	
	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 600,000	6	6.80
600,001 – 1,000,000	31	35.20
1,000,001 – 1,400,000	15	17.00
1,400,001 – 1,800,000	15	17.00
1,800,001 – 2,200,000	15	17.00
2,200,001 – 2,600,000	4	4.50
2,600,001 – 3,000,000	2	2.30
รวม	88	100.00

ค่าต่ำสุด 337,000

ค่าเฉลี่ย 1,294,428

ค่าสูงสุด 2,800,000

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 511921.74

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองส่วนใหญ่มีปริมาณเงินอนุมัติกู้จำนวน 600,001 – 1,000,000 บาท โดยเฉลี่ยกองทุนมีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีปริมาณเงินอนุมัติกู้เป็นจำนวนเงิน 1,294,428 บาท จะเห็นได้ว่าในบางกองทุนมีปริมาณเงินอนุมัติกู้เกินวงเงินหนึ่งล้านบาทที่ได้รับจัดสรรจากรัฐบาล ทั้งนี้เนื่องจากระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 กำหนดให้แหล่งที่มาของงบประมาณกองทุนประกอบด้วย เงินที่ได้รับจัดสรรจากรัฐบาลจำนวนหนึ่งล้านบาทและเงินรายได้จากสมาชิก ซึ่งมาจากค่าธรรมเนียมแรกเข้า การถือครองหุ้น เงินฝากสัจจะทุกเดือน เงินรับฝากจากสมาชิก ดอกผลที่ได้จากการกู้ยืมผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากเงินกองทุน เงินหรือทรัพย์สิน ที่มีผู้บริจาคให้โดยปราศจากภาระผูกพัน เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก ตลอดจนเงินกู้จากแหล่งเงินกู้ต่างประเทศ (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) ในปัจจุบันกองทุนได้ดำเนินงานไปแล้วเป็นระยะเวลาประมาณ 2 ปี กองทุนจึงได้รับเงินรายได้จากสมาชิก และสามารถนำเงินส่วนนั้นมาให้สมาชิกกู้ยืมได้ กองทุนจึงมีปริมาณเงินอนุมัติกู้เกินวงเงินที่ได้รับจัดสรรจากรัฐบาลจำนวนหนึ่งล้านบาท

ความถี่ในการประชุมสมาชิก

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง ส่วนใหญ่ ร้อยละ 47.73 ประชุมสมาชิก 10 ครั้งต่อปีขึ้นไป รองลงมา ร้อยละ 37.50 ประชุมสมาชิก 1-5 ครั้งต่อปี และร้อยละ 14.77 ประชุมสมาชิก 6-10 ครั้งต่อปี โดยเฉลี่ยแล้วกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะประชุมสมาชิก 8 ครั้งต่อปี ดังรายละเอียดในตาราง 10

ตาราง 10 จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามความถี่ในการประชุมสมาชิก

ความถี่ในการประชุมสมาชิก (จำนวนครั้งต่อปี)	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (n = 88)	
	จำนวน	ร้อยละ
1-5	33	37.50
6-10	13	14.77
10 ครั้งขึ้นไป	42	47.73
รวม	88	100.00

ค่าต่ำสุด 1

ค่าเฉลี่ย 7.98

ค่าสูงสุด 24

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.60

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตงส่วนใหญ่จะมีการประชุมสมาชิกจำนวน 10 ครั้งต่อปีขึ้นไป โดยเฉลี่ยแล้วกองทุนมีการประชุม 8 ครั้งต่อปี ทั้งนี้ตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 นั้นกำหนดให้คณะกรรมการกองทุนประชุมร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง นอกจากนี้การจัดประชุมสมาชิกยังเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามที่ได้ตกลงกันไว้ หรือตามแต่สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่า หนึ่งในห้าของสมาชิกทั้งหมด ลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอให้มีการประชุม ซึ่งจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน นับแต่วันที่รับคำร้องนั้น (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) ซึ่งจะเห็นได้ว่า ในการประชุมกองทุนนั้น สมาชิกและคณะกรรมการกองทุนจะร่วมกันกำหนดให้มีการประชุมกองทุน ส่วนใหญ่แล้วจะกำหนดให้มีการประชุมกองทุน 1 ครั้งต่อ

เดือน แต่ในบางกองทุนอาจกำหนดให้มีการประชุม 2 เดือนต่อ 1 ครั้งหรือ 3 เดือนต่อหนึ่งครั้ง ซึ่งก็แตกต่างกันไปตามเหตุผลในการตกลงกันของสมาชิกและคณะกรรมการของกองทุนนั้น

การใช้เงินกู้ของสมาชิกตามวัตถุประสงค์

จากผลการวิจัยพบว่า สมาชิกของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง ส่วนใหญ่ร้อยละ 56.80 ส่วนใหญ่ใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์ รองลงมาร้อยละ 23.90 นำเงินกู้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ทุกราย ร้อยละ 9.10 สมาชิกกองทุนไม่ได้้นำเงินกู้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ ร้อยละ 6.80 มีสมาชิกเพียงส่วนน้อยที่ใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์ และร้อยละ 3.40 ไม่ได้ติดตามการใช้เงินกู้ของสมาชิก ดังรายละเอียดในตาราง 11

ตาราง 11 จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามการใช้เงินกู้ของสมาชิกตามวัตถุประสงค์

การใช้เงินกู้ของสมาชิกตามวัตถุประสงค์	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (n = 88)	
	จำนวน	ร้อยละ
นำไปใช้ตรงตามวัตถุประสงค์ทุกราย	21	23.90
ส่วนใหญ่ใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์	50	56.80
มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น	6	6.80
ไม่ได้นำไปใช้ตามวัตถุประสงค์	8	9.10
ไม่ทราบไม่ได้ติดตาม	3	3.40
รวม	88	100.00

จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง ส่วนใหญ่ใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ ซึ่งระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ได้กำหนดให้สมาชิกกองทุนที่มีความประสงค์จะขอกู้เงินจากกองทุน ต้องจัดทำคำขอกู้โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน แล้วยื่นคำขอกู้ดังกล่าวต่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) ในเขตอำเภอแม่แตงนั้น ประชากรส่วนใหญ่

ประกอบอาชีพเกษตรกรรม วัตถุประสงค์ในการกู้ยืมส่วนใหญ่จะเป็นการกู้ยืมเพื่อใช้ในการเกษตรกรรม ซึ่งในการติดตามการนำเงินกู้ไปใช้ก็พบว่า ส่วนใหญ่สมาชิกใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์

ตอนที่ 2 ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาเกี่ยวกับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง ในประเด็น ลักษณะทั่วไปขององค์ประกอบความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตงและระดับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ลักษณะทั่วไปขององค์ประกอบความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง

การศึกษาลักษณะทั่วไปขององค์ประกอบความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง ผู้วิจัยได้ศึกษาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง ในประเด็น การมีส่วนร่วมของผู้นำทางความคิดในชุมชน ระเบียบ กฎเกณฑ์ โครงสร้างการบริหารงาน การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย ผลของกองทุนที่มีต่อสมาชิก ผลการวิจัยในแต่ละประเด็นมีดังนี้

(1) การมีส่วนร่วมของผู้นำทางความคิดในชุมชน การมีส่วนร่วมของผู้นำทางความคิดในชุมชน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของผู้นำทางความคิดในการบริหารจัดการกองทุน การมีส่วนร่วมของผู้นำทางความคิดในการคัดเลือกกรรมการบริหารกองทุนและความถี่ในการเข้าร่วมประชุมกองทุนของผู้นำทางความคิด จากผลการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 76.10 ผู้นำทางความคิดในชุมชนจะมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนในระดับมากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 64.30 ผู้นำทางความคิดจะมีส่วนร่วมในการคัดเลือกกรรมการบริหารกองทุนซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ในขณะที่ร้อยละ 6.80 ผู้นำทางความคิดมีความถี่ในการเข้าร่วมประชุมบ่อย ทั้งนี้เนื่องจากผู้นำทางความคิดในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ตลอดจนผู้มีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชน ซึ่งบุคคลเหล่านี้มักมีบทบาทในกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ดังนั้นผู้นำทางความคิดจึงมีส่วนร่วมอย่างมาก ในด้านการคัดเลือกกรรมการบริหารกองทุนและการบริหารจัดการกองทุน ในส่วนของการเข้าร่วมประชุมที่มีอยู่ในระดับน้อยนั้นเป็นเพราะระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 กำหนดให้คณะกรรมการกองทุนมีการประชุมร่วมกัน

อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง หากประธานไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานทำหน้าที่แทนและถ้ารองประธานไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม และในการประชุมแต่ละครั้งต้องมีกรรมการมาประชุมเกินกึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการกองทุนทั้งหมด เท่าที่มีอยู่ในขณะนั้น จึงจะเป็นองค์ประชุม นอกจากการประชุมใหญ่สามัญประจำปีแล้ว คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกประชุมวิสามัญเมื่อใดก็ได้ เช่น มีเหตุที่ต้องขอมติหรือขอความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก คณะกรรมการกองทุนเห็นสมควร ในการประชุมสมาชิกต้องมีสมาชิกมาประชุม ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม เมื่อสมาชิกมาประชุม ไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดก็ให้ถือเป็นองค์ประชุมได้ (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) ดังจะเห็นได้ว่า ในการประชุมกองทุนตามระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ผู้นำทางความคิดในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นคณะกรรมการหรือสมาชิกกองทุน ไม่จำเป็นต้องเข้าประชุมทุกครั้งก็ได้ แต่ต้องอยู่ในระเบียบกฎเกณฑ์ที่กองทุนกำหนดซึ่งได้กล่าวมาในข้างต้นดังนั้นผู้นำทางความคิดบางส่วนจึงมีความถี่ในการเข้าร่วมประชุมกองทุนน้อย ดังรายละเอียดในตาราง 12

ตาราง 12 จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามการมีส่วนร่วมของผู้นำทางความคิด

การมีส่วนร่วมของผู้นำทางความคิด	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (n = 88)									
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การมีส่วนร่วมของผู้นำทางความคิดในการบริหารจัดการกองทุน	26	29.50	41	46.60	19	21.60	1	1.10	1	1.10
2. การมีส่วนร่วมของผู้นำทางความคิดในการคัดเลือกกรรมการบริหารกองทุน	21	24.10	35	40.20	21	24.10	3	3.40	7	8.00
3. ความถี่ในการเข้าร่วมประชุมกองทุนของผู้นำทางความคิด	21	23.90	27	30.70	32	36.40	6	6.80	2	2.30

(2) **ระเบียบกฎเกณฑ์** ระเบียบกฎเกณฑ์ประกอบไปด้วย การจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์ของกองทุนร่วมกันในชุมชน ระเบียบกฎเกณฑ์ที่คณะกรรมการกองทุนออกได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกกองทุน การอนุมัติเงินกู้เป็นไปตามระเบียบกฎเกณฑ์ของกองทุน การจัดทำบัญชีของกองทุนเป็นไปด้วยความถูกต้องและความถี่ในการรายงานผลการดำเนินงานตามข้อบังคับกองทุนของคณะกรรมการ จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 93.50 ระเบียบกฎเกณฑ์ที่คณะกรรมการกองทุนออกได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกกองทุนมากถึงมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 กำหนดให้ชุมชนและหมู่บ้านต้องจัดทำระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ โดยมีเกณฑ์ที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนดขึ้น (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) รองลงมาร้อยละ 90.90 การอนุมัติเงินกู้เป็นไปตามระเบียบกฎเกณฑ์ของกองทุนมากถึงมากที่สุด เนื่องจากระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ได้กำหนดให้ในการกู้ยืมเงินกองทุน สมาชิกกองทุนที่มีความประสงค์จะขอเงินจากกองทุนต้องจัดทำคำขอกู้โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่าง ชัดเจนแล้วยื่นคำขอกู้ดังกล่าวต่อคณะกรรมการกองทุน เพื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด ซึ่งคณะกรรมการกองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกิน 20,000 บาท หากมีกรณีที่คณะกรรมการเห็นควรอนุมัติเงินกู้เกินกว่า 20,000 บาท ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป แต่ทั้งนี้จะต้องไม่เกินรายละ 50,000 บาท ในการอนุมัติเงินกู้ยืมของคณะกรรมการกองทุนแก่สมาชิกกองทุนนั้น (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) จะเห็นได้ว่าระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ออกมานั้นจะต้องไม่ขัดแย้งกับระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ดังนั้นในการอนุมัติเงินกู้จึงต้องอยู่ภายใต้ระเบียบกฎเกณฑ์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ดังรายละเอียดในตาราง 13

ตาราง 13 จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามระเบียบกฎเกณฑ์

ระเบียบกฎเกณฑ์	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (n = 88)									
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์ของกองทุนร่วมกันในชุมชน	25	28.70	45	51.70	16	18.40	1	1.10	0	0
2. ระเบียบกฎเกณฑ์ที่คณะกรรมการกองทุนออกได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกกองทุน	39	45.30	43	50.00	3	3.50	1	1.20	0	0
3. การอนุมัติเงินกู้เป็นไปตามระเบียบกฎเกณฑ์ของกองทุน	50	56.80	30	34.10	7	8.00	1	1.10	0	0
4. การจัดทำบัญชีของกองทุนเป็นไปด้วยความถูกต้อง	37	42.00	39	44.30	9	10.20	2	2.30	1	1.10
5. ความดีในการรายงานผลการดำเนินงานตามข้อบังคับกองทุนของคณะกรรมการ	13	14.80	30	34.10	36	40.90	8	9.10	1	1.10

(3) โครงสร้างการบริหารงาน โครงสร้างการบริหารงานประกอบด้วย ความชัดเจนในโครงสร้างการบริหารงานของกองทุน ความชัดเจนในการแบ่งหน้าที่ของคณะกรรมการ การมีหลักฐานในการรับจ่ายเงินที่สามารถตรวจสอบได้ คณะกรรมการได้ร่วมกันตรวจสอบ กำกับและดูแลผลประโยชน์กองทุน คณะกรรมการได้ทำตามหน้าที่ของตนในการทำงาน เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น จะมีการประชุมร่วมกันของคณะกรรมการและสมาชิก ความถี่ในการเข้าร่วมประชุมกองทุนของคณะกรรมการทุกคน จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 92.10 กองทุนมีหลักฐานในการรับจ่ายเงินที่สามารถตรวจสอบได้ ทั้งนี้เนื่องจากระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ได้กำหนดให้ เสร็จบัญชีกองทุนมีหน้าที่จัดทำบัญชี รายรับ-รายจ่าย จัดทำงบดุลในแต่ละเดือน เพื่อแจ้งให้ที่ประชุมได้ทราบสถานะการเงินของเงินกองทุนและรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินและรายรับที่ได้มา (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) รองลงมา ร้อยละ 77.00 เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจะมีการประชุมร่วมกันของคณะกรรมการและสมาชิก ทั้งนี้เนื่องจากระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหาร กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 กำหนดให้สมาชิกกองทุนจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมด สามารถเข้าชื่อให้มีการประชุม โดยให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมภายในระยะเวลา 15 วัน แสดงให้เห็นว่าเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในกองทุนสมาชิกสามารถเข้าชื่อให้มีการประชุมกองทุนได้ ในส่วนของคณะกรรมการได้ทำหน้าที่ของตนทุกคนในการทำงานนั้น ร้อยละ 46.60 คณะกรรมการได้ทำตามหน้าที่ของตนปานกลางถึงน้อย ทั้งนี้เนื่องจากในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น ผู้มีหน้าที่ในกองทุนที่เห็นได้ชัดเจน คือ ประธานกองทุนซึ่งมีหน้าที่ต่าง ๆ ในการบริหารจัดการกองทุน เช่น ทำหน้าที่ประธานในการประชุมของกองทุน เข้าร่วมประชุมกับประธานกองทุนหมู่บ้านในระดับอำเภอและจังหวัดแล้วนำรายละเอียดต่าง ๆ มาชี้แจงแก่คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนตลอดจน ร่วมกับคณะกรรมการตัดสินใจอนุมัติเงินกู้แก่สมาชิกกองทุน เสร็จบัญชีกองทุนซึ่งมีหน้าที่ดูแลในด้านการเงินของกองทุน จัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายกองทุน เลขานุการมีหน้าที่จัดบันทึกการประชุม จัดเตรียมเอกสารต่าง ๆ ของกองทุน (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) ด้วยความแตกต่างของหน้าที่ของคณะกรรมการแล้ว เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมจึงทำให้เห็นว่าคณะกรรมการกองทุนได้ทำตามหน้าที่ของตนปานกลางถึงน้อย ดังรายละเอียดในตาราง 14

ตาราง 14 จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามโครงสร้างการบริหารงาน

โครงสร้างการบริหารงาน	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (n = 88)									
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ความชัดเจนในโครงสร้างการบริหารงานของกองทุน	29	33.00	38	43.20	20	22.70	1	1.10	0	0
2. ความชัดเจนในการแบ่งหน้าที่ของคณะกรรมการ	17	19.30	47	53.40	19	21.60	5	5.70	0	0
3. การมีหลักฐานในการรับจ่ายเงินที่สามารถตรวจสอบได้	40	45.00	41	46.60	6	6.80	1	1.10	0	0
4. คณะกรรมการได้ร่วมกันตรวจสอบ กำกับและดูแล ผลประโยชน์กองทุน	13	14.80	44	50.00	26	29.50	5	5.70	0	0
5. คณะกรรมการได้ทำตามหน้าที่ของตนในการทำงาน	12	13.60	32	36.40	34	38.60	7	8.00	3	3.40
6. เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจะมีการประชุมร่วมกันของคณะกรรมการ และสมาชิก	20	23.00	47	54.00	18	20.70	0	0	2	2.30
7. ความถี่ในการเข้าร่วมประชุมกองทุนของคณะกรรมการทุก คน	15	17.00	35	39.80	33	37.50	5	5.70	0	0

(4) การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย ประกอบด้วย กองทุนมีการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกองทุน การพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการและผู้นำ กองทุนอย่างต่อเนื่อง การเชื่อมโยงเครือข่ายเกิดการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิก การศึกษาดูงาน ระหว่างกองทุน การพัฒนาความรู้และประสบการณ์ในการบริหารจัดการกองทุน การเรียนรู้และ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกองทุนของคณะกรรมการกองทุน การเชื่อมโยงกันของกลุ่ม ต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน การสร้างเครือข่ายและมีการติดต่อค้าขายระหว่างหมู่บ้านและการรวมกลุ่ม เพื่อพัฒนาอาชีพของสมาชิก จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 75.90 มีการพัฒนาศักยภาพของ คณะกรรมการและผู้นำกองทุนอย่างต่อเนื่องในระดับปานกลางถึงมาก รองลงมาร้อยละ 75.60 มี การสร้างเครือข่ายตลอดจนมีการติดต่อค้าขายระหว่างหมู่บ้านในระดับปานกลางถึงมาก ทั้งนี้เนื่อง จากกองทุนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาสนับสนุนในด้านการฝึกอบรมให้แก่คณะกรรมการกอง ทุนตลอดจนสนับสนุนให้กองทุนสร้างเครือข่ายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอ แม่แตงและสร้างเครือข่าย กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยเหตุนี้เอง กองทุนจึง มีการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการและผู้นำกองทุนและมีการสร้างเครือข่ายและมีการติดต่อค้า ขายระหว่างหมู่บ้านในระดับปานกลางถึงมาก ในส่วนของการศึกษาดูงานระหว่างกองทุน ร้อยละ 77.10 มีการศึกษาดูงานระหว่างกองทุนในระดับปานกลางถึงน้อย เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณ สนับสนุนในด้านค่าใช้จ่ายตลอดจนขาดหน่วยงานเข้ามาสนับสนุนและสภาพทางภูมิศาสตร์ทำให้ เกิดความยากลำบากในการเดินทางและขาดการรับรู้ในด้านข่าวสารกองทุน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็น อุปสรรคในการศึกษาดูงานระหว่างกองทุน ในส่วนของการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพของสมาชิก ส่วนใหญ่ ร้อยละ 55.10 อยู่ในระดับปานกลางถึงน้อย เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่จะมีวัตถุประสงค์ ในการกู้ยืมเพื่อการเกษตรโดยนำเงินที่ได้รับอนุมัติกลับไปใช้ในการเกษตรซึ่งก็เป็นการลงทุนในอาชีพ เดิมของแต่ละคน จึงไม่มีการรวมกลุ่มของสมาชิกเพื่อพัฒนาอาชีพกันมากนัก อีกทั้งความแตกต่าง ทางด้านภูมิศาสตร์และความหลากหลายทางด้านการประกอบอาชีพของสมาชิกในชุมชนจึงส่งผล ให้การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพของสมาชิกอยู่ในระดับปานกลางถึงน้อย ดังรายละเอียดใน

ตาราง 15 จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามการเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย

การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (n = 88)									
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. กองทุนมีการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกองทุน	1	1.20	26	30.20	37	43.00	17	19.80	5	5.80
2. การพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการและผู้นำกองทุนอย่างต่อเนื่อง	2	2.30	28	32.20	38	43.70	14	16.10	5	5.70
3. การเชื่อมโยงเครือข่ายเกิดการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิก	2	2.30	26	29.90	29	33.30	24	27.60	6	6.90
4. การศึกษาดูงานระหว่างกองทุน	4	4.50	10	11.40	30	34.10	29	33.00	15	17.00
5. การพัฒนาความรู้และประสบการณ์ในการบริหารจัดการกองทุน	5	5.70	31	35.20	39	44.30	12	13.60	1	1.10
6. การเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกองทุนของคณะกรรมการกองทุน	1	1.20	21	24.40	38	44.20	20	23.30	6	7.00
7. การเชื่อมโยงกันของกลุ่มต่างๆ ภายในหมู่บ้าน	2	2.30	22	25.60	40	46.50	19	22.10	3	3.50
8. การสร้างเครือข่ายและมีการติดต่อค้าขายระหว่างหมู่บ้าน	5	5.80	22	25.60	43	50.00	12	14.00	4	4.70
9. การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพของสมาชิก	3	3.50	17	19.80	33	38.40	23	26.70	10	11.60

(5) **ผลของกองทุนที่มีต่อสมาชิก** ผลของกองทุนที่มีต่อสมาชิกประกอบด้วย การนำเงินที่ได้รับอนุมัติกลับไปใช้ในการพัฒนาอาชีพของสมาชิก การสร้างงานในชุมชน สมาชิกมีรายได้เพิ่มจากการนำเงินที่ได้รับอนุมัติกลับไปใช้ในการลงทุน ระเบียบวินัยในการชำระเงินกู้ของสมาชิก ฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิกดีขึ้นเมื่อกองทุนเกิดขึ้น เศรษฐกิจภายในหมู่บ้านดีขึ้นเมื่อกองทุนได้ดำเนินงานไประยะเวลาหนึ่ง การรวมกลุ่มกันของสมาชิกในหมู่บ้าน ผลผลิตทางการเกษตรมีปริมาณเพิ่มขึ้น จากผลการวิจัยพบว่าคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง ส่วนใหญ่ ร้อยละ 90.60 เห็นว่ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองส่งผลให้เศรษฐกิจภายในหมู่บ้านดีขึ้นในระดับปานกลางถึงมาก รองลงมาร้อยละ 80.70 ฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิกดีขึ้นในระดับมากถึงมากที่สุดและร้อยละ 86.00 ผลผลิตทางการเกษตรมีปริมาณเพิ่มขึ้นปานกลางถึงมากที่สุดนี้เนื่องจากระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ได้กำหนดให้ในการกู้ยืมเงินกองทุนนั้น สมาชิกกองทุนที่มีความประสงค์จะขอกู้เงินจากกองทุน ต้องจัดทำคำขอกู้ โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน แล้วยื่นคำขอกู้ดังกล่าวต่อคณะกรรมการกองทุน เพื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) ในการพิจารณาอนุมัติเงินกู้ยืมนั้น คณะกรรมการกองทุนจะเป็นผู้พิจารณา ภายใต้หลักเกณฑ์ของกองทุน ผู้ที่ได้รับอนุมัติกู้ก็คือผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กองทุนกำหนด ในเขตอำเภอแม่แตงนั้น สมาชิกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม สมาชิกกองทุนส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเพื่อการลงทุนในด้านเกษตรกรรม เช่น ซื้อปัจจัยการผลิต ซื้อเมล็ดพันธุ์ ดังนั้นผลผลิตทางการเกษตรจึงมีปริมาณเพิ่มขึ้น ในส่วนของผลของกองทุนที่มีต่อสมาชิกตามที่คณะกรรมการได้แสดงความเห็นว่าฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิกที่ดีขึ้น เมื่อพิจารณาอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตงที่อยู่ระหว่างร้อยละ 0.50-15.00 บาทต่อปี กับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 5.75-15.00 บาทต่อปี (ไทยธนาคาร, 2546) พบว่า อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของกองทุนมีความใกล้เคียงกับอัตราดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์ แต่ในการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทำได้ง่ายกว่าการกู้เงินจากธนาคารพาณิชย์ ดังนั้นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างเงินกู้ของสมาชิกในชุมชนทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ได้ง่ายขึ้น ส่งผลให้สมาชิกมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เมื่อฐานะสมาชิกในหมู่บ้านดีขึ้นมีการบริโภคเพิ่มขึ้น ทำให้เศรษฐกิจในหมู่บ้านดีขึ้น ดังรายละเอียดในตาราง 16

ตาราง 16 จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามผลของกองทุนที่มีต่อสมาชิก

ผลของกองทุนที่มีต่อสมาชิก	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (n = 88)									
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การนำเงินที่ได้รับอนุมัติไปใช้ในการพัฒนาอาชีพของสมาชิก	13	14.90	54	62.10	17	19.50	3	3.40	0	0
2. การสร้างงานในชุมชน	7	8.00	43	48.90	30	34.10	7	8.00	1	1.10
3. สมาชิกมีรายได้เพิ่มจากการนำเงินที่ได้รับอนุมัติไปใช้ในการลงทุน	7	8.00	37	42.00	38	43.20	6	6.80	0	0
4. ระเบียบวินัยในการชำระเงินกู้ของสมาชิก	9	10.30	32	36.80	42	48.30	4	4.60	0	0
5. ฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิกดีขึ้นเมื่อกองทุนเกิดขึ้น	27	30.70	44	50.00	10	11.40	6	6.80	1	1.10
6. เศรษฐกิจภายในหมู่บ้านดีขึ้นเมื่อกองทุนได้ดำเนินงานไประยะเวลาหนึ่ง	3	3.50	43	50.60	34	40.00	5	5.90	0	0
7. การรวมกลุ่มกันของสมาชิกในหมู่บ้าน	3	3.50	43	50.60	34	40.00	5	5.90	0	0
8. ผลผลิตทางการเกษตรมีปริมาณและคุณภาพเพิ่มขึ้น	4	4.70	37	43.00	37	43.00	8	4.70	0	0

2.2 ระดับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง

เมื่อพิจารณาภาพรวมความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง โดยใช้เกณฑ์ตามรายละเอียดในบทที่ 3 หน้า 63 พบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำนวน 17 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 19.32 ของกลุ่มตัวอย่าง มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการมากที่สุด กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำนวน 34 กองทุน คิดเป็น ร้อยละ 38.64 มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการมาก กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำนวน 23 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 26.14 มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการปานกลาง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำนวน 12 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 13.64 มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการน้อย และกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำนวน 2 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 2.26 ไม่มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการต้องปรับปรุง โดยภาพรวมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตงมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 71.25) ดังรายละเอียดในตาราง 17

ตาราง 17 จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ

ระดับความเข้มแข็งในการ บริหารจัดการ	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (n = 88)	
	จำนวน	ร้อยละ
เข้มแข็งมากที่สุด	17	19.32
เข้มแข็งมาก	34	38.64
เข้มแข็งปานกลาง	23	26.14
เข้มแข็งน้อย	12	13.64
ไม่เข้มแข็ง ต้องปรับปรุง	2	2.26
รวม	88	100.00

ค่าต่ำสุด 45.00

ค่าเฉลี่ย 71.25

ค่าสูงสุด 90.63

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.77

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง ส่วนใหญ่ ร้อยละ 57.96 มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการในระดับมากถึงมากที่สุด โดยส่วนใหญ่แล้ว กองทุนเหล่านี้มีการจัดระเบียบกฎเกณฑ์ร่วมกันในชุมชน ระเบียบกฎเกณฑ์ที่คณะกรรมการกองทุน ออกได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก กองทุนมีความชัดเจนในการแบ่งงานของ คณะกรรมการมีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน ผู้นำทางความคิดมีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการกองทุนมีการเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย ตลอดจนสมาชิกกองทุนมีระเบียบวินัยในการ ชำระเงินกู้ในระดับมากถึงมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรัฐได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่พัฒนาการ ระดับตำบลและอำเภอ เป็นผู้ดูแลให้คำปรึกษาในด้านระเบียบกฎเกณฑ์ ให้การฝึกอบรม ตลอดจน แนะนำแนวทางการดำเนินงานแก่คณะกรรมการกองทุน ในด้านผู้นำทางความคิดในชุมชนซึ่งผู้นำ ทางความคิดส่วนใหญ่จะดำรงตำแหน่งประธานหรือคณะกรรมการกองทุน ดังนั้นผู้นำทางความคิด จึงมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุน ในด้านการสร้างเครือข่ายกองทุนมีการสร้างเครือข่าย ระหว่างกองทุนในระดับอำเภอและระดับจังหวัด ในส่วนผลของกองทุนที่มีต่อสมาชิก จากการวิจัย พบว่าสมาชิกกองทุนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้นและสมาชิกมีการรวมกลุ่มเพื่อ พัฒนาอาชีพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากองทุนให้ผลในทางที่ดีต่อสมาชิก ดังนั้นจึงส่งผลให้กองทุนมี ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการในระดับมากถึงมากที่สุด ร้อยละ 17.00 มีความเข้มแข็งในการ บริหารจัดการในระดับน้อยถึงต้องปรับปรุง โดยส่วนใหญ่กองทุนเหล่านี้มีการพัฒนาศักยภาพของ คณะกรรมการ กองทุนและผู้นำกองทุนน้อย การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่ายของสมาชิก การเชื่อมโยง เครือข่ายระหว่างกองทุน การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพของสมาชิกกองทุน ตลอดจนการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์และศึกษาดูงานระหว่างกองทุนของคณะกรรมการยังอยู่ในระดับน้อยถึงต้อง ปรับปรุง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกองทุนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะอยู่ห่างไกลจากตัวอำเภอ การเดินทางและ การติดต่อเป็นไปด้วยความยากลำบาก ทำให้คณะกรรมการกองทุนขาดการติดต่อกับเครือข่าย ไม่ค่อยได้รับข่าวสารจากเครือข่าย ตลอดจนขาดการฝึกอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การติดต่อจะ ต้องติดต่อผ่านกำนันหรือผู้ที่มาติดต่อราชการกับทางอำเภอ ซึ่งบางครั้งทำให้การสื่อสารเกิด ความคลาดเคลื่อน เนื่องจากอุปสรรคทางด้านระยะทางและความยากลำบากในการเดินทาง จึงส่งผลให้กองทุนมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการในระดับน้อยถึงต้องปรับปรุง

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่า จำนวนสมาชิก ระยะเวลาคืนเงินกู้ จำนวนเงินทุน ความชัดเจนของระบบบัญชี ความถี่ในการประชุมสมาชิก เงินสะสมรายเดือน ปริมาณเงินอนุมัติกู้ การใช้จ่ายเงินกู้ของสมาชิกตามวัตถุประสงค์มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยดำเนินการวิเคราะห์เป็น 2 ขั้นตอน โดยขั้นแรกเป็นการคัดเลือกปัจจัยเข้าสู่สมการการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ โดยวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson product moment correlation) ระหว่างตัวแปรอิสระ กับ ตัวแปรอิสระ เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระที่นำมาศึกษาเป็นอิสระต่อกันหรือไม่ หากตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเองสูง หรือไม่เป็นอิสระต่อกันจะทำให้เกิดปัญหา multicollinearity ไม่สามารถวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณได้และขั้นที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ซึ่งผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์รายคู่ระหว่างตัวแปรอิสระพบว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันอยู่ระหว่าง 0.003 – 0.486 ซึ่งถือว่ามีความสัมพันธ์กันไม่มากนัก ดังรายละเอียดในตาราง 18

ตาราง 18 ความสัมพันธ์รายคู่ระหว่างตัวแปรอิสระ

	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈
X ₁	1.00							
X ₂	.121	1.00						
X ₃	.167	.207	1.00					
X ₄	-.131	-.066	-.021	1.00				
X ₅	.051	-.033	.075	-.016	1.00			
X ₆	.145	-.036	.166	.155	.486	1.00		
X ₇	.129	.100	.066	.003	-.077	.172	1.00	
X ₈	-.013	-.034	-.173	-.013	.122	.167	.059	1.00

โดย

X1	=	การมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี
X2	=	การใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์
X3	=	ความถี่ในการประชุมสมาชิก
X4	=	เงินสะสมรายเดือน
X5	=	จำนวนเงินทุน
X6	=	จำนวนสมาชิก
X7	=	ปริมาณเงินอนุมัติกู้
X8	=	ระยะเวลาคืนเงินกู้

จากการคัดเลือกตัวแปรอิสระเข้าสู่การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรอิสระต่าง ๆ พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) อยู่ระหว่าง 0.003 – 0.486 ซึ่งเป็นค่าที่อยู่ในระดับต่ำจนถึงปานกลาง ถึงแม้ว่าตัวแปรอิสระจะมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ 0.05 ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แล้วพบว่าไม่เกิน 0.70 ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำเอาตัวแปรทุกตัวคือ การมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี การใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์ ความถี่ในการประชุมสมาชิก เงินสะสมรายเดือน จำนวนเงินทุน จำนวนสมาชิก ปริมาณเงินอนุมัติกู้และระยะเวลาคืนเงินกู้ นำเข้าสมการถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอนโดยใช้สัญลักษณ์ ในการวิเคราะห์ดังนี้

Y	=	ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ
X1	=	การมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี
X2	=	การใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์
X3	=	ความถี่ในการประชุมสมาชิก
X4	=	เงินสะสมรายเดือน
X5	=	จำนวนเงินทุน
X6	=	จำนวนสมาชิก
X7	=	ปริมาณเงินอนุมัติกู้
X8	=	ระยะเวลาคืนเงินกู้

ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่า การใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์ ความถี่ในการประชุมสมาชิก เงินสะสมรายเดือน จำนวนเงินทุน ปริมาณเงินอนุมัติกู้

และระยะการคืนเงินกู้ ไม่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นผู้วิจัยจึงตัดตัวแปรการใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์ ความถี่ในการประชุมสมาชิก เงินสะสมรายเดือน จำนวนเงินทุน ปริมาณเงินอนุมัติกู้และระยะการคืนเงินกู้ออก แล้วจึงนำตัวแปรที่เหลือ คือ การมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีและจำนวนสมาชิก มาวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอนเพราะตัวแปรการมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีและจำนวนสมาชิกมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในระดับปานกลาง ($R=0.513$) ซึ่งสามารถอธิบายความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านได้ร้อยละ 26.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ 0.05 ($R^2=0.264$; $P<0.05$) ดังรายละเอียดในตาราง 19

ตาราง 19 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ตัวแปร	ขั้นตอนที่ 1		ขั้นตอนที่ 2	
	B	Beta	B	Beta
จำนวนสมาชิก (X ₆)	0.091	0.404	0.080	0.358
การมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี (X ₁)			15.639	0.320
Constant	103.280		75.245	
R		0.404		0.513
R ²		0.163		0.264
F		13.077		11.811

จากตาราง 19 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Beta) ที่นำเข้าสมการถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอนพบว่าตัวแปรแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังนี้

จำนวนสมาชิกของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

($B=0.358$; $P < 0.05$) หมายความว่า หากจำนวนสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีจำนวนมาก มีแนวโน้มที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะมีความเข้มแข็งมาก และเมื่อจำนวนสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีจำนวนน้อย มีแนวโน้มที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะมีความเข้มแข็งน้อย ทั้งนี้เนื่องจากจำนวนสมาชิกจะส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของกองทุน ดังเหตุผลที่ว่า กลุ่มที่เข้มแข็งจะต้องคำนึงถึงสมาชิกทั้งในด้านจำนวน (ปริมาณ) และคุณภาพ ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนถึงความเอาใจใส่ความพร้อมเพียง ในการทำกิจกรรมร่วมกันและทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ การวัดอาจวัดได้จากจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรม ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนลักษณะที่หลากหลายของสมาชิก (ลีลาภรณ์ นาคทรพรพ, 2539: 251)

การมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($B = 0.320$; $P < 0.05$) หมายความว่า หากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีแล้ว มีแนวโน้มที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะมีความเข้มแข็งมาก และหากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองไม่มีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี มีแนวโน้มที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะมีความเข้มแข็งน้อย ทั้งนี้เนื่องจากการมีผู้รับผิดชอบจะส่งผลกระทบต่อความชัดเจนในระบบบัญชี ดังเหตุผลที่ว่าธุรกิจจำเป็นที่จะต้องมีการบัญชีที่ดี เพื่อที่จะใช้เป็นเครื่องมือของฝ่ายบริหารในด้านการควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ระบบบัญชีมีความสำคัญเพราะนอกจากจะเป็นแหล่งที่จัดหาข้อมูลต่าง ๆ แล้วข้อมูลที่ได้จากระบบบัญชียังอาจเป็นข้อมูลที่แสดงถึงผลการดำเนินงานในรอบระยะเวลาหนึ่ง (วิไล วีระปรีช และจงจิตต์ หลีกภัย, 2540: 1) จะเห็นได้ว่าระบบบัญชีมีความสำคัญในการการบริหารจัดการ การมีความชัดเจนในระบบบัญชีย่อมทำให้การบริหารจัดการกองทุนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความเข้มแข็ง

นอกจากนี้ในการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอนตามตารางยังพบระดับความสำคัญของตัวแปรดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 คือ จำนวนสมาชิกมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ร้อยละ 16.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.05 (R^2 ในขั้นตอนที่ 1 = 0.163; $P < 0.05$)

ขั้นตอนที่ 2 คือ การมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ร้อยละ 26.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.05 (R^2 ในขั้นตอนที่ 2 = 0.264 ; $P < 0.05$) หรืออธิบายความสัมพันธ์กับการใช้สินเชื่อนอกระบบเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.10

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับตามขั้นตอนที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าตัวแปรที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้สูงสุด คือ จำนวนสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รองลงมาคือการมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี โดยสามารถอธิบายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้เพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลงตามลำดับ ซึ่งสามารถเขียนสมการถดถอยเพื่อแสดงน้ำหนักของแต่ละปัจจัยตามค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน โดยถือว่าเป็นสมการที่ดีที่สุด ในการอธิบายความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้ดังนี้

$$ZY = 0.358Z_{x_6} + 0.320Z_{x_1}$$

Z = ค่าความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

Y = ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

X₆ = จำนวนสมาชิก

X₁ = การมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี

การสรุปสมมติฐาน

สมมติฐาน

จำนวนสมาชิก ระยะเวลาคืนเงินกู้ จำนวนเงินทุน ความชัดเจนของระบบบัญชี ความถี่ในการประชุมสมาชิก เงินสะสมรายเดือน ปริมาณเงินอนุมัติกู้และการใช้เงินกู้ของสมาชิกตามวัตถุประสงค์ มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

จากผลการวิจัยโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่า จำนวนสมาชิกและการมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนระยะเวลาคืนเงินกู้ จำนวนเงินทุน ความถี่ในการประชุมสมาชิก เงินสะสมรายเดือน ปริมาณเงินอนุมัติกู้และการใช้เงินกู้ของสมาชิกตามวัตถุประสงค์ ไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

(SUMMARY, IMPLICATION AND RECOMMENDATIONS)

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาสภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตลอดจนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

หน่วยในการวิเคราะห์ (unit of analysis) ครั้งนี้เป็นหน่วยกองทุน ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลคือ ประธานและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 88 กองทุน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) สำหรับเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม (questionnaire) ที่ได้สร้างขึ้นให้ครอบคลุมเนื้อหาตามแนววัตถุประสงค์ของการวิจัย และผ่านการตรวจสอบ ความตรงของเนื้อหา (content validity) และทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) กับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยวิเคราะห์ความเชื่อมั่นตามวิธีของ Cronbach's alpha โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (coefficient of alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.90 การรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ได้รวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนเมษายน 2546 ถึงเดือน กรกฎาคม 2546 หลังจากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้ออกวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for Social Sciences : SPSS)

สรุปผลการวิจัย (Summary)

1. สภาพการดำเนินงาน

ผลการวิจัยสภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง พบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ย 132 ราย ต่อกองทุน กองทุนมีการเก็บค่าธรรมเนียมแรกเข้าโดยเฉลี่ยรายละ 17 บาท ในส่วนของการเก็บเงินฝากค่าหุ้นนั้น กองทุนมีการเก็บเงินฝากค่าหุ้นเฉลี่ยหุ้นละ 12 บาท นอกจากนั้นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมโดยเฉลี่ย ร้อยละ 7.08 บาท และมีการปล่อยกู้ให้สมาชิกโดยเฉลี่ยกองทุนละ 98 ราย กองทุนมีปริมาณเงินอนุมัติกู้เป็นจำนวนเงินโดยเฉลี่ย 1,294,428 บาท ต่อกองทุนและกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองร้อยละ 87.50 มีการเก็บเงินสะสมรายเดือน ในขณะที่กองทุนมีความถี่ในการประชุมสมาชิกเฉลี่ยจำนวน 8 ครั้งต่อปี ในส่วนของการใช้เงินกู้ของสมาชิกตามวัตถุประสงค์พบว่าส่วนใหญ่สมาชิกมีวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินเพื่อการเกษตรและกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองร้อยละ 87.50 มีความชัดเจนของระบบบัญชี โดยกองทุนเหล่านี้มีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี

2. ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พิจารณาจากองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ การมีส่วนร่วมของผู้นำทางความคิดในชุมชน ระเบียบกฎเกณฑ์ โครงสร้างการบริหารงาน การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่ายและผลของกองทุนที่มีต่อสมาชิก ซึ่งผลการศึกษาในแต่ละองค์ประกอบมีดังนี้

2.1 การมีส่วนร่วมของผู้นำทางความคิดในชุมชน พบว่าโดยภาพรวมผู้นำทางความคิดในชุมชนจะมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนมาก เนื่องจากผู้นำทางความคิดในชุมชน ส่วนใหญ่จะได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งประธานหรือคณะกรรมการกองทุน ดังนั้นผู้นำทางความคิดจึงมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนในระดับมาก

2.2 ระเบียบกฎเกณฑ์ โดยภาพรวมพบว่า กองทุนมีการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์ของกองทุนร่วมกันในชุมชน ระเบียบกฎเกณฑ์ที่คณะกรรมการกองทุนออกได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก การอนุมัติเงินกู้เป็นไปตามระเบียบกฎเกณฑ์ของกองทุน และการจัดทำบัญชีเป็นไปด้วยความถูกต้องตลอดจนคณะกรรมการกองทุนมีการรายงานผลการดำเนินงานตามข้อบังคับกองทุน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วพบว่า ระเบียบกฎเกณฑ์ของกองทุนอยู่ใน

ระดับมาก เนื่องจากระเบียบกฎเกณฑ์ของกองทุนจะต้องอยู่ภายใต้ระเบียบของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

2.3 โครงสร้างการบริหารงาน โดยภาพรวมพบว่า กองทุนมีความชัดเจนในโครงสร้างการบริหารงานและการแบ่งหน้าที่ของคณะกรรมการ กองทุนมีหลักฐานในการรับจ่ายเงินที่สามารถตรวจสอบได้ ตลอดจนคณะกรรมการกองทุนร่วมกันตรวจสอบและดูแลผลประโยชน์ของกองทุนในระดับมาก เนื่องจากระเบียบของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติได้กำหนดหน้าที่รับผิดชอบของคณะกรรมการ ตลอดจนกำหนดให้คณะกรรมการมีหน้าที่ตรวจสอบและกำกับดูแลผลประโยชน์ของกองทุน จึงส่งผลให้โครงสร้างการบริหารงานของกองทุนมีความชัดเจนในระดับมาก

2.4 การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย โดยภาพรวมพบว่า กองทุนมีการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกและมีการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกองทุน ตลอดจนมีการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการกองทุนมีการสร้างเครือข่าย และมีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพในระดับปานกลาง

2.5 ผลของกองทุนที่มีต่อสมาชิก โดยภาพรวมพบว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตงได้ให้ความเห็นว่าสมาชิกกองทุนนำเงินที่ได้รับอนุมัติกลับไปใช้ในการพัฒนาอาชีพ มีการรวมกลุ่มกันของสมาชิกในชุมชนเกิดการสร้างงาน สมาชิกมีรายได้เพิ่มจากการนำเงินที่ได้รับอนุมัติกลับไปใช้ในการลงทุน ฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิกดีขึ้น และผลผลิตทางการเกษตรมีปริมาณเพิ่มขึ้นในระดับมาก

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตงโดยภาพรวมพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง ส่วนใหญ่ร้อยละ 56.80 มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการมากถึงมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากรัฐได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเป็นผู้ดูแลให้คำปรึกษา ตลอดจนให้การฝึกอบรมและแนะนำแนวทางการดำเนินงานแก่คณะกรรมการกองทุน นอกจากนี้กองทุนมีการสร้างเครือข่ายระหว่างกองทุนในระดับอำเภอและจังหวัด ในส่วนของผลของกองทุนที่มีต่อสมาชิก จากการวิจัยพบว่าสมาชิกมีความเป็นอยู่ดีขึ้น เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้นและสมาชิกมีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่ากองทุนให้ผลในทางที่ดีต่อสมาชิก ดังนั้นจึงส่งผลให้กองทุนมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการมากถึงมากที่สุดและกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตงร้อยละ 17.00 มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการน้อยถึงต้องปรับปรุง ทั้งนี้เนื่องมาจากกองทุนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะอยู่ห่างไกลจากตัวอำเภอ การเดินทางและการสื่อสารเป็นไปด้วยความยากลำบาก ทำให้คณะกรรมการกองทุนขาดการติดต่อกับเครือข่าย บางครั้งไม่ได้รับข่าวสารจากเครือข่าย ตลอดจนขาดการฝึกอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การติดต่อจะต้องติดต่อผ่านกำนัน

ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ที่มาติดต่อราชการกับทางอำเภอ บางครั้งทำให้การติดต่อสื่อสารเกิดความคลาดเคลื่อน เนื่องจากอุปสรรคด้านระยะทางและความยากลำบากในการเดินทางจึงส่งผลให้กองทุนมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการน้อยถึงต้องปรับปรุง

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ผลการวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis) พบว่า จำนวนสมาชิกและการมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) สำหรับปัจจัยด้านการใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์ ความถี่ในการประชุมสมาชิก เงินสะสมรายเดือน จำนวนเงินทุน ปริมาณเงินอนุมัติกู้ และระยะการคืนเงินกู้ ไม่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัจจัยสำคัญที่สามารถทำนายความสัมพันธ์ที่มีต่อความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองพบว่า ตัวแปรอิสระ 2 ตัวแปร คือ จำนวนสมาชิกและการมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี สามารถทำนายความสัมพันธ์กับต่อความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้ร้อยละ 24.50 โดยสรุปแล้วปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีรายละเอียดดังนี้

จำนวนสมาชิก มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จากผลการวิจัยโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่าจำนวนสมาชิกมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ซึ่งหมายถึง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีจำนวนสมาชิกมาก มีแนวโน้มที่กองทุนจะมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการสูง ดังนั้น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีจำนวนสมาชิกน้อย มีแนวโน้มที่กองทุนจะมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการต่ำ

การมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จากผลการวิจัยโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่า การมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ซึ่งหมายถึง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี มีแนวโน้มที่กองทุนจะมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการสูง ดังนั้นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ไม่มีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี มีแนวโน้มที่กองทุนจะมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการต่ำ

อภิปรายผลการวิจัย

(Implications)

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงสภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตลอดจนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งผลการวิจัยมีประเด็นการอภิปรายดังนี้

1. จากการศึกษาสภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พบว่ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้ดำเนินการไปแล้วเป็นระยะเวลาประมาณ 2 ปี ส่วนใหญ่สมาชิกที่กู้ยืมมีวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเพื่อการเกษตร ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น คือ คณะกรรมการกองทุนส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในส่วนของระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติยังขาดความชัดเจน การกำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ตลอดจนรูปแบบในการจัดทำบัญชีกองทุนมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนดให้กรรมการกองทุนมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี ซึ่งทำให้การดำเนินงานของกองทุนขาดความต่อเนื่อง ในด้านการชำระคืนเงินกู้ ตามระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณากำหนดระยะเวลาตามความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย ซึ่งการชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทน ให้ผู้กู้ชำระให้แล้วเสร็จ ภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันทำสัญญา (ประจักษ์ เข็มมุกด์ และคณะ, 2544) ซึ่งระยะเวลาในการชำระคืนเงินกู้สั้นเกินไป เพราะการลงทุนบางอย่างต้องใช้เวลาในกรณีที่สมาชิกกู้ยืมไปเพื่อการเลี้ยงสัตว์ระยะเวลา 1 ปี ในการกู้ยืมไม่เพียงพอที่จะทำให้เงินที่กู้ไปลงทุนออกดอกออกผลได้ และกรณีที่สมาชิกกู้ยืมเพื่อการเกษตรบางครั้งประสบปัญหาภัยธรรมชาติ ผลผลิตต่ำ ราคาผลผลิตตกต่ำทำให้สมาชิกไม่สามารถชำระเงินกองทุนได้ บางกองทุนมีเงินไม่เพียงพอในการปล่อยกู้ บางกองทุนวงเงินกู้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิก

ในส่วนของ การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลโครงการ ซึ่งประจักษ์ เข็มมุกด์ และคณะ (2545) ได้กล่าว การติดตามผล การติดตามงาน มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การดำเนินงานของโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การติดตามงานเป็นกิจกรรมเชิงการบริหาร ซึ่งฝ่ายบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะต้องได้รับข้อมูลทั้งข้อดี และข้อเสีย เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงการดำเนินงานและแก้ไขข้อผิดพลาดจากการดำเนินงานได้ทันเวลา ซึ่งจำเป็นต้องมีระบบข้อมูลที่ สามารถสะท้อนให้เห็นสถานะ ความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานและเป็นปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามต้องเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้มีส่วนร่วมในการติดตามงาน เช่น การให้สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการวัดผล บันทึกเก็บและรวบรวมข้อมูล ซึ่งการติดตามผลงานจะต้องทำอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ

การตรวจสอบ เป็นการเฝ้าระวังเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนได้มากที่สุด ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าที่สุด ซึ่งจะก่อให้เกิดการทบทวนงานในแต่ละกิจกรรม เพื่อให้แน่ใจว่าได้ผ่านขั้นตอนของการดำเนินงาน ประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้

1. ปัจจัยต่าง ๆ ได้รับการเตรียมความพร้อมตรงตามเวลาที่วางไว้อย่างใกล้ชิดที่สุด
2. การทำงานทุกขั้นตอนเป็นไปตามแผนที่วางไว้
3. มีการปรับแผนการดำเนินงานแก้ไขการปฏิบัติการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ตามความจำเป็น
4. แก้ไขปัญหาได้ทันเวลา
5. ใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างประหยัด คุ้มค่า

การประเมินโครงการ (evaluation) เป็นการศึกษาหรือตรวจสอบโครงการในระหว่างโครงการกำลังดำเนินการอยู่หรือภายหลังจากที่โครงการได้สำเร็จเสร็จสิ้นไปแล้ว การประเมินผลโครงการจะต้องมีการวางแผนการประเมินอย่างมีระบบ ให้สอดคล้องกับแผนโครงการและได้ดำเนินการตั้งแต่เริ่มกำหนดโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ

ในโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น การติดตามตรวจสอบ และประเมินผลโครงการ นับว่ามีความสำคัญต่อโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผลการติดตามตรวจสอบและประเมินผลโครงการเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องสามารถนำผลการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล สามารถนำมาใช้ในการประเมินกองทุน ทำให้ทราบถึงผลการดำเนินงาน ตลอดจนใช้ผลการศึกษาที่ได้มาใช้ในการกำหนดนโยบายกองทุน ต่อไป

2. จากการศึกษาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุน พบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำนวน 16 กองทุน มีความเข้มแข็งมากที่สุด กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำนวน 34 กองทุนมีความเข้มแข็งมาก กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำนวน 23 กองทุน มีความเข้มแข็งปานกลาง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำนวน 12 กองทุน มีความเข้มแข็งน้อยและกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำนวน 3 กองทุน ไม่มีความเข้มแข็ง ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชน (2541: 44) ได้กล่าวถึง ความเข้มแข็งของชุมชนว่า ชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วย การทำให้องค์กรชุมชนเข้มแข็ง มีเครือข่ายเชื่อมโยงกัน เพื่อเกื้อกูล ส่งเสริม ประชาสังคมและความเข้มแข็งของชุมชน การดำรงค

รักษาแบบแผน ความคิด คุณค่า จิตสำนึกที่ค้ำจุนของชุมชน การเสริมสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงกับเครือข่ายองค์กรหน่วยงานภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับ เฉลียว บุรีภักดี และคณะ (2545: 76) ได้กล่าวไว้ว่าลักษณะชุมชนเข้มแข็ง คือ สมาชิกชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง สมาชิกมีจิตสำนึกการพึ่งตนเอง พร้อมทั้งจะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนเองและชุมชน สมาชิกเลือกกำหนด ผู้นำชุมชน ผู้นำการเปลี่ยนแปลงและผู้แทนชุมชน ที่หลากหลายด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มีกระบวนการชุมชนที่มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชน ซึ่งขับเคลื่อนโดยผู้นำองค์กรชุมชนในลักษณะเปิดกว้าง โปร่งใสและมีการแสดงความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้ สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ดำเนินงานติดตามและประเมินผล การแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชน ผ่านกระบวนการของชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วย การพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชน ที่มุ่งการพึ่งตนเองเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คน และหวังผลการพัฒนาที่ยั่งยืน มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคี ในลักษณะการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียม เช่นเดียวกับ วิเชียร แสงโชติ (2540: 118) ซึ่งได้กล่าวว่า องค์กรที่มีความเข้มแข็งหมายถึง องค์กรที่มีความสามารถบริหารจัดการได้อย่างต่อเนื่องและสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และปัญหาอื่น ๆ รวมทั้งยังสามารถเผชิญกับสภาวะวิกฤตต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

เมื่อพิจารณาความหมายและองค์ประกอบความเข้มแข็งที่ได้กล่าวมาในข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าสาเหตุที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองไม่มีความเข้มแข็ง เกิดจากคณะกรรมการขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการกองทุน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังขาดการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการให้แก่กองทุน การฝึกอบรมคณะกรรมการมีน้อย การจัดทำบัญชีของกองทุนยังไม่มี ความชัดเจน ทั้งในด้านรูปแบบ ระเบียบกฎเกณฑ์ในการจัดทำบัญชีเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อยครั้งไม่มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัว การเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกองทุนมีน้อย ถึงแม้ว่าปัจจุบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะพยายามจัดตั้งให้มีเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัดก็ตาม แต่การเชื่อมโยงเพื่อการเรียนรู้ระหว่างกองทุนไม่เกิดขึ้นเลย การติดต่อกันระหว่างเครือข่ายส่วนใหญ่จะเป็นการติดต่อกันระหว่างประธานเครือข่ายระดับตำบลแต่ละตำบล เพื่อประสานงานไปยังประธานกองทุนในแต่ละกองทุน เพื่อแจ้งข่าวสารของกองทุน เช่น แจ้งการประชุม ซึ่งในส่วนของคณะกรรมการกองทุน จะมีส่วนร่วมในเครือข่ายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองน้อยมาก

องค์ประกอบที่มีความสำคัญที่สุดที่จะทำให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีความเข้มแข็ง คือ คณะกรรมการกองทุน การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย โดยคณะกรรมการกองทุนจะ

ต้องมีศักยภาพในการบริหารจัดการกองทุน กองทุนจะต้องมีการเรียนรู้และเชื่อมโยงระหว่างเครือข่าย ซึ่งรวมถึง ประธาน คณะกรรมการ และสมาชิกของกองทุน ควรมีการใช้เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านที่มีให้เกิดประโยชน์ มีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง เครือข่าย มีการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่าย เพื่อการเพิ่มศักยภาพคณะกรรมการ ฝึกอบรมด้านอาชีพแก่สมาชิก ตลอดจนเรียนรู้และแก้ไขปัญหา ร่วมกัน เนื่องจากการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกันเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้กองทุนเกิดความเข้มแข็ง

อีกองค์ประกอบหนึ่งที่จะทำให้กองทุนมีความเข้มแข็งก็คือ ผลของกองทุนที่มีต่อสมาชิก หากสมาชิกกองทุนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการนำเงินกู้จากกองทุนมา ลงทุน กองทุนย่อมเกิดความเข้มแข็งเนื่องจากสมาชิกสามารถชำระหนี้กองทุนได้ จะทำให้กองทุน เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน แต่ถ้าสมาชิกกองทุนนำเงินที่กู้ยืมมาลงทุนแล้วขาดทุน สมาชิกไม่มีเงิน ชำระหนี้ กองทุนก็จะไม่มีความเข้มแข็งและยั่งยืน การที่จะทำให้สมาชิกกองทุนสามารถมีรายได้ และมีศักยภาพในการชำระหนี้ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้การฝึกอบรมอาชีพให้คำปรึกษา แก่สมาชิก กองทุน

3. จากการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมือง พบว่า

3.1 จำนวนสมาชิกเป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อสมาชิกกองทุนมีจำนวนมากทำให้กองทุนมี ความเข้มแข็งมาก เนื่องจากสมาชิกกองทุนเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้กองทุนอยู่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สีลาภรณ์ นาครทรรพ (2539: 251) ที่กล่าวว่า กลุ่มที่เข้มแข็งจะต้องคำนึงถึงสมาชิกทั้งในด้าน จำนวน (ปริมาณ) และคุณภาพ ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนถึงความเอาใจใส่ ความ พร้อมเพรียงในการทำกิจกรรมร่วมกันและทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ การวัดอาจวัดได้จาก จำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรม ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจน ลักษณะที่หลากหลายของสมาชิก

3.2 การมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีเป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเข้มแข็งใน การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากการจัดทำบัญชีเป็นส่วน หนึ่งในการบริหารจัดการกองทุน การมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีทำให้กองทุนมีหลักฐานใน การดำเนินงานของกองทุน ทำให้กองทุนมีผลการดำเนินงานที่เป็นลายลักษณ์อักษร สามารถตรวจสอบ ได้การมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีจึงทำให้กองทุนมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ

3.3 ตัวแปรทั้งหมดที่ไม่มีนัยสำคัญ คือ การใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์ ความถี่ใน การประชุมสมาชิก เงินสะสมรายเดือน จำนวนเงินทุน ปริมาณเงินอนุมัติกู้ และระยะเวลาการคืนเงินกู้

3.3.1 การใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์เป็นปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากโดยส่วนใหญ่แล้วสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตงประกอบอาชีพทางการเกษตร วัตถุประสงค์ในการกู้เงินกองทุนเพื่อลงทุนซื้อปัจจัยการผลิตทางการเกษตร สมาชิกส่วนใหญ่นำเงินที่ได้รับอนุมัติไปใช้ในวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในคำขอกู้ จึงทำให้ไม่เกิดความแตกต่างแต่ละกองทุนเพราะไม่ว่ากองทุนที่มีความเข้มแข็งมากหรือกองทุนที่มีความเข้มแข็งน้อย สมาชิกโดยส่วนใหญ่ก็นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ในการกู้เงิน นอกจากนั้นอาจเป็นเพราะค่าความสัมพันธ์จะขึ้นอยู่กับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างเพียง 88 กองทุนเท่านั้น ดังนั้นค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Beta) จึงอยู่ในระดับต่ำ

3.3.2 ความถี่ในการประชุมสมาชิกเป็นปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนใหญ่แล้วกองทุนจะมีการประชุม 1 ครั้งต่อเดือน ในการประชุมแต่ละครั้งเป็นการชี้แจงผลการดำเนินงาน นำเสนอรายละเอียดบัญชีแก่สมาชิก ซึ่งเป็นการนำเสนอผลงานด้านการบริหารงานให้สมาชิกรับทราบ แม้ว่ากองทุนจะมีการประชุมสมาชิกมากหรือน้อยครั้งก็ตาม ก็ไม่มีผลต่อความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อาจเป็นเพราะการประชุมสมาชิกไม่ได้เป็นการเพิ่มศักยภาพในการบริหารงานหรือการจัดการกองทุนและค่าความสัมพันธ์จะขึ้นอยู่กับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างเพียง 88 กองทุนเท่านั้น ดังนั้นค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Beta) จึงอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นความถี่ในการประชุมสมาชิกจึงเป็นปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างมีนัยสำคัญ

3.3.3 เงินสะสมรายเดือน เป็นปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากส่วนใหญ่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทุกแห่งจะมีการเก็บเงินสะสมรายเดือนตามที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติดำหนดให้เงินสะสมรายเดือนเป็นหนึ่งในเงินรายได้ของกองทุนที่มาจากสมาชิก ดังนั้นเงินสะสมรายเดือนจึงเป็นปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างมีนัยสำคัญ

3.3.4 จำนวนเงินทุนเป็นปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากจำนวนเงินทุนของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองส่วนใหญ่จะมีจำนวนใกล้เคียงกัน ถึงแม้ว่าระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติดำหนดให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสามารถนำเงินในกองทุนอื่น ๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนมาสมทบกับเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ได้รับ

การจัดสรรจากรัฐบาลก็ตาม แต่ส่วนใหญ่แล้วก็ไม่ได้นำเงินในกองทุนเหล่านั้น มาสมทบกับเงินทุนของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จึงส่งผลให้เงินทุนในกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตงมีจำนวนใกล้เคียงกัน ดังนั้นจำนวนเงินทุนจึงเป็นปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างมีนัยสำคัญ

3.3.5 ปริมาณเงินอนุมัติกู้ เป็นปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติมีการจำกัดวงเงินกู้ไม่เกินรายละ 20,000 บาท และสูงสุดไม่เกิน 50,000 บาท โดยมีเงื่อนไขว่าต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก ดังนั้น การปล่อยเงินกู้แก่สมาชิกในแต่ละรายนั้น มีข้อจำกัดในวงเงิน จึงส่งผลให้ปริมาณเงินอนุมัติกู้ของกองทุนไม่มีความแตกต่างกันในแต่ละกองทุน ทำให้ปริมาณเงินอนุมัติกู้เป็นปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างมีนัยสำคัญ

3.3.6 ระยะเวลาการคืนเงินกู้ ปริมาณเงินอนุมัติกู้ เป็นปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างมีนัยสำคัญ โดยระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนดให้กองทุนมีระยะเวลาในการดำเนินงาน 1 ปี ระยะเวลาการคืนเงินกู้ที่มีระยะเวลายาวนานที่สุดคือ 1 ปี ส่วนใหญ่แล้วกองทุนจะมีระยะเวลาการคืนเงินกู้ 1 เดือน 3 เดือน 6 เดือนและ 12 เดือน จึงทำให้ไม่เกิดความแตกต่างระหว่างกองทุนมากนัก ไม่ว่ากองทุนที่มีความเข้มแข็งมากหรือน้อยก็มีระยะเวลาการคืนเงินกู้ในรูปแบบที่ไม่แตกต่างกันจึงส่งผลให้ระยะเวลาการคืนเงินกู้ เป็นปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างมีนัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

(Recommendation)

จากผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงสภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตลอดจนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผลของการวิจัยจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง สำหรับเจ้าหน้าที่ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถใช้ผลการวิจัยครั้งนี้ไปปรับใช้ในการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ให้เกิดความเข้มแข็งต่อไป และเจ้าหน้าที่ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สามารถใช้ผลการวิจัยครั้งนี้ไปปรับใช้เป็น

แนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการติดตามและประเมินผลกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตลอดจนผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางสร้างความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในอำเภอและจังหวัดอื่นต่อไป ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาภาพรวมแล้ว พบว่า การเชื่อมโยงเครือข่ายและการศึกษาดูงานระหว่างกองทุน การเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกองทุนของคณะกรรมการกองทุนอยู่ในระดับน้อย ในด้านการมีส่วนร่วมของผู้นำทางความคิดยังอยู่ในระดับปานกลาง ในการพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติควรมีนโยบายในการสร้างเครือข่ายระหว่างกองทุนเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิก คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนควรมีบทบาทในการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เนื่องจากผู้นำทางความคิดในชุมชนส่วนใหญ่จะได้รับเลือกให้เป็นคณะกรรมการกองทุน ผู้นำทางความคิดควรมีบทบาทในการเชื่อมโยงเครือข่ายของกลุ่มต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านและชุมชน กองทุนยังมีการเปลี่ยนแปลงในด้านรูปแบบการจัดทำบัญชีซึ่งผู้เกี่ยวข้องควรกำหนดมาตรฐานในการจัดทำบัญชีให้เป็นมาตรฐานเหมือนกันทุกกองทุน ไม่ควรเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการจัดทำบัญชีบ่อยครั้งเพราะจะส่งผลต่อการบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการ

2. จากผลการวิจัย พบว่า การมีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี ทำให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีความเข้มแข็ง ดังนั้นในการคัดเลือกคณะกรรมการ สมาชิกควรคัดเลือกผู้ที่มีความรู้ในการจัดทำบัญชี เข้าไปดำรงตำแหน่งเหรัญญิกกองทุน เนื่องจากเหรัญญิกจะมีหน้าที่ในการจัดทำบัญชีกองทุน และควรมีการแบ่งแยกหน้าที่กันของคณะกรรมการให้มีความชัดเจน

3. จากผลการวิจัยพบว่า จำนวนสมาชิก มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ เมื่อสมาชิกกองทุนมีจำนวนมากก็จะทำให้กองทุนมีความเข้มแข็ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการที่กองทุนมีสมาชิกกองทุนมากแสดงว่าสมาชิกในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของกองทุน ดังนั้นการให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับกองทุน จะทำให้สมาชิกในชุมชนเห็นถึงความสำคัญของกองทุน ซึ่งกองทุนไม่ได้เป็นแค่แหล่งเงินทุนในการกู้ยืม แต่เป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพตลอดจนส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง การที่สมาชิกในชุมชนจะสมัครเป็นสมาชิก กองทุนก็ไม่จำเป็นต้องมีความต้องการในการกู้ยืมเงินกองทุนเท่านั้น

4. จากผลการวิจัยพบว่า ร้อยละ 28.40 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอแม่แตง มีสมาชิกค้างชำระเงินกู้ โดยส่วนใหญ่สมาชิกที่ค้างชำระเงินกู้มีวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเพื่อการเลี้ยงสัตว์และการเกษตร เนื่องจากการลงทุนในการเลี้ยงสัตว์และการเกษตรมีความเสี่ยงสูงและมีระยะเวลาในการคืนทุนยาวนาน ดังนั้น ระยะเวลาในการคืนเงินกู้ 1 ปี นั้นเป็นระยะเวลาที่สั้นเกินไป กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ควรมีการขยายเวลาในการชำระคืนเงินกู้แก่สมาชิกให้มีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมของสมาชิก

5. จากผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการกองทุนมีการฝึกอบรมโดยเฉลี่ยเพียง 3 ครั้งต่อปี การบริหารจัดการโดยคณะกรรมการซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความชำนาญในการบริหารงานกองทุนย่อมเกิดปัญหาและอุปสรรคขึ้น การฝึกอบรมเป็นการเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการให้แก่คณะกรรมการ เนื่องจากคณะกรรมการมีวาระการดำรงตำแหน่ง 2 ปี คณะกรรมการกองทุนได้รับการฝึกอบรมเพียง 6 ครั้งซึ่งค่อนข้างน้อย ดังนั้นควรมีการให้การอบรมแก่คณะกรรมการกองทุนเพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการกองทุนให้คณะกรรมการ

6. จากผลการวิจัยพบว่า ระเบียบในการจัดทำบัญชีของกองทุนมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เจ้าหน้าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องยังไม่มีความชัดเจนเรื่องกฎระเบียบและแนวทางปฏิบัติ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องตลอดจนคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ควรมีการจัดระเบียบในการจัดทำบัญชีให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อความเข้าใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

7. จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่สมาชิกกองทุนมีวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเพื่อการเกษตร เนื่องจากการทำการเกษตรต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญ บางครั้งราคาผลผลิตไม่มีความแน่นอน ดังนั้น รัฐควรมีการให้ความรู้ ให้การฝึกอบรม ในด้านการลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มมูลค่าผลผลิต ตลอดจนการตรึงราคาผลผลิตทางการเกษตร เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้สามารถชำระเงินคืนแก่กองทุนได้ หากยังไม่สามารถแก้ปัญหาด้านราคาผลผลิต การลดต้นทุนการผลิตและการเพิ่มมูลค่าผลผลิตให้แก่เกษตรกรได้ เกษตรกรก็จะไม่สามารถมีรายได้พอที่จะมาชำระเงินกู้คืนได้ เกษตรกรก็ต้องกู้ยืมเงินนอกระบบมาชำระหนี้หรือกู้เงินในระบบมาชำระหนี้กองทุนทำให้เกษตรกรเป็นหนี้ซ้ำซ้อน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะกลายเป็นแหล่งเงินกู้อีกหนึ่งแหล่งที่เพิ่มภาระหนี้สินให้แก่เกษตรกร

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป **(Recommendations for Further Study)**

1. ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาถึง สภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตลอดจนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลจากการวิจัยครั้งนี้จึงมีข้อจำกัดอยู่มาก โดยเฉพาะการอธิบายความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ทั้งหมด ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาให้ครอบคลุมในประเด็น การมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ศักยภาพของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติให้ได้รับการพัฒนาไปในแนวทางที่ดีต่อไป

2. ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาถึงความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หน่วยในการวิจัย (unit of analysis) มีหน่วยเป็นกองทุนซึ่งผู้ให้ข้อมูล คือ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังนั้นผลการวิจัยจึงแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในทัศนของคณะกรรมการกองทุนเท่านั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรศึกษาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในทัศนของสมาชิกกองทุนร่วมด้วย จึงจะช่วยให้เห็นภาพรวมของความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนได้ชัดเจนขึ้น

บรรณานุกรม
(Bibliography)

กรมการพัฒนาชุมชน. 2541. **เอกสารทบทวนทางวิชาการเล่ม 1**. กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน. (อัครา).

_____. 2545. **ความเข้มแข็งของเครือข่ายหมู่บ้าน กข.คจ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์แห่งประเทศไทย.

กองพัฒนาอาสาสมัครฯ กรมการพัฒนาชุมชน . 2544. **ความเข้มแข็งของชุมชน**. (ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา <http://www.moi.go.th/dpt05.htm> (30 มีนาคม 2545).

แก้วสรร อติโพธิ์. 2537. **บทความทางวิชาการเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน: ฤกษ์เจดอก**
สำคัญในการพัฒนาระบบประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ขนิษฐา กาญจนรังษินันท์. 2544. **การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา**. (ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา <http://www.thai.net/rdcdd/cdcorner/network.htm> (30 มีนาคม 2545).

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. 2544. **ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544**. (ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา <http://www.rajabhat.ac.th/village/b7.doc> (30 มีนาคม 2545).

จิรพรรณ มุกระ. 2537. **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด: กรณีศึกษาบ้านแม่ตำใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เฉลียว บุรีภักดี และคณะ. 2545. **ชุดวิชาการวิจัยชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์.พรีนติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.

- ชาติ รัตนาวังเจริญ. 2545. **การวิเคราะห์การให้เงินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ในธุรกิจหอพักอาศัย.**
เชียงใหม่: การค้นคว้าแบบอิสระ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณัฐชัย ชีวะศิริ. 2544. **ความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน: กรณีศึกษาบ้าน
ท่าโป่ง ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่.** เชียงใหม่: การค้นคว้าแบบ
อิสระ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. 2527. **สรุปมติและข้อเสนอแนะจากการประชุมเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชน:
นโยบายและกฉวิธี.** นครปฐม: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไทยธนาคาร. 2546. **อัตราดอกเบี้ยเงินกู้.** (ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา
http://www.bankthai.co.th/rates/main_rates_f.html (25 กันยายน 2546).
- ธวัช เบญจาทิกุล. 2529. **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวเขาในการพัฒนา กรณี
ศึกษา: หมู่บ้านชาวเขานะเค็ดการประกวดหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่างของศูนย์พัฒนาและ
สงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดเชียงใหม่ ประจำปี พ.ศ. 2527.** กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. 2533. **แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท.**
กรุงเทพมหานคร: กองแปลและวิเทศน์สัมพันธ์ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- นรินทร์ จงวุฒิวะศน์. 2527. **รายงานการประชุมเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชน: นโยบายและ
กฉวิธี.** นครปฐม: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิตา ชูโต. 2532. **การประเมินโครงการ.** กรุงเทพมหานคร: ธรรมสารการพิมพ์.
- บัณฑูร ประดิษฐ์สุวรรณ. 2544. **ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ
ประชาคมในจังหวัดนครสวรรค์.** เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่.

ประจักษ์ เข็มมุกต์ และคณะ. 2545. **โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง.** (ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา [http:// www.rajabhat.ac.th](http://www.rajabhat.ac.th). (30 มีนาคม 2545).

ปรัชญา เวสารัชช์. 2528. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปรีดา คำคำ. 2544. **ความเข้มแข็ง ของศูนย์ส่งเสริมราษฎรประจำหมู่บ้าน: กรณีศึกษา อำเภอ พญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย.** เชียงใหม่: ปัญหาพิเศษระดับปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ปาริชาติ วลัยเสถียร, พระมหาสุทิตย์ ออบอุ้น, สหัทธยา วิเศษ, จันทนา เบญจทรัพย์ และ ชลกาญจน์ ฮาชันนารี. 2542. **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ไพรัตน์ เดชะรินทร์. 2527. **นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน.** ใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (บรรณาธิการ). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.** กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภากการพิมพ์.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. 2526. **หลักการพัฒนารวมชนและการพัฒนารวมชน.** กรุงเทพมหานคร: ไทยอนุเคราะห์ไทย.

ระวี แก้วสุกใส. 2545. **ความเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุวัดคำใน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน.** เชียงใหม่: การค้นคว้าแบบอิสระ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วันทนีย์ จันทรเยี่ยม. 2543. **ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการแก้ปัญหาสุขภาพจิตของชาวม้งในจังหวัดเชียงใหม่.** เชียงใหม่: คุชฌ์นิพนธ์ปริญญาคุชฌ์บัณฑิต, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. 2531. **การพัฒนาชนบทไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วิเชียร แสงโชติ. 2540. **องค์กรรรมชนกลไกเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วิไล วีระปรีช และ จงจิตต์ หลีกภัย. 2540. **ระบบบัญชี.** พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีรวรรณ สีเขียว. 2542. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ กรณีศึกษาตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่.** เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สนธยา พลศรี. 2533. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2541. **การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ.** กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สีลาภรณ์ นาคทรรพ. 2539. **แนวคิดเกี่ยวกับเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม: ระดับกลุ่ม/ชุมชน. ใน อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อาจอ่ำ (บรรณาธิการ). การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุพรรณิ ไชยอำพร และ สนิท สมัครการ. 2538. **การวิเคราะห์ของสังคมเพื่อการพัฒนา: แนวความคิดและวิธีการ.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุภางค์ จันทวนิช. 2540. **การวิจัยเชิงคุณภาพ.** พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อคิน รพีพัฒน์. ม.ร.ว. 2527. **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.

- อนุภาพ ธีรลาภ. 2528. การวิเคราะห์เชิงสมมุติฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชาวเขา: กรณีศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อโนชา วิบุลากร. 2544. ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการมูลฝอย ภายใต้แนวคิดประชาสังคม: กรณีศึกษา ชุมชนกำแพงเมือง เทศบาลนครลำปาง จังหวัดลำปาง. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อมรา พงศาพิชญ์. 2537. ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพ. ใน อุทัย ดุลยเกษม (บรรณาธิการ). คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง. 2522. คำบรรยายลักษณะวิชาทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อำนาจ อนันต์ชัย. 2527. การพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อำพล ทิมาสาร. 2538. เทคนิคการติดตามและประเมินผลโครงการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักประเมินผล สำนักงบประมาณ.
- เอื้อมเดือน โกศลวิทย์. 2541. ความรู้และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลลำปาง. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Cohen, John M., and Uphoff, Norman T. 1980. Participation's Place in Rural Development: Seeking Clarity through Specificity. *World Development*. 8: 213-235
- Erwin, William. 1976. *Participatory Management: Concept, Theory, and Implementation*. Atlanta, Ga: Georgia State University.

Yamane, Taro. 1973. **Statistic: An Introductory Analysis**. 3rd ed., Tokyo: Herper International Edition.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม

เลขที่แบบสอบถาม [ ] [ ] [ ]

แบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้เป็นเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยเรื่อง **ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงาน ศึกษาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประเทศชาติต่อไป ข้อมูลที่ได้ในครั้งนี้จะถูกเก็บไว้เป็นความลับและผู้วิจัยจะนำเสนอ ข้อมูลในภาพรวม และใช้เพื่อประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้น ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง ในการให้ข้อมูลกับผู้วิจัยครั้งนี้จนเสร็จสิ้น

คำชี้แจง สำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามนี้ผู้วิจัยใช้รวบรวมข้อมูลของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและชุมชนเมืองในเขต อำเภอแม่แตง
2. แบบสอบถามมีทั้งหมด 2 ตอนดังนี้
  - ตอนที่ 1 รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและชุมชนเมือง
  - ตอนที่ 2 แบบสอบถามความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและชุมชนเมือง

ตอนที่ 1 สถานะทั่วไปเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและชุมชนเมือง

1. ชื่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง .....
หมู่บ้าน ..... ตำบล .....
อำเภอ..... จังหวัด.....
2. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและชุมชนเมืองของท่านได้รับการจัดตั้งขึ้นตามประกาศของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและชุมชนเมืองแห่งชาติ เมื่อ.....
3. ก่อนการก่อเกิดกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและชุมชนเมือง หมู่บ้านของท่านได้มีกองทุนใดอยู่บ้าง
( ) กองทุนสัจจะออมทรัพย์
( ) กองทุนกลุ่มออมทรัพย์สตรีแม่บ้าน
( ) กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์
( ) อื่น ๆ ระบุชื่อกองทุน.....
4. ก่อนการก่อเกิดกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและชุมชนเมือง กองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้านของท่านมีเงินใน กองทุนเหล่านั้นเป็นจำนวนเงินเท่าใด
( ) กองทุนสัจจะออมทรัพย์ .....บาท
( ) กองทุนออมทรัพย์สตรีแม่บ้าน .....บาท
( ) กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ .....บาท
( ) อื่น ๆ ระบุชื่อกองทุน.....จำนวนเงินที่มีในกองทุน ..... บาท
5. หลังจากมีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและชุมชนเมืองเกิดขึ้น ท่านได้นำเงินในกองทุนตามข้อที่ 4 มาสมทบกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและชุมชนเมืองของท่านหรือไม่
( ) ไม่นำเงินจากกองทุนอื่น ๆ มาสมทบ
( ) รวม ระบุกองทุนที่นำมาสมทบ .....
6. ท่านมีเหตุผลใดที่นำเงินในกองทุนจากข้อ 4 มาสมทบ หรือไม่สมทบ ระบุ.....

7. กองทุนของท่านได้มีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมแรกเข้าในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนหรือไม่
- ( ) ไม่มี
- ( ) มี ระบุจำนวนค่าธรรมเนียมแรกเข้า ..... บาท
8. กองทุนของท่านมีการเก็บเงินฝากค่าหุ้นจากสมาชิกหรือไม่
- ( ) ไม่มี (ข้ามไปตอบข้อที่ 11)
- ( ) มี หุ้นละ ..... บาท
9. กองทุนของท่านมีการเก็บเงินสะสมรายเดือนหรือไม่
- ( ) ไม่มี
- ( ) มี
10. กองทุนของท่านมีการจำกัดจำนวนการถือหุ้นของสมาชิกอย่างไร
- ( ) อย่างน้อยคนละ ..... หุ้น ถือได้ไม่เกินคนละ ..... หุ้น
- ( ) ไม่จำกัดจำนวนหุ้น
- ( ) อื่น ๆ ระบุ .....
11. ในการจัดตั้งกองทุนครั้งแรกมีสมาชิกลงทุนทั้งหมด .....หุ้น เป็นเงิน ..... บาท
12. สภาพทางการเงินของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและชุมชนเมืองของท่านในปัจจุบัน
- 12.1 เงินจัดสรร หนึ่งล้านบาท
- 12.1.1 เงินจัดสรรคงเหลือ ..... บาท
- 12.1.2 เงินกู้จากเงินจัดสรร ..... บาท
- 12.1.3 เงินกู้จากดอกเบี้ยที่ได้จากเงินจัดสรร ..... บาท
- 12.1.4 เงินได้จากดอกเบี้ยเงินจัดสรรคงเหลือ ..... บาท
- 12.1.5 เงินได้จากดอกเบี้ยเงินกู้ ..... บาท
- 12.2. เงินสมทบ (ถ้ามี)
- 12.2.1 เงินทุนสมทบ ..... บาท
- 12.2.2 เงินสมทบที่ให้กู้ ..... บาท

13. กองทุนของท่านได้มีลักษณะการให้สมาชิกกู้ยืมเงินจากกองทุน เป็นแบบใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ( ) ราย 1 เดือน
  - ( ) ราย 3 เดือน
  - ( ) ราย 6 เดือน
  - ( ) ราย 9 เดือน
  - ( ) ราย 1 ปี
  - ( ) กู้ยืมในกรณีฉุกเฉิน
14. ในการจัดทำระเบียบของกองทุนสมาชิกได้ตกลงกันในการคิดดอกเบี้ยของเงินกู้กองทุนเป็นจำนวน ..... บาทต่อปี
15. ท่านได้มีการคิดอัตราดอกเบี้ยในการให้สมาชิกกู้ยืมเงินกองทุน ตามระเบียบของท่านในแต่ละลักษณะอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ( ) ราย 1 เดือน อัตราดอกเบี้ย ร้อยละ ..... บาท
  - ( ) ราย 3 เดือน อัตราดอกเบี้ย ร้อยละ ..... บาท
  - ( ) ราย 6 เดือน อัตราดอกเบี้ย ร้อยละ ..... บาท
  - ( ) ราย 9 เดือน อัตราดอกเบี้ย ร้อยละ ..... บาท
  - ( ) ราย 1 ปี อัตราดอกเบี้ย ร้อยละ ..... บาท
  - ( ) กู้ยืมในกรณีฉุกเฉิน อัตราดอกเบี้ย ร้อยละ ..... บาท
16. ท่านได้อนุมัติเงินกู้ให้แก่สมาชิกในแต่ละลักษณะไปแล้วทั้งหมดกี่รายและเป็นจำนวนเงินเท่าใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ( ) ราย 1 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท
  - ( ) ราย 3 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท
  - ( ) ราย 6 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท
  - ( ) ราย 9 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท
  - ( ) ราย 1 ปี จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท
  - ( ) กู้ยืมในกรณีฉุกเฉิน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

17. ในการกู้ยืมเงินกองทุนได้มีสมาชิกกู้ยืมเงินกองทุนซ้ำซ้อนในแต่ละลักษณะหรือไม่

( ) ไม่มี

( ) มี ระบุรายละเอียด.....

18. กองทุนของท่านได้มีการจำกัดวงเงินในการกู้ยืมของสมาชิกหรือไม่

( ) ไม่มี

( ) มี ระบุวงเงินกู้ ..... บาทต่อราย

19. สมาชิกส่วนใหญ่พึงพอใจกับวงเงินกู้หรือไม่

( ) พึงพอใจ

( ) ไม่พึงพอใจ ระบุเหตุผล .....

20. สมาชิกกองทุนมีวัตถุประสงค์ในการกู้เงินไปทำอะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

( ) การเกษตร

___ ราย 1 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 3 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 6 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 9 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 1 ปี จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

( ) ค้าขาย

___ ราย 1 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 3 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 6 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 9 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 1 ปี จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

( ) ลงทุนด้านการบริการ

___ ราย 1 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 3 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 6 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 9 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 1 ปี จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

( ) ใช้หนี้เดิม

___ ราย 1 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 3 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 6 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 9 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 1 ปี จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

( ) เก็บรักษาไว้เมื่อขามจำเป็น

___ ราย 1 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 3 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 6 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 9 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 1 ปี จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

( ) อื่นๆ ระบุ.....

___ ราย 1 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 3 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 6 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 9 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 1 ปี จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

21. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและชุมชนเมืองของท่านมีสมาชิกค้างชำระเงินกู้ ในแต่ละลักษณะหรือไม่

( ) ไม่มี (ข้ามไปตอบข้อ 23)

( ) มี

22. สมาชิกกองทุนของท่านค้างชำระเงินกู้ ในแต่ละลักษณะอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

___ ราย 1 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 3 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 6 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 9 เดือน จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

___ ราย 1 ปี จำนวน ..... ราย เป็นเงิน ..... บาท

23. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของท่านมีกรรมการทั้งหมด ..... คน จำแนกเป็น
- 21.1 เพศชายจำนวน ..... คน
- 21.2 เพศหญิงจำนวน ..... คน
24. ปัจจุบันกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองท่านมีสมาชิกรวมทั้งหมด ..... ราย จำแนกเป็น
- 22.1 รายบุคคลจำนวน ..... ราย
- 22.2 กลุ่มองค์กรจำนวน ..... ราย
25. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองท่านมีการประชุมปรึกษาหารือการดำเนินงานของกองทุนโดยเฉลี่ย ..... ครั้งต่อปี
26. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองท่านมีการประชุมสมาชิกโดยเฉลี่ย ..... ครั้งต่อปี
27. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของท่านมีการจัดทำบัญชีเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่
- ( ) ไม่มี
- ( ) มี
28. ในการจัดทำบัญชีมีการแต่งตั้งบุคคลรับผิดชอบในการจัดทำบัญชีโดยตรงหรือไม่
- ( ) ไม่มี
- ( ) มี ระบุผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี .....
29. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและชุมชนเมืองมีการนำเสนอรายละเอียดบัญชีเงินกองทุนแก่สมาชิกหรือไม่
- ( ) ไม่มี
- ( ) มี ระบุจำนวน ..... ครั้งต่อปี

30. นับตั้งแต่จัดตั้งกองทุน กองทุนได้ปล่อยเงินให้สมาชิกกู้ไปแล้วทั้งหมดจำนวน.....ราย
รวมเป็นวงเงินทั้งหมด ..... บาท
31. โดยรวมแล้วสมาชิกกองทุนส่วนใหญ่กู้เงินไปทำอะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ( ) การเกษตร
  - ( ) ค้าขาย
  - ( ) ลงทุนด้านการบริการ
  - ( ) ใช้นี้เดิม
  - ( ) เก็บรักษาไว้เมื่อยามจำเป็น
  - ( ) อื่น ๆ ระบุ.....
32. เท่าที่ผ่านมาสมาชิกได้กู้เงินไปใช้จ่ายหรือลงทุนตามวัตถุประสงค์ที่ระบุในคำขอกู้เงินหรือไม่
- ( ) นำไปใช้ตรงตามวัตถุประสงค์ทุกราย
  - ( ) ส่วนใหญ่ใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์
  - ( ) มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น
  - ( ) ไม่ได้นำไปใช้ตามวัตถุประสงค์
  - ( ) ไม่ทราบไม่ได้ติดตาม

ตอนที่ 2 แบบวัดความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและชุมชนเมือง
คำชี้แจง ให้ท่านพิจารณาว่าคำถามต่อไปนี้สอดคล้องต่อสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับการดำเนินงาน
 ของกองทุนของท่านมากน้อยเพียงใด

หัวข้อ	ระดับ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ผู้นำทางความคิดหรือผู้นำทางชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนของท่านมากน้อยเพียงใด					
2. ผู้นำทางความคิดหรือผู้นำทางชุมชนมีส่วนในการคัดเลือกกรรมการบริหารกองทุนมากน้อยเพียงใด					
3. ผู้นำทางความคิดหรือผู้นำทางชุมชนเข้าร่วมการประชุมของกองทุนบ่อยครั้งแค่ไหน					
4. มีการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์ของกองทุนร่วมกันในชุมชนของท่านมากน้อยแค่ไหน					
5. ระเบียบกฎเกณฑ์ที่คณะกรรมการกองทุนออกได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกกองทุนของท่านมากน้อยแค่ไหน					
6. การอนุมัติเงินกู้เป็นไปตามระเบียบกฎเกณฑ์ของกองทุนของท่านมากน้อยแค่ไหน					

หัวข้อ	ระดับ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
7. การจัดทำบัญชีของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นไปด้วยความถูกต้อง					
8. คณะกรรมการกองทุนของท่านมีจรรยาบรรณผลการดำเนินงานตามข้อบังคับกองทุนบ่อยครั้งแค่ไหน					
9. กองทุนของท่านมีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจนมากน้อยแค่ไหน					
10. กองทุนของท่านมีความชัดเจนในการแบ่งงานของคณะกรรมการกองทุนมากน้อยแค่ไหน					
11. กองทุนของท่านมีหลักฐานในการรับจ่ายเงินที่สามารถตรวจสอบได้มากน้อยแค่ไหน					
12. คณะกรรมการกองทุนของท่านได้ทำการตรวจสอบกำกับและดูแลผลประโยชน์ของกองทุนร่วมกันมากน้อยแค่ไหน					
13. ในการทำงานของคณะกรรมการได้ทำตามหน้าที่ของตนทุกคนหรือไม่					
14. ทุกครั้งที่มีปัญหาเกิดขึ้นจะมีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนมากน้อยแค่ไหน					

หัวข้อ	ระดับ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
15. ในการประชุมกองทุนทุกครั้งมี คณะกรรมการกองทุนเข้าร่วมประชุม ครบทุกคน บ่อยครั้งแค่ไหน					
16. กองทุนของท่านมีการเชื่อมโยงเครือข่าย ระหว่างกองทุนมากน้อยแค่ไหน					
17. กองทุนของท่านมีการพัฒนาศักยภาพของ คณะกรรมการและผู้นำกองทุนอย่าง ต่อเนื่องมากน้อยแค่ไหน					
18. สมาชิกกองทุนมีการเชื่อมโยงเครือข่าย เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกมากน้อย แค่ไหน					
19. กองทุนของท่านมีการศึกษาดูงานและ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกองทุน บ่อยครั้งแค่ไหน					
20. กองทุนของท่านมีการพัฒนาความรู้และ ประสบการณ์ในการบริหารจัดการของ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมืองมากน้อยแค่ไหน					
21. คณะกรรมการกองทุนมีการเรียนรู้และ แลกเปลี่ยนประสบการณ์กันระหว่าง กองทุนมากน้อยแค่ไหน					

หัวข้อ	ระดับ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
22. กลุ่มต่างภายในหมู่บ้านมีการเชื่อมโยงกันมากขึ้น					
23. เมื่อกองทุนเกิดขึ้นมีการสร้างเครือข่ายและมีการค้าขายระหว่างหมู่บ้านมากขึ้น					
24. เมื่อกองทุนเกิดขึ้นและได้ดำเนินงานไปชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้ว เกิดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพของสมาชิกกองทุนมากขึ้นน้อยแค่ไหน					
25. สมาชิกนำเงินที่ได้รับอนุมัติจากกองทุนไปใช้ในการพัฒนาอาชีพมากขึ้นน้อยแค่ไหน					
26. เมื่อกองทุนเกิดขึ้นสมาชิกมีงานทำ มีการสร้างงานขึ้นในชุมชนมากขึ้นน้อยแค่ไหน					
27. สมาชิกกองทุนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการนำเงินที่ได้รับอนุมัติไปใช้ในการลงทุนมากขึ้นน้อยแค่ไหน					
28. สมาชิกกองทุนมีระเบียบวินัยในการชำระเงินกู้มากขึ้นน้อยแค่ไหน					
29. เมื่อเกิดกองทุนขึ้นสมาชิกในชุมชนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น					

หัวข้อ	ระดับ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
30.เมื่อกองทุนได้ดำเนินงานไปแล้วพบว่าเศรษฐกิจภายในหมู่บ้านดีขึ้น					
31.กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันของสมาชิกในหมู่บ้านมากขึ้น					
32.ผลผลิตทางการเกษตรมีปริมาณเพิ่มขึ้นเนื่องจากการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง					

ข้อคิดเห็นอื่น ๆ (ถ้ามี) .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

*****

ภาคผนวก ข

ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วย

การจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

พ.ศ. 2544

**ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้ง
และบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ**

พ.ศ. 2544

โดยที่รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดการระบบและการบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของประชาชน ในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

เพื่อให้การดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วนดังกล่าวเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภา อาศัยอำนาจตามความในข้อ 10 (8) แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จึงออกระเบียบไว้ ดังนี้

หมวด 1

ข้อความทั่วไป

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในระเบียบนี้

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดให้เป็นหมู่บ้านตามระเบียบนี้

“หมู่บ้าน” หมายความว่า หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่

“ชุมชนเมือง” หมายความว่า ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา เทศบาลในเขตปกครองท้องที่พิเศษและชุมชนอื่น ทั้งนี้ การจะกำหนดว่าชุมชนใดเป็นชุมชนเมือง ให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ

“คณะกรรมการสนับสนุน” หมายความว่า คณะกรรมการสนับสนุนการ ดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

“คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด” หมายความว่า คณะกรรมการ สนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัดหรือกรุงเทพมหานคร

“คณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ” หมายความว่า คณะกรรมการ สนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอหรือเขต

“คณะกรรมการกองทุน” หมายความว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหรือ คณะกรรมการกองทุนชุมชนเมืองต่าง ๆ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมืองแห่งชาติกำหนด

“กรรมการกองทุน” หมายความว่า กรรมการในคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหรือ กรรมการในคณะกรรมการกองทุนชุมชนเมือง

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ

“ธนาคาร” หมายความว่า ธนาคารที่คณะกรรมการกำหนดให้บริหารจัดการกองทุน

“ครัวเรือน” หมายความว่า ครอบครัวตามทะเบียนบ้าน อันประกอบด้วย บิดา มารดา สามี ภรรยา บุตร ญาติพี่น้อง เป็นต้น อยู่รวมกัน

“หัวหน้าครัวเรือน” หมายความว่า ผู้มีชื่อเป็นเจ้าบ้านตามทะเบียนบ้าน

“ผู้แทนครัวเรือน” หมายความว่า หัวหน้าครัวเรือนหรือบุคคลในครัวเรือนซึ่งหัวหน้า ครัวเรือนมอบหมายเป็นหนังสือให้เป็นผู้แทนครัวเรือน

“หุ้น” หมายความว่า การออมทรัพย์รูปแบบหนึ่ง โดยมูลค่าของหุ้นให้เป็นที่ กองทุนกำหนด

“เงินฝากสัจจะ” หมายความว่า เงินที่สมาชิกตกลงที่จะฝากหรือออมไว้กับกองทุน ตามแต่จะตกลงกัน โดยให้ถือว่าเงินออมเป็นเงินสะสมและจะถอนหรือปีคบัญชีได้ก็ต่อเมื่อพ้น สภาพการเป็นสมาชิกตามระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนด

“เงินรับฝาก” หมายความว่า เงินรับฝากประเภทต่าง ๆ นอกเหนือจากเงินออมตามที่ กองทุนกำหนด

“สมาชิก” หมายความว่า สมาชิกของกองทุน

“ที่ประชุมสมาชิก” หมายความว่า ที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปีหรือที่ประชุมใหญ่
วิสามัญ

ข้อ 4 ให้ประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติรักษาการตาม
ระเบียบนี้

หมวด 2

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ 5 ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ คือ

- (1) เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
- (2) ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่า และ
ภูมิปัญญาของตนเอง
- (3) เกื้อกูลผลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
- (4) เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และ
ประชาสังคม
- (5) กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

ข้อ 6 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการดังนี้

- (1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุน
เพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินหรือ
จำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือ
ชุมชน
- (2) ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการ
จัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง
- (3) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้าน
การเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพและ
ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- (4) กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้าง
ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต
- (5) เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของ
ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

ข้อ 7 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้

- (1) เงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้
- (2) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้
- (3) เงินกู้ยืม
- (4) ดอกผลหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากกองทุน
- (5) เงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่กองทุนได้รับ โดยไม่มีเงื่อนไขผูกพันหรือภาระ

ติดพันอื่นใด

ข้อ 8 ให้คณะกรรมการเปิดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ “กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” กับธนาคาร เพื่อสำรองจ่ายและเตรียมจัดสรรให้แก่กองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง ให้ธนาคารโอนเงินจากบัญชี “กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” เข้าบัญชี “กองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนชุมชนเมือง” ตามคำสั่งจ่ายของคณะกรรมการ

ข้อ 9 ให้คณะกรรมการจัดสรรเงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติไปยังบัญชีกองทุนหมู่บ้าน และบัญชีกองทุนชุมชนเมืองตามหมวด 9 แห่งระเบียบนี้ บัญชีละหนึ่งล้านบาท ภายในระยะเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งเป็นหนังสือจากคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด ในกรณีที่คณะกรรมการไม่สามารถจัดสรรเงินให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่กำหนดตามวรรคหนึ่ง ให้ขยายระยะเวลาต่อได้อีกไม่เกินสิบห้าวัน

ข้อ 10 ในการอนุมัติให้คณะกรรมการกองทุนเริ่มเข้าบริหารจัดการและเบิกจ่ายเงินจากบัญชีกองทุนหมู่บ้านหรือบัญชีกองทุนชุมชนเมือง ให้คณะกรรมการพิจารณาในหลักการ ดังนี้

(1) ความพร้อม ความสนใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน หรือชุมชนเมือง รวมทั้งการแสดงออกอย่างชัดเจนซึ่งความพร้อมในการเข้าร่วมบริหารจัดการกองทุน และการควบคุมดูแลตนเองในการใช้ประโยชน์จากกองทุนของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(2) ความพร้อมของคณะกรรมการกองทุนที่เป็นความพร้อมของบุคคล ด้านความรู้และประสบการณ์ในการบริหารจัดการกองทุนสังคมของหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน กองทุนอาชีพ และกองทุนสวัสดิการ และความพร้อมในการเข้าบริหารจัดการกองทุน

(3) การบริหารจัดการกองทุนที่สอดคล้องและเกื้อกูลกันในส่วนเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และกองทุนทางสังคมหรือกองทุนที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้น

(4) การมีระบบการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของ คณะกรรมการกองทุน โดยสมาชิกและมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพการดำเนินกิจกรรมของกองทุนทั้งใน ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพึ่งพาตนเอง เพื่อความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพสูงสุด

ภายใต้บังคับแห่งข้อ 11 และบทบัญญัติในหมวด 8 แห่งระเบียบนี้ เมื่อคณะกรรมการ ได้อนุมัติให้คณะกรรมการกองทุนเริ่มเข้ามาบริหารจัดการ และเบิกจ่ายเงินจากบัญชีกองทุนหมู่บ้าน หรือบัญชีกองทุนชุมชนเมืองแล้ว คณะกรรมการย่อมหมดอำนาจในการบริหารจัดการเงินกองทุน และจะเข้าแทรกแซงการบริหารจัดการเงินกองทุนของคณะกรรมการกองทุนมิได้

ข้อ 11 คณะกรรมการมีอำนาจระงับการจ่ายเงินจากบัญชีกองทุนหรือให้กองทุนชดใช้ หรือให้ส่งคืนเงินในกรณีที่กองทุนเบิกจ่ายไปแล้ว อันเนื่องจากมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า คณะกรรมการไม่ปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อบังคับที่คณะกรรมการกำหนด หรือกระทำการอันอาจ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อกองทุน

หมวด 3

คณะอนุกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ข้อ 12 ให้มีคณะอนุกรรมการสนับสนุน ประกอบด้วย ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็น ประธาน เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นรองประธานคนที่ หนึ่ง เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนเป็นรองประธานคนที่สอง ผู้อำนวยการสำนัก งบประมาณ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวง อุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ปลัดกระทรวงสาธารณสุข อธิบดีกรมการปกครอง อธิบดีกรมส่งเสริมการ เกษตร อธิบดีกรมบัญชีกลาง อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน ผู้อำนวยการ ธนาคารออมสิน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กร ประชาชนจำนวนห้าคน และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นจำนวนห้าคน ซึ่งแต่งตั้งโดยประธานกรรมการเป็น อนุกรรมการ ผู้แทนจากสำนักนายกรัฐมนตรีที่ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็น อนุกรรมการและเลขานุการ และผู้แทนจากสำนักงานเป็นอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ข้อ 13 คณะอนุกรรมการสนับสนุนมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(1) กำหนดแผนปฏิรูปการบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนของส่วน ราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เป็นไปตามแนวทางให้หมู่บ้านและ ชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา

(2) สนับสนุนและพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของ คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด ในการทำหน้าที่ให้การสนับสนุนด้านวิชาการและการ จัดการแก่งกองทุนอย่างมีประสิทธิภาพ

(3) บูรณาการแผนงาน โครงการ กิจกรรม และงบประมาณ เพื่อสนับสนุน การดำเนินการของกองทุน

(4) ปรับปรุง แก้ไขระเบียบ ข้อบังคับกองทุนตามแผนงานโครงการของรัฐ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกับกองทุน เพื่อเอื้ออำนวยให้กลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน สามารถรวม กองทุนอื่นกับกองทุนได้ตามวัตถุประสงค์

(5) แต่งตั้งคณะทำงาน เพื่อช่วยดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของ คณะอนุกรรมการสนับสนุน

(6) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

หมวด 4

คณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด

ข้อ 14 ให้มีคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการ จังหวัดเป็นประธาน ปลัดจังหวัดเป็นรองประธาน ผู้แทนคณะกรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งจาก ประธานกรรมการ และผู้แทนหน่วยงานระดับจังหวัด ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวง พาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ธนาคาร ออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาธารณสุขจังหวัด เร่งรัดพัฒนา ชนบทจังหวัด ประชาสัมพันธ์จังหวัด หัวหน้าสำนักงานจังหวัด ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรประชาชน จำนวนห้าคนและผู้ทรงคุณวุฒิอื่นจำนวนห้าคน ซึ่งแต่งตั้งโดยประธานกรรมการเป็นอนุกรรมการ และพัฒนาการจังหวัดเป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด อาจตั้งศูนย์ประสานงานคณะอนุกรรมการ สนับสนุนระดับจังหวัด เพื่อทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะอนุกรรมการ

สำหรับกรุงเทพมหานคร ให้คณะอนุกรรมการดังกล่าวตามวรรคแรก ประกอบด้วย ปลัดกรุงเทพมหานครเป็นประธาน ผู้แทนการเคหะแห่งชาติ ผู้แทนคณะกรรมการซึ่งได้รับการ แต่งตั้งจากประธานกรรมการ ผู้แทนหน่วยงานระดับจังหวัดของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการ สังคม กรมประชาสัมพันธ์ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรประชาชนจำนวนห้าคนและผู้ทรงคุณวุฒิอื่นจำนวนห้าคน เป็น
อนุกรรมการ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาชุมชน เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

ข้อ 15 ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(1) รับขึ้นทะเบียนกองทุนตามระเบียบและวิธีการปฏิบัติที่คณะกรรมการ
กำหนด

(2) ให้ความเห็นผลการประเมินความพร้อมของกองทุน ซึ่งผ่านการประเมิน
ของคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอร่วมกับชุมชนตามระเบียบหรือวิธีปฏิบัติที่
คณะกรรมการกำหนด

(3) สนับสนุนให้เกิดการเตรียมความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง

(4) ติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของกองทุนในจังหวัด ให้เป็นไปตาม
ระเบียบหรือวิธีปฏิบัติที่คณะกรรมการกำหนด เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและบรรลุตามเป้าหมายและ
วัตถุประสงค์

(5) ประสานความร่วมมือเพื่อสนับสนุนด้านวิชาการและการจัดการให้
สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกองทุนในจังหวัด

(6) จัดทำระบบข้อมูลเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนต่าง ๆ ใน
จังหวัดเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนและส่วนที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทราบ

(7) รายงานผลการดำเนินงานของกองทุนในจังหวัดให้คณะกรรมการทราบ
ตามระเบียบหรือวิธีปฏิบัติที่คณะกรรมการกำหนด

(8) แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของ
คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด

(9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการสนับสนุนมอบหมาย

ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการสนับสนุนระดับ
อำเภอ ประกอบด้วย นายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขต เป็นประธานแล้วแต่กรณี ปลัดเทศบาล หรือ
ปลัดเมืองพัทยา แล้วแต่กรณี ปลัดอำเภอฝ่ายปกครองและพัฒนา หรือผู้ช่วยผู้อำนวยการเขต แล้วแต่
กรณี ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรประชาชนและอื่น ๆ จำนวนไม่น้อยกว่าเจ็ดคน แต่ไม่เกินเก้าคน เป็น
อนุกรรมการ และพัฒนาการอำเภอหรือหัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนเขต แล้วแต่กรณี เป็นอนุกรรมการ
และเลขานุการ

คณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอมีหน้าที่ประเมินความพร้อม สนับสนุนการ
เตรียมความพร้อม สร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้านและชุมชนเมือง สนับสนุนและติดตามการดำเนิน
กิจกรรมของกองทุน และปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดมอบหมาย

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกลไกของท้องถิ่นในการดำเนินการพัฒนา การเรียนรู้ร่วมกันในการบริหารการจัดการกองทุนด้วยความสมัครใจ ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด แต่งตั้งคณะทำงานเครือข่ายชุมชนระดับอำเภอ ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรประชาชน เครือข่ายชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำธรรมชาติในท้องถิ่น ที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์ด้านการพัฒนากองทุนหรือพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ในจำนวนตามความเหมาะสมของพื้นที่ โดยให้มีบทบาทในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ

หมวด 5

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ข้อ 16 ให้กองทุนแต่ละกองทุนมีคณะกรรมการกองทุนจำนวนสิบห้าคนประกอบด้วยกรรมการซึ่งมาจากการคัดเลือกกันเองโดยสมาชิกซึ่งกรรมการดังกล่าวเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และมีความรับผิดชอบ ที่จะบริหารจัดการกองทุน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง และต้องมีคุณสมบัติตามข้อ 17 หลักเกณฑ์และวิธีการในการคัดเลือกกรรมการกองทุนนั้น ให้คณะกรรมการกองทุนออกข้อบังคับกองทุนตามมติของที่ประชุมสมาชิก

ข้อ 17 กรรมการกองทุนต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้

- (1) เป็นผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสองปี ก่อนวันที่ได้รับคัดเลือกเป็นคณะกรรมการกองทุน
- (2) เป็นผู้บรรลุนิติภาวะโดยมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์
- (3) ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบ เสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ไม่ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดและไม่มีประวัติเสียทางการเงินตลอดจนซื่อมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
- (4) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (5) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท
- (6) ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ยกเว้นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์และความผิดฐานบุกรุก

(7) ไม่เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หน่วยงานรัฐวิสาหกิจเพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือสร้างความเดือดร้อนอย่างร้ายแรงแก่ทางราชการ องค์กร หรือหน่วยงานที่สังกัด

(8) ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งที่เสียสิทธิ์ตามมาตรา 68 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

(9) ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนตามข้อ 20 (3) และ (4)

ข้อ 18 คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(1) บริหารจัดการกองทุน รวมทั้งตรวจสอบ กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุนเพื่อสอดคล้องและเกื้อกูลกับกองทุนอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน

(2) ออกระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์หรือวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุนที่ไม่ขัดแย้งกับระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด และต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก

(3) รับสมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิก ทั้งที่เป็นกลุ่ม องค์กรชุมชนหรือปัจเจกบุคคลในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(4) ดำรงและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ อุตสาหกรรม ครุภัณฑ์ และวิสาหกิจชุมชนในเขตท้องที่หมู่บ้านหรือชุมชนเมืองนั้น ตลอดจนสำรวจและจัดทำข้อมูลดังกล่าวของกองทุนอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(5) พิจารณาการให้กู้เงินตามระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

(6) ทำนิติกรรมสัญญา หรือดำเนินการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับภาระผูกพันของกองทุน

(7) จัดทำหรือเรียกประชุมสมาชิกตามที่กำหนดหรือได้ตกลงกัน หรือตามที่สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของสมาชิกทั้งหมดลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอ และจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้รับคำร้อง

(8) จัดทำบัญชีและส่งมอบเงินที่ได้รับจัดสรร ดอกเบี้ย ผลตอบแทน หรือรายได้ที่เกิดขึ้นจากเงินที่ได้รับการจัดสรรจากคณะกรรมการคืนให้แก่กองทุนให้ครบเต็มตามจำนวนที่ได้รับอนุมัติให้เบิกจ่าย ในกรณีที่คณะกรรมการมีหนังสือหรือออกคำสั่งเป็นที่สุด เนื่องจากคณะกรรมการกองทุนไม่ปฏิบัติตามหรือบริหารจัดการกองทุนให้เป็นไปตามระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนด

(9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการกำหนดหรือมอบหมาย

ข้อ 19 กรรมการกองทุนมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสองปี

ในกรณีที่กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ให้คณะกรรมการกองทุนประกอบด้วย กรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ และให้คณะกรรมการกองทุนจัดให้มีการคัดเลือกบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งแทนกรรมการกองทุนซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อ 16 ภายในระยะเวลาสามสิบวัน

กรรมการกองทุนซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระอาจได้รับคัดเลือกอีกได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันมิได้

ข้อ 20 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระแล้ว กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) คณะกรรมการกองทุนมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงเกินกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่
- (4) ที่ประชุมสมาชิกมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงเกินกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด
- (5) มีลักษณะต้องห้ามตามข้อ 17 (4) (5) (6) และ (7)
- (6) คณะกรรมการให้ออก เนื่องจากมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าขาดคุณสมบัติและมีลักษณะต้องห้ามตามข้อ 17

ในกรณีที่กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ คณะกรรมการกองทุนอาจแต่งตั้งบุคคลจากสมาชิกเข้าดำรงตำแหน่งกรรมการกองทุนแทนก็ได้ และให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

ให้นำบทบัญญัติในข้อ 19 วรรคสาม มาใช้บังคับกรรมการกองทุนซึ่งพ้นจากตำแหน่งตาม (2) และ (3)

ข้อ 21 ให้คณะกรรมการกองทุนเลือกกรรมการด้วยกันเป็นประธานกรรมการกองทุน รองประธานกรรมการกองทุน เภรัณุกองทุน และเลขานุการกองทุน

ข้อ 22 การประชุมคณะกรรมการกองทุนต้องมีกรรมการมาประชุมเกินกึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ในขณะนั้น จึงจะเป็นองค์ประชุม

ถ้าประธานกรรมการกองทุนไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการกองทุนทำหน้าที่ประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการกองทุนและรอง

ประธานกรรมการกองทุนไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการอื่นที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

กรรมการกองทุนผู้ใดมีส่วนได้ส่วนเสียเป็นส่วนตัวในเรื่องใด ห้ามมิให้เข้าประชุมในเรื่องนั้น

หมวด 6

กองทุนและสมาชิกกองทุน

ข้อ 23 กองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง อาจประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน
ดังนี้

- (1) เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ
- (2) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้โดยปราศจากภาระผูกพัน
- (3) เงินกู้ยืม
- (4) ดอกผลหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกองทุน
- (5) เงินฝากตั้งจะและเงินรับฝาก
- (6) เงินค่าหุ้น
- (7) เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก
- (8) เงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด

ข้อ 24 สมาชิกกองทุน ประกอบด้วยบุคคลธรรมดาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้นและมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อบังคับของกองทุน

การรับสมัครสมาชิกและการขาดจากสมาชิกภาพของสมาชิก ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการที่กองทุนกำหนด ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความต้องการและการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองเป็นหลัก

ข้อ 25 คณะกรรมการกองทุนสามารถกำหนดระเบียบที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุน ให้สมาชิกถือหุ้นของกองทุนหรือมีเงินฝากตั้งจะไว้ที่กองทุน

ในการชำระค่าหุ้น สมาชิกอาจชำระเป็นเงิน ทรัพย์สินหรือแรงงานตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

ข้อ 26 ให้มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปี ผู้ถือหุ้นอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งภายในกำหนดระยะเวลาสิบห้าวัน นับจากวันที่กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งตามวาระ เพื่อพิจารณาผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนและรับรองคณะกรรมการกองทุนที่ได้รับเลือกใหม่

วิธีการในการเรียกประชุมให้เป็นไปตามที่กองทุนกำหนด โดยคำนึงถึงจารีตประเพณีของแต่ละหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

ข้อ 27 นอกจากการประชุมใหญ่สามัญประจำปีแล้ว คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกประชุมวิสามัญเมื่อใดก็ได้ เมื่อมีเหตุที่ต้องขอมติหรือขอความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกตามระเบียบนี้หรือเมื่อคณะกรรมการกองทุนจะเห็นสมควร

นอกจากกรณีตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมใหญ่วิสามัญภายในระยะเวลาสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้รับการร้องขอเป็นหนังสือจากสมาชิกซึ่งเข้าชื่อกันมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

ข้อ 28 ในการประชุมสมาชิกต้องมีสมาชิมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

สมาชิกจะมอบอำนาจเป็นหนังสือให้บุคคลอื่นมาประชุมแทนตนก็ได้ แต่ผู้รับมอบอำนาจนั้นจะรับมอบอำนาจจากสมาชิกเกินกว่าหนึ่งรายมิได้

การประชุมคราวใดมีสมาชิมาประชุมไม่ครบองค์ประชุมให้นัดประชุมอีกครั้งหนึ่งภายในสิบห้าวันนับแต่วันนัดประชุมครั้งแรก ในการประชุมครั้งหลังถ้ามิใช่เป็นการประชุมใหญ่สามัญประจำปี เมื่อมีสมาชิมาประชุมไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดก็ให้ถือเป็นองค์ประชุม

ข้อ 29 สมาชิกคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการออกเสียงลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก

หมวด 7

การกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ข้อ 30 สมาชิกตามข้อ 18 (3) ที่ประสงค์จะขอกู้เงินจากกองทุนต้องจัดทำคำขอกู้โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน โดยให้ยื่นคำขอกู้ดังกล่าวต่อคณะกรรมการกองทุนให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาเงินกู้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

ข้อ 31 คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกินจำนวนสองหมื่นบาท

ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกินจำนวนห้าหมื่นบาท การอนุมัติเงินกู้ฉุกเฉิน ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมและจำเป็น

ข้อ 32 ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติอนุมัติเงินกู้ตามคำขอทั้งหมดหรือบางส่วน ให้บันทึกความเห็นในแบบการขอกู้ยืมเงิน พร้อมทั้งส่งสำเนาแบบคำขอกู้ยืมเงิน ตลอดจนเงื่อนไขและรายละเอียดในการอนุมัติเงินกู้ แจ้งให้ผู้กู้และธนาคารทราบโดยเร็ว

ให้คณะกรรมการกองทุนแต่งตั้งผู้แทนกรรมการกองทุนอย่างน้อยสองคนเป็นผู้แทนคณะกรรมการกองทุนในการทำสัญญากู้ยืมเงินกับผู้กู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้

ให้ผู้กู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ เปิดบัญชีออมทรัพย์กับธนาคาร และแจ้งหมายเลขบัญชีออมทรัพย์ให้คณะกรรมการกองทุนรับทราบโดยเร็ว

การโอนเงินเข้าบัญชีผู้กู้ตามวรรคสอง ธนาคารจะเป็นผู้ทำหน้าที่โอนเงินเข้าในบัญชีผู้กู้ที่ผ่านการพิจารณาอนุมัติจากคณะกรรมการกองทุน ตามคำสั่งและเงื่อนไขของคณะกรรมการกองทุน

ข้อ 33 คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเงินกู้ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

ข้อ 34 ให้คณะกรรมการกองทุนกำหนดอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนเงินฝากและเงินกู้เป็นอัตราที่แน่นอนตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก โดยคำนึงถึงจารีตประเพณีและสภาพเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นหลัก และปิดประกาศอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนดังกล่าวอย่างเปิดเผย

ข้อ 35 การกำหนดระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย การชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนให้ผู้กู้ชำระให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี นับแต่วันที่ทำสัญญา

การชำระคืนเงินกู้หรือเงินลงทุนทุกประเภท ผู้กู้หรือผู้ที่นำเงินไปลงทุนจะต้องนำเงินไปส่งคืน ณ ธนาคาร และนำหลักฐานการส่งชำระคืนเงินกู้หรือเงินลงทุนไปมอบให้คณะกรรมการกองทุนเพื่อเป็นหลักฐานในจัดทำบัญชีหรือดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง

ข้อ 36 ในกรณีที่ผู้กู้ทำผิดสัญญาไม่ชำระคืนต้นเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญากู้ยืมเงิน ให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับตามจำนวนที่ระเบียบหรือข้อบังคับที่

กองทุนกำหนดไว้อย่างแน่นอนสำหรับจำนวนที่ขาดหรือค้างชำระ เว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้

คณะกรรมการกองทุนอาจพิจารณายกเลิกหรือปรับลดเบี้ยปรับให้แก่ผู้กู้รายหนึ่งราย ใดก็ได้เมื่อมีเหตุผลอันสมควร และด้วยความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกด้วยเสียงเกินกึ่งหนึ่ง หรือดำเนินการอื่น ๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด

ข้อ 37 ในกรณีที่ผู้กู้มิได้เริ่มดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการขอกู้ยืมเงินหรือเมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้กู้นำเงินไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์โดยปราศจากเหตุอันสมควร ให้คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจยกเลิกสัญญาและเรียกคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนที่ค้างชำระคืนเต็มจำนวนได้โดยทันที

ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อลงมติให้ผู้ซึ่งนำเงินกู้ไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในคำขอกู้ยืมเงินพ้นจากสมาชิกภาพในระยะเวลาสามสิบวันหลังจากวันยกเลิกสัญญา

สมาชิกซึ่งที่ประชุมสมาชิกมีมติให้พ้นจากสมาชิกภาพตามวรรคสอง ห้ามมิให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนเป็นระยะเวลาสองปี

หมวด 8

การทำบัญชีและการตรวจสอบ

ข้อ 38 ให้คณะกรรมการกองทุนจัดทำบัญชีของกองทุนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง และแจ้งให้สมาชิกทราบ รวมทั้งให้จัดทำสรุปผลการดำเนินงานประจำปีรายงานต่อคณะกรรมการอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

คณะกรรมการกองทุนต้องจัดให้มีระบบการตรวจสอบภายในเกี่ยวกับการบริหารจัดการ การเงิน การบัญชีและการพัสดุ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบของสมาชิกเป็นหลัก

คณะกรรมการอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลที่เห็นสมควร เป็นผู้ตรวจสอบกองทุน เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการกองทุนและการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนได้ตามที่เห็นสมควร ในการนี้ให้คณะกรรมการกองทุนมีหน้าที่อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบกองทุน

ข้อ 39 ให้คณะกรรมการกองทุนจัดทำรายงานการเงินตามแบบที่คณะกรรมการกำหนด และส่งให้ผู้ตรวจสอบบัญชีที่คณะกรรมการกำหนดภายในระยะเวลาสามสิบวันนับแต่วัน

สิ้นปีทางบัญชีของทุกปี ให้คณะกรรมการกองทุนแต่งตั้งผู้ตรวจสอบบัญชีกองทุน เพื่อทำหน้าที่ประเมินผลการใช้จ่ายเงินและทรัพย์สินของกองทุน โดยให้แสดงความคิดเห็นเป็นข้อวิเคราะห์ว่าการใช้จ่ายดังกล่าวเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ประหยัด และได้ผลตามเป้าหมายเพียงใด และให้ทำบันทึกรายงานผลการสอบบัญชีต่อคณะกรรมการกองทุน พร้อมทั้งจัดพิมพ์เผยแพร่ต่อสมาชิกและสาธารณชน

ข้อ 40 การจัดสรรกำไรสุทธิ เมื่อสิ้นปีทางบัญชีหากปรากฏว่าปีใดมีกำไรสุทธิ คณะกรรมการกองทุนสามารถนำกำไรสุทธิมาจัดสรรตามระเบียบและหลักเกณฑ์ที่กองทุนกำหนด

หมวด 9

บทเฉพาะกาล

ข้อ 41 ในวาระเริ่มแรกในส่วนของหมู่บ้าน ให้ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านครัวเรือนละหนึ่งคน เพื่อเปิดเวทีชาวบ้านในการดำเนินการเลือกคณะกรรมการกองทุนจากผู้ที่มีคุณสมบัติตามข้อ 17 โดยมีคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนสนับสนุนให้การเลือกตั้งดำเนินไปด้วยความโปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรม การประชุมตามวรรคหนึ่ง ผู้มาประชุมจะต้องมีหัวหน้าครัวเรือนจำนวนไม่น้อยกว่าสามในสี่ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน ทั้งนี้ หัวหน้าครัวเรือนอาจมอบหมายให้ผู้แทนครัวเรือนเข้าที่ประชุมแทนได้

เมื่อที่ประชุมกำหนดวิธีการเลือกแล้วเสร็จ ให้ผู้ใหญ่บ้านและประชาคมหมู่บ้าน ตลอดจนคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอสนับสนุนให้การเลือกคณะกรรมการกองทุนเป็นไปตามมติของเวทีชาวบ้าน

ในส่วนของผู้แทนครัวเรือนเมืองให้ประธานคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอเป็นผู้ทำหน้าที่แทนผู้ใหญ่บ้านตามวรรคแรก

ข้อ 42 เมื่อครบกำหนดระยะเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่คณะกรรมการกองทุนตามข้อ 41 เข้าดำรงตำแหน่ง ให้กรรมการกองทุนจับสลากออกจำนวนกึ่งหนึ่งของคณะกรรมการกองทุนทั้งหมด

ให้นำบทบัญญัติในข้อ 19 วรรคสองและวรรคสาม มาใช้บังคับกรณีตามวรรคหนึ่ง โดยอนุโลม

ข้อ 43 คณะกรรมการกองทุนตามข้อ 41 ต้องดำเนินการยื่นขอขึ้นทะเบียนจัดตั้งกองทุนต่อคณะกรรมการหรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการ และเปิดบัญชีเงินฝากของคณะกรรมการกองทุนให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันหลังจากได้รับเลือก

ข้อ 44 ให้คณะกรรมการกองทุนตามข้อ 41 เปิดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ภายใต้ชื่อบัญชี “กองทุนหมู่บ้าน (ชื่อบ้าน.....หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....)” ไว้กับธนาคาร เพื่อรับโอนเงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ

ข้อ 45 ภายในหนึ่งปีนับตั้งแต่วันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ ให้คณะกรรมการประเมินผลการดำเนินการตามระเบียบนี้ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2544

(ลงชื่อ) สุวิทย์ คุณกิตติ

(นายสุวิทย์ คุณกิตติ)

รองนายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

รับรองสำเนาถูกต้อง

ลายเซ็น

(นายสันติ อุทัยพันธุ์)

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ภาคผนวก ค
ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นางสาววารภรณ์ ดวงแสง
เกิดเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2522
ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2539 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม
 จังหวัดเชียงใหม่
 พ.ศ. 2544 ปริญญาตรีสาขาเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้
 จังหวัดเชียงใหม่

